

Jana Michaličková
NAJLEPŠIE ZÁUJMY DIEŤAŤA

JANA MICHALIČKOVÁ

Najlepšie záujmy dieťaťa

Bratislava 2023

RECENZENTI:

Doc. Mgr. Lenka Dufalová, PhD.

Mgr. Tamara Čipková, PhD.

„Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hladiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.“

Čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa (104/1991 Zb.)

-

*„In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, **the best interests of the child shall be a primary consideration**“*

Art. 3(1) Convention on the Rights of the Child

-

*„Dans toutes les décisions qui concernent les enfants, qu'elles soient le fait des institutions publiques ou privées de protection sociale, des tribunaux, des autorités administratives ou des organes législatifs, **l'intérêt supérieur de l'enfant doit être une considération primordiale.**“*

Art. 3(1) Convention relative aux droits de l'enfant

-

*“En todas las medidas concernientes a los niños que tomen las instituciones públicas o privadas de bienestar social, los tribunales, las autoridades administrativas o los órganos legislativos, una consideración primordial a que se atenderá será **el interés superior del niño.**”*

Art. 3(1) Convención sobre los Derechos del Niño

© JUDr. Jana Michaličková, PhD.

ISBN 978-80-570-5383-5

OBSAH

Predhovor	11
Slovo na úvod	13
Povinnosť súdneho orgánu aplikovať zásadu najlepších záujmov dieťaťa	20
Význam zásady najlepších záujmov dieťaťa v súdnej praxi	29
Psychologický význam najlepších záujmov dieťaťa v kontraste s právnym významom	39
Výklad článku 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa	45
Elementy vymedzujúce obsah pojmu najlepších záujmov dieťaťa	59
Slovo na záver	79
Bibliografia	81
Príloha č. 1	95
Addendum	99
O autorke	109

PREDHOVOR

Pojem nejlepší zájmy dítěte se objevuje v četných závazných i nezávazných pramenech. Deklarace práv dítěte odsouhlasená Valným shromážděním OSN na konci roku 1959 spojuje desatero zásad. Žádná z nich samostatně neupravuje nejlepší zájmy dítěte jako jeho subjektivní právo. Druhá zásada poskytuje zvláštní ochranu dítěti, aby se mohlo všestranně rozvíjet zdravým a přirozeným způsobem v podmínkách svobody a důstojnosti. Aby takový účel mohly vnitrostátní zákony naplnit, musí se nejlepší zájmy dítěte stát prvořadým hlediskem (the paramount consideration). Sedmá zásada označuje nejlepší zájmy dítěte za vůdčí zásadu těch, kteří jsou odpovědní za vzdělání a vedení dítěte. To jsou na prvním místě rodiče.

Původní návrh čl. 3 Úmluvy o právech dítěte z roku 1989 převzal větu z této zásady. Anglická normativní věta obsahovala určitý člen před slovním spojením prvořadé hledisko (paramount consideration). Věta nadřadila nejlepší zájmy dítěte nad ostatní zájmy. Hledisko tím nabylo triumfální postavení. Konečné anglické znění článku se však odlišuje. Hledisko již nemá nezvratnou triumfálnost. První odstavec čl. 3 používá neurčitý člen, přičemž přívlastek je taktéž jiný. Nejlepší zájmy dítěte mají být prvořadým hlediskem, přičemž stojí na prvním místě. Jejich postavení není absolutní a ani nejsou výjimečné, výlučné a jediné.

Výbor pro práva dítěte přiznal smluvnímu ustanovení postavení obecné zásady. Výbor uvedl pojem mezi jedinečné kategorie. Výbor mlčky míní, že pojem je kompoziční povahy. Namísto toho výslovně odkázal na dynamičnost, pružnost, přizpůsobitelnost a trojklanný obsah pojmu.

Kompoziční obsah pojmu nejlepší zájmy dítěte je určen jeho vícero úlohou. První úloha je substantivní. První odstavec čl. 3 Úmluvy upravuje právo dítěte na to, aby jeho nejlepší

zájmy byly hodnoceny a zvažovány jako prvořadé. Úlohou pojmu, a to v jeho substantivní části, je zajistit každému dítěti účinné požívání všech práv, které Úmluva upravuje.

Druhá úloha pojmu je procesního charakteru. Účelem jakéhokoli formálního procesu je přijetí rozhodnutí o subjektivních právech a povinnostech jeho stran. Účastní-li se dítě takové řízení v jakémkoli procesním postavení, musí rozhodovací orgán posoudit, jaký vliv bude mít rozhodnutí na dítě.

Třetí úloha pojmu je kolizní. Rozhodovací orgán může být v situaci, kdy jakékoli mezinárodněprávní, unijní či vnitrostátní pravidlo není ve vztahu k dítěti významově jasné a poskytuje rozdílné interpretační výsledky. Orgán je zavázán upřednostnit výklad, jenž vyhoví nejlepším zájmům dítěte. Systematickým polem výkladu jsou ostatní práva dítěte, která jsou uznána Úmluvou a jeho třemi opěnými protokoly.

Pojem nejlepší zájmy dítěte není pouze kompoziční, ale také praktický, a to s dalekosáhlými účinky na postavení konkrétního dítěte, skupiny dětí nebo všech dětí v jednom státě či v regionálním anebo univerzálním měřítku. **Jeho důsledné používání není vyhrazeno jenom státním orgánům. Do jeho používání se musejí vědomě a se znalostí zapojovat všichni, kteří jsou ve spojení s dětmi nebo pro děti pracují. Jakékoli rozhodnutí, chování, návrh, skutek, služba, postup musí být poměřován skrze tento kompoziční pojem.** Pojem je totiž uveden do univerzálního pravidla, které je přímo použitelné adresátův souvztažné povinnosti.

Předložená studie Jany Michalíkové je strukturálně napsána. Poskytuje poznatky a nachází souvztažnosti mezi nimi. Přínos její práce je praktický i teoretický, konkrétní i obecný, ale též podnětný i směřodátný.

Brno, 30. září 2017

Prof. JUDr. Dalibor Jílek, CSc.

SLOVO NA ÚVOD

ZÁKLADNÝ KONTEXT POJMU NAJLEPŠÍCH ZÁUJMOV DIEŤAŤA

Čo sú to vlastne „**najlepšie záujmy dieťaťa**“, kladú si otázku nielen sudcovia, advokáti a ich klienti, profesijné skupiny pracujúce s deťmi ale aj laická verejnosť. Tento koncept je rovnako predmetom odbornej literatúry.

V slovenskom právnom poriadku prebral tento medzinárodný koncept vyjadrenie v jednotnom čísle, ako „**najlepší záujem dieťaťa**“ prípadne len ako „záujem dieťaťa“. Dohovor o právach dieťaťa v oficiálnych jazykoch však zámerne používa množné číslo. **V tejto štúdii rovnako nasledujeme koncept medzinárodný, a teda uvádzame ho v množnom čísle.**

V rozhodovacej činnosti súdov však „najlepšie záujmy dieťaťa“ dostávajú hmatateľnú podobu vo forme rozsudku, ktorú zrazu drží v rukách niekoľko zainteresovaných osôb. Aj vzhľadom na rastúci počet rodinnoprávnych vecí preto už tento pojem nie je len okrajovou témou pre teoretické rozpravy. Totiž pre účastníkov konkrétného sporu pred súdom je ten „ich“ rozsudok často jediný, súdne rozhodnutie, ktoré majú za celý svoj život v rukách. O to viac sa ich dotýka každé slovo, každý argument, ktorý súd pre rozhodnutie použil alebo opomenul.

Cieľom tejto publikácie je vniesť v slovenskom právnom kontexte svetlo do zdanlivo neuchopiteľnej témy. Odborné publikácie v slovenskom alebo českom jazyku skôr zachytávajú konkrétnosť jednotlivých tém a okruhov prípadov. Systematická štúdia však doposiaľ nebola publikovaná.

Najlepšie záujmy dieťaťa sú dobrým nástrojom na ochranu práv detí, ak s ním začneme správne pracovať. Poznanie

právneho rozmeru najlepších záujmov dieťaťa vnáša vodiace línie pre všetky ďalšie disciplíny pracujúce s deťmi, nielen v oblasti sociálnoprávnej ochrany, školstva či zdravotníctva.

Ak aplikačná prax súdov uchopí najlepšie záujmy dieťaťa štandardizovanou formou, ktorá sa odzrkadlí v odôvodneniach súdov, môže tým prispieť k lepšej stabilite právnych a spoločenských vzťahov. Rovnako môže očakávať úpravu postojov nielen odbornej verejnosti k tejto problematike, ktorá môže byť prvým krokom k zmene spoločenského správania. Zaiste by si všetky zainteresované strany a dotknuté profesie priali klesajúcu tendenciu nápadu rodinnoprávnej agendy na slovenských súdoch.

Najlepšie záujmy dieťaťa sú kvantifikovateľným pojmom a vedia byť systematicky skúmané aj z pohľadu činnosti Komisára pre deti. Táto publikácia môže byť úvodníkom k systematickejšej štúdiu aplikácie Dohovoru o právach dieťaťa a to s ohľadom na Všeobecný komentár č. 14 k Dohovoru o právach dieťaťa.

Ako teda uchopíme najlepšie záujmy dieťaťa?

Nie je možné jasne, presne, permanentne, geograficky, sociologicky a kultúrne totožne vymedziť, čo sú najlepšie záujmy dieťaťa¹. Je však možné stanoviť **hládiská – elementy, podľa ktorých sa dá pojem interpretovať a aplikovať v právnej praxi**. Nápomocným iste bude aj prístup Komentára č. 14.² Autor M. Freeman už skôr navrhoval pri posudzovaní najlepších záujmov dieťaťa vytvoriť kontrolný list (checklist) vo forme

¹ Napriek univerzálnemu charakteru medzinárodných ľudskoprávných noriem stále pretrvávajú debaty o kultúrnom relativizme. K tomu pozri: STEINER, H., J. – ALSTON, P. – GOODMAN, R. *International human rights in context - Law, politics, morals. Text and materials*. Str. 517-519

² Organizácia spojených národov. Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)

aide-mémoire.³ Aj samotný Výbor pre práva dieťaťa uvádza, že považuje za užitočné vypracovať exemplifikatívny, nehierarchický zoznam elementov, ktoré možno použiť pri posudzovaní najlepších záujmov dieťaťa akýmkoľvek orgánom, ktorý rozhoduje o dieťati/deťoch. Zoznam by mal byť konkrétny, avšak dostatočne flexibilný.⁴ Elementy majú slúžiť ako vodítko, ktorého sa bude súd pri odôvodňovaní rozsudku držať tak, aby bolo jasné a zrozumiteľné, aké možnosti riešenia mal na výber, a ktorú z týchto možností považuje za lepšie riešenie s ohľadom na najlepšie záujmy dieťaťa.

Novelou zákona o rodine 175/2015 Z. z sa pretavil tento princíp aj do legislatívnej roviny. Článok 5 Zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine v znení novely č. 175/2015 Z. z. neobsahuje definíciu záujmu dieťaťa, ale ponúka príkladným a nehierarchickým spôsobom výpočet kritérií záujmu dieťaťa. Uvádza, že pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňuje najmä: (a) úroveň starostlivosti o dieťa, (b) bezpečie dieťaťa, ako aj bezpečie a stabilita prostredia, v ktorom sa dieťa zdržiava, (c) ochrana dôstojnosti, ako aj duševného, telesného a citového vývinu dieťaťa, (d) okolnosti, ktoré súvisia so zdravotným stavom dieťaťa alebo so zdravotným postihnutím dieťaťa, (e) ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do jeho dôstojnosti a ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do duševnej, telesnej a citovej integrity osoby, ktorá je dieťaťu blízkou osobou, (f) podmienky na zachovanie identity dieťaťa a na rozvoj schopností a vlôh dieťaťa, (g) názor dieťaťa a jeho možné vystavenie konfliktu lojality a následnému pocitu viny, (h) podmienky

³ FREEMAN, M. Article 3 The Bests Interests of the Child. In: A. Alen, J. Vande Lanotte, E. Verhellen, F. Ang, E Berghmans and MVerheyde (Eds). *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, str. 27, 31

⁴ Organizácia spojených národov. Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1). Bod 50

na vytváranie a rozvoj vzťahových väzieb s obidvomi rodičmi, súrodencami a s inými blízkymi osobami, (i) využitie možných prostriedkov na zachovanie rodinného prostredia dieťaťa, ak sa zvažuje zásah do rodičovských práv a povinností.⁵

Táto publikácia okrem širšieho kontextu problematiky, komplexne prezentuje elementy, ktoré sú jednoduchým návodom k rozlúšteniu zdanlivo náročného rébusu najlepších záujmov dieťaťa.

Dieťa nemalo vždy také postavenie v právnom systéme ako má teraz. Podľa E. Verhellena, záujem o deti ako osobitnú skupinu spoločnosti sa objavuje až v 16. storočí, keď sa začína s edukačným procesom chlapcov z vyššej spoločenskej vrstvy. V 19. storočí došlo k rozdielnemu vnímaniu detí v závislosti od geografickej polohy sveta, avšak všeobecný prístup odzrkadľoval potrebu rozdielného zaobchádzania s deťmi na rozdiel od dospelých osôb, avšak v ponímaní ich nezrelosti a preto nevhodnosti k určitým činnostiam, či k určitým názorom. Až začiatok 20. storočia priniesol vnímanie detí cez prizmu právneho poriadku, napríklad aj v podobe povinnej školskej dochádzky, či opačne, nemožnosti pracovať do určitého veku. Hoci aj generácia detí 20. storočia bola stále poznačená marginalizovaným prístupom v podobe potláčania názoru dieťaťa a jeho zastupiteľnosti názorom dospelého.⁶ Podľa D. Jílka univerzálny kontext rozpravy o právach dieťaťa urýchlila prvá svetová vojna. Tá vyvolala širší záujem o deti, vojnové siroty, ktorým ako slabým je potrebné pomáhať, v zmysle starej morálnej normy.⁷ V roku 1924 bola na pôde Spoločnosti národov prijatá Ženevská deklarácia o právach dieťaťa. Následne

⁵ KARKOŠKOVÁ, S. *Znalecké posudzovanie domáceho násillia v kontexte poručen-ských sporov o deti*. Metodologické východiská pre súdnych znalcov a znalkyne, str. 10

⁶ VERHELLEN, E. *Convention on the Rights of the Child: Background, Motivation, Strategies, Main Themes*. Str. 13, 17-18

⁷ JÍLEK, D. *Práva dítěte v kontextu*. In: Studie o právech dítěte. Str. 25

v roku 1948 prijalo Valné zhromaždenie Organizácie spojených národov Všeobecnú deklaráciu ľudských práv, ktorej čl. 25 uvádzal, že materstvo a detstvo majú nárok na zvláštnu starostlivosť a pomoc. Iniciatíva posunúť dieťa do inej právnej roviny prišla od Poľskej republiky, keď 7. februára 1978 predložili návrh Dohovoru o právach dieťaťa Komisii pre ľudské práva (*The Commission on Human Rights*). Poľská vláda týmto chcela osláviť medzinárodný rok dieťaťa vyhlásený v roku 1979 ako dvadsiate výročie prijatia Deklarácie práv dieťaťa.

Aké boli motívy začiatku prác na Dohovore o právach dieťaťa? Podľa reakcií ostatných členov OSN, medzi 1959 a 1978 sa prijalo množstvo dokumentov ktoré tak, či onak, zmieňovali práva dieťaťa, pričom niektoré boli záväzné, a iné nie, zároveň aj terminológia sa líšila, odkazy na deti boli roztrúsené v množstve rozličných dokumentov. Podstatné bolo, že za vtedy uplynulých 20 rokov sa zmenilo ponímanie dieťaťa a vysvitla väčšia potreba zlepšiť právne postavenie detí. Preto Komisia pre ľudské práva rozhodla sformovať pracovnú skupinu s cieľom pripraviť konečný text Dohovoru o právach dieťaťa.⁸ Príprava tohto dohovoru trvala desať rokov a návrh textu bol predložený Ekonomickým a sociálnym výborom na Valné zhromaždenie, ktoré 20. novembra 1989, pri príležitosti tridsiateho výročia Deklarácie práv dieťaťa, prijalo jeho text. Tento následne vstúpil do platnosti 2. septembra 1990, tridsať dní odo dňa uloženia dvadsiatej ratifikačnej listiny v zmysle svojho čl. 49.⁹

⁸ VERHELLEN, E. *Convention on the Rights of the Child: Background, Motivation, Strategies, Main Themes*, str. 13, 17-18

⁹ Organizácia spojených národov. Codification Division, Office of Legal Affairs. *Introduction*. 2008. dostupné na: <http://untreaty.un.org/cod/avl/ha/crc/crc.html> [5.8.2013]

Najlepšie záujmy dieťaťa¹⁰ (angl.: *best interests of the child*, franc.: *l'intérêt supérieur de l'enfant*) pochádzajú z anglo-americkéj doktríny rodinného práva, kde sú pojmovo označované ako štandard (*best interests standard*).¹¹ Nepochybne preloMOVým bolo už uvedené prijatie Dohovoru o právach dieťaťa, ktorý v čl. 3 ods. 1 normatívne vymedzil, aké je postavenie a zmysel tohto pojmu. V právnej doktríne medzinárodného práva sa, na rozdiel od anglo – amerického štandardu, zaužívalo označenie ako *princíp (zásada) najlepších záujmov dieťaťa*, (angl. *best interests of the child principle*).

Slovenské jazykové vyjadrenie v legislatíve skôr používa *záujem dieťaťa* a bez prívlastku *najlepšie*.¹² Jean Zermatten však zdôrazňuje práve prívlastok „najlepšie“ v tomto spojení. Pri príprave textu dohovoru niektoré štáty argumentovali proti použitiu superlatívu. Uvádžali, že by to mohlo znamenať, že

v prípade konfliktu by dieťa vždy bolo vo vzťahu k druhej strane vo zvýhodnenej pozícii. Toto však nebol úmysel autorov. V použití slov „najlepšie“ a „záujmy“ spoločne znamená, že cieľom je dosiahnutie blaha dieťaťa, tak ako to používa preambula dohovoru.¹³ Samotný odlišný preklad ale nemôže spôsobiť výrazový rozdiel, najmä keď autentické jazykové verzie podľa čl. 54 Dohovoru o právach dieťaťa zahŕňajú arabský, čínsky, anglický, francúzsky, ruský a španielsky jazyk. S. Graillatová vysvetľuje v tomto kontexte, že v angličtine použité množné číslo je komplementárne jednotnému číslu použitému vo francúzštine.¹⁴ Znenie skúmaného článku bolo starostlivo uvážené, preto pod slovenským legislatívnym pojmom *záujem dieťaťa* treba vidieť *najlepšie záujmy dieťaťa* použité v niektorom z autentických jazykov Dohovoru o právach dieťaťa

¹⁰ Podľa čl. 1 Dohovoru o právach dieťaťa: Na účely tohto Dohovoru sa dieťaťom rozumie každá ľudská bytosť mladšia ako osemnásť rokov, pokiaľ podľa právneho poriadku, ktorý sa na dieťa vzťahuje, nie je plnoletosť dosiahnutá skôr.

¹¹ McLAUGHLIN udáva ako pôvod prípad Blissetts z roku 1774, kde dieťa bolo zverené matke, pretože to tak bolo najlepšie pre dieťa („best for the child“). McLAUGHLIN, J., H. *The Fundamental Truth about Best Interests*. Saint Louis University Law Journal. Vol. 54. Str. 119; Kohm tvrdí, že doktrína najlepších záujmov dieťaťa je výlučne a jedinečne americká a ovplyvnila práva detí v globálnom meradle. KOHM, L., M. *Tracing the Foundations of the Best Interests of the Child Standard in American Jurisprudence*. Journal of Law & Family Studies. Vol. 10. Str. 339

¹² Čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa v znení vyhlásenom v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 104/1991 ustanovuje: „Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.“

Čl. 3. ods. 1 v pôvodnom anglickom znení, otvorený na ratifikáciu a pristúpenie rezolúciou Valného zhromaždenia Organizácie spojených národov č. 44/25 zo dňa 20. novembra 1989, ustanovuje: „In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration“

Francúzske pôvodné znenie ustanovuje: „Dans toutes les décisions qui concernent les enfants, qu'elles soient le fait des institutions publiques ou privées de protection sociale, des tribunaux, des autorités administratives ou des organes législatifs, l'intérêt supérieur de l'enfant doit être une considération primordiale.“

¹³ ZERMATTEN, J. *The Best Interests of the Child: Literal Analysis, Function and Implementation*. Str. 11

¹⁴ GRAILLAT, S. *The best interests of the child in question*. International seminar 1-2 June 2012. Geneva. Str. 5

POVINNOSŤ SÚDNEHO ORGÁNU APLIKOVAŤ ZÁSADU NAJLEPŠÍCH ZÁUJMOV DIEŤAŤA

Čl. 154c Ústavy Slovenskej republiky určuje vzťah medzinárodného a vnútroštátneho práva ako monistický, keďže podľa neho medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom pred nadobudnutím účinnosti ústavného zákona č. 90/2001 Z. z., sú súčasťou jej právneho poriadku a majú prednosť pred zákonom, ak zabezpečujú väčší rozsah ústavných práv a slobôd. Ústavný súd Slovenskej republiky k ľudským právam vyslovil, že Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd a judikatúra naň sa vzťahujúca predstavujú pre vnútroštátne orgány aplikácie práva záväznú výkladovú smernicu pre výklad a uplatňovanie zákonnej úpravy základných práv a slobôd zakotvených v druhej hlave ústavy, a tým normujú rámec, ktorý tieto orgány v konkrétnom prípade nemôžu prekročiť.¹⁵ Povinnosť štátu rešpektovať záväzky vyplývajúce z medzinárodného práva sa teda vzťahuje aj na medzinárodné zmluvy o ľudských právach, akou je nielen Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd ale aj Dohovor o právach dieťaťa.

Čo teda vyplýva pre národného sudcu zo skutočnosti, že zásada najlepších záujmov dieťaťa je normatívne zakotvená v čl. 3 ods. 1 Dohovoru právach dieťaťa? Predovšetkým mu vyplýva povinnosť aplikovať túto normu priamo. Samotnej aplikácii normy však vždy predchádza jej interpretácia. Povinnosť súdov brať najlepšie záujmy dieťaťa pri svojom rozhodovaní ako prvoradé hľadisko možno normatívne odvodiť zároveň aj z čl. 144 Ústavy, podľa ktorého je „*sudca pri rozhodovaní viazaný touto ústavou, ústavným zákonom, medzinárodnou zmluvou, ktorou*

¹⁵ Ústavný súd Slovenskej republiky. Nález zo dňa 30. apríla 2003, I. ÚS 36/02

je SR viazaná a zákonom“. Otázkou pre neho však zostáva, či je čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa priamo aplikovateľnou normou, teda jedná sa o tzv. *self-executing* normu. **Komentár č. 14 je v tejto otázke jednoznačný, keď explicitne uvádza, že čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa vytvára skutočne záväzky pre zmluvné štáty, je priamo aplikovateľný (*self-executing*) a je možné sa ho domáhať pred súdom.**¹⁶

Vnútroštátny sudca je však konfrontovaný aj s existenciou iných medzinárodných zmlúv, ktoré v sebe obsahujú slovné spojenie najlepších záujmov dieťaťa. Slovenská republika je v súčasnosti viazaná¹⁷ viacerými medzinárodnými zmluvami, ktoré v sebe obsahujú slovné spojenie *najlepšie záujmy dieťaťa*. Ide o *Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach, Dohovor o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa, Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím, Európsky dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí týkajúcich sa starostlivosti o deti a o obnove starostlivosti o deti* a samozrejme *Dohovor o právach dieťaťa a Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii*.

Pokiaľ niektoré jednotlivé ustanovenia týchto dohovorov spomínajú najlepšie záujmy dieťaťa, neznamená to, že pri iných ustanoveniach nemusí súd na zásadu najlepších záujmov dieťaťa prihliadať. **Práve naopak, Dohovor o právach**

¹⁶ Organizácia spojených národov. Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1). Bod 6, písm. a)

¹⁷ Podľa čl. 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky: Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon, a medzinárodné zmluvy, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred zákonmi

dieťaťa vytvoril všeobecnú normu, ktorá ma subsidiárne postavenie pre všetky ďalšie normy, ktoré sa týkajú rozhodovania o deťoch. Zahrnutie slovného spojenia najlepších záujmov dieťaťa do niektorých ustanovení medzinárodných zmlúv zvlášť prízvukuje vnútroštátnemu sudcovi aplikovať zásadu najlepších záujmov dieťaťa a jej **odôvodnenie v rozhodnutí nesmie chýbať**. Všeobecnú normu čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa však musí mať rozhodujúci súd vždy na pamäti, bez ohľadu na jej explicitné uvedenie či neuvedenie v texte normy.

V celom ďalšom rade medzinárodných noriem nie je explicitne spomenutý záujem dieťaťa. Ani toto však neznamena, že nie je hľadiskom pri výklade a aplikácii takej normy. Napríklad Dohovor OSN proti mučeniu a inému krutému, neludskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu, ktorý bol dojednaný 10. decembra 1984 v New Yorku a nadobudol platnosť 26. júna 1987. Slovenská republika sa stala jeho zmluvnou stranou sukcesiou 28. mája 1993 (Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 143/1988 Zb. z 18. augusta 1988 o Dohovore proti mučeniu a inému krutému, neludskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu). Jeho Opčný protokol bol v čase vydania v procese ratifikácie avšak ešte pred vyhlásením v Zbierke zákonov. Ani táto norma a ani nelegislatívne manuály k nej nepoužívajú pojem najlepších záujmov dieťaťa a pritom je zrejmé, že inštrument samotný nasleduje cieľ, ktorým sú práve najlepšie záujmy dieťaťa, teda detstvo a detský vek bez násilia, zneužívania, neludského zaobchádzania zo strany štátu alebo štátom poverených inštitúcií alebo fyzických osôb.

Konštrukcia zásady najlepších záujmov dieťaťa teda vyžaduje, aby boli prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí. Sudca by mal vykladať pojem najlepších záujmov dieťaťa v iných normách medzinárodného práva

obsahovo totožne s Dohovorom o právach dieťaťa. Rovnako pri aplikácii by mal brať najlepšie záujmy dieťaťa ako prvoradé hľadisko, hoci tá iná norma (konkrétne ustanovenie) medzinárodného práva túto povinnosť nestanovuje. Rovnako sudca nemôže vylúčiť aplikáciu tejto zásady v tých prípadoch, keď aplikuje inú normu (medzinárodnú, európsku, vnútroštátnu normu), ktorá hľadisko najlepších záujmov dieťaťa explicitne nespomína. Detricková pripomína, že ustanovenie čl. 3 ods. 1 je relevantné pre všetky ostatné špecifické práva zakotvené v ostatných článkoch Dohovoru o právach dieťaťa.¹⁸

V tejto súvislosti je nevyhnuté spomenúť aj Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý tiež najlepšie záujmy dieťaťa výslovne nespomína. Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva však na zásadu najlepších záujmov dieťaťa nezabúda. Prihliada na ňu najmä pri rozhodovaní o porušení práva na súkromný a rodinný život podľa čl. 8 tohto dohovoru. Preto je judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva relevantná aj vo vzťahu k najlepším záujmom dieťaťa a slúži ako jedno z východísk pri výklade tohto pojmu.

Aj v prípade vnútroštátnych noriem je ustanovenie čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa subsidiárnou normou, ktorá súdu kladie povinnosť prihliadať na najlepšie záujmy dieťaťa aj v tých právnych situáciách, kde to slovenský zákon explicitne neprikazuje. Napríklad môže ísť o rozhodovanie o výške výživného pre maloleté dieťa. § 62 Zákona o rodine ukladá súdu skúmať kritériá existencie nároku na výživné, schopností, možností a majetkových pomerov rodičov, odôvodnených výdavkov rodičov, zdieľania životnej úrovne dieťaťa a rodičov, rozsahu osobnej starostlivosti rodičov o dieťa, starostlivosti rodičov o domácnosť, ak žijú spolu a právnu formu osobnej

¹⁸ DETRICK, S. *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, str. 21

starostlivosti o dieťa. Toto zákonné ustanovenie explicitne neprikazuje súdu určiť výživné tak, aby bolo v záujme dieťaťa. Z čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa však táto povinnosť vyplýva. Preto by mal súd použiť v konkrétnom prípade aj argumentáciu z pohľadu najlepších záujmov dieťaťa o to viac, ak je výška výživného predmetom neštandardného sporu medzi rodičmi. Výška výživného má spravidla odzrkadľovať skutočné a odôvodnené potreby maloletého dieťaťa, ale aj vzhľadom na jeho najlepšie záujmy, teda napríklad všestranný rozvoj. Vysoké bežné výživné (nepretavené napríklad do formy tvorby úspor) nevyhnutne nemusí byť v najlepších záujmoch dieťaťa aj napriek majetkovým pomerom povinného rodiča. Naopak, výživné zo strany menej majetného povinného rodiča, ktoré čiastočne obmedzí jeho životnú úroveň, by mohlo byť v individuálnom prípade odôvodnené najlepšimi záujmami dieťaťa, napríklad za účelom zabezpečenia klavírnej školy, ak sa ukazuje neobvykle mimoriadny talent a toto by mohla byť budúca profesionálna kariéra dieťaťa. Pritom treba brať na zreteľ, že najlepšie záujmy dieťaťa nikdy nemôžu slúžiť ako dôvod na zneužitie práv alebo záujmov inej osoby. Rovnako nevyhnutne treba brať ohľad na mimoriadne okolnosti každého jednotlivého sporu. V tomto prípade by však išlo o tzv. hraničné prípady a nemožno z toho vyvodzovať základné generálne pravidlo.

Ďalším okruhom právnych predpisov, z ktorých môže súdnemu orgánu vyplývať povinnosť rozhodovať v najlepších záujmoch dieťaťa sú normy práva Európskej únie. Z Vyhlásenia pripojeného k záverečnému aktu medzivládnej konferencie, ktorá prijala Lisabonskú zmluvu podpísanú 13.12.2007 a zo Stanoviska Právneho servisu Rady z 22.6.2007 vyplýva, že v súlade s ustálenou judikatúrou Súdneho dvora Európskej únie majú zmluvy a právo prijaté Úniou na základe zmlúv prednosť pred právom členských štátov za podmienok ustanovených

v uvedenej judikatúre Súdneho dvora EÚ. V čase vynesenia prvého rozsudku tejto ustálenej judikatúry (rozsudok z 15.7.1964 č. 6/64 vo veci Costa/ENEL) sa v zmluve prednosť práva nespomínala. Dnes je situácia rovnaká. Skutočnosť, že zásada prednosti nebude uvedená v budúcej zmluve, žiadnym spôsobom nemení existenciu tejto zásady ani existujúcu judikatúru Súdneho dvora.¹⁹

Priamo v Charte základných práv EÚ je v čl. 24 ods. 2 zakotvená zásada najlepších záujmov dieťaťa²⁰. Znenie článku zvolené v Charte základných práv EÚ je rozhodne slovne odlišné od znenia Dohovoru o právach dieťaťa, a to vo všetkých uvedených verziách. Vysvetlivky k Charte základných práv²¹ uvádzajú, že článok 24 ods. 2 je založený na Dohovore o právach dieťaťa, ktorý bol podpísaný v New Yorku 20. novembra 1989 a ratifikovaný všetkými členskými štátmi, najmä na jeho článkoch 3, 9, 12 a 13. Toto konštatovanie ozrejmuje, aký obsah mal dostať čl. 24 ods. 2 Charty základných práv EÚ, hoci Vysvetlivky k Charte nemajú právnu záväznosť. Európsky normotvorca nemal v úmysle vytvoriť odlišný rámec a chápanie zásady najlepších záujmov dieťaťa, ako je tomu v čl. 3 ods. 1

¹⁹ Vyhlásenia pripojené k záverečnému aktu medzivládnej konferencie, ktorá prijala Lisabonskú zmluvu podpísanú 13. decembra 2007. Konsolidované znenie Zmluvy o Európskej únii a Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Ú. v. EÚ. C 326. 26. októbra 2012

²⁰ Čl. 24 ods. 2 Charty základných práv Európskej únie v anglickom znení uvádza: In all actions relating to children, whether taken by public authorities or private institutions, the child's best interests must be a primary consideration.

Čl. 24 ods. 2 Charty základných práv Európskej únie v slovenskom znení uvádza: Pri všetkých opatreniach prijatých orgánmi verejnej moci alebo súkromnými inštitúciami, ktoré sa týkajú detí, sa musia v prvom rade brať do úvahy najlepšie záujmy dieťaťa.

Čl. 24 ods. 2 Charty základných práv Európskej únie vo francúzskom znení uvádza: Dans tous les actes relatifs aux enfants, qu'ils soient accomplis par des autorités publiques ou des institutions privées, l'intérêt supérieur de l'enfant doit être une considération primordiale.

²¹ Európska únia. Vysvetlivky k Charte základných práv. Ú. v. EÚ. C 303. 14. decembra 2007, str. 9

Dohovoru o právach dieťaťa. Ide o totožnosť normy vyjadrenej rôznym spôsobom.²²

McGlynnová (2001) uvádza, že ustanovenia Charty základných práv EÚ signalizujú novú a podstatnú zmenu prístupu Európskej únie k svojim občanom a ich súkromnému životu. Podľa nej čl. 24 reprodukuje centrálné elementy Dohovoru o právach dieťaťa. Uvádza, že text čl. 24 ods. 2 Charty je v širšom kontexte totožný s jadrom Dohovoru o právach dieťaťa. Dôležitosť zakotvenia v Charte vidí v tom, že najlepšie záujmy dieťaťa budú brané do úvahy pri všetkých oblastiach politik únie, čo predstavuje krok vpred.²³ Dopady Charty na všeobecný kontext ľudských práv v Európe majú aj opačný efekt. Nielen vybudovaná doktrína v oblasti ľudských práv za viac ako 50 rokov aplikácie Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd podmienila úroveň štandardu zakotveného v Charte, ale aj existencia Charty a jej aplikácia Súdny dvorom EÚ nezostáva bez povšimnutia Európskym súdom pre ľudské práva. Grainne De Búrca poskytuje exemplifikatívny výpočet prípadov, kde sa Európsky súd pre ľudské práva inšpiroval Chartou a judikatúrou Súdneho dvora EÚ.²⁴ Spomína aj prípad *Neulinger a Shuruk* proti Švajčiarsku. V tomto prípade súd skonštatoval, že v súčasnosti existuje široký konsenzus, aj v medzinárodnom práve, ktorý podporuje myšlienku, že vo všetkých rozhodnutiach týkajúcich sa detí, ich najlepšie

²² K rozlišovaniu práv a zásad v Charte základných práv EÚ aj v tomto kontexte pozri: Práva a zásady v Charte základných práv EÚ = Rights and principles in the Charter of fundamental rights of the European Union / Veronika Laciaková, Jana Michaličková. In: Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae: vedecký časopis Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy. - ISSN 1337-6810. - Č. 2 (2013), s. 44-51.

²³ MCGLYNN, C. *Families and the European Union Charter of Fundamental Rights: progressive change or entrenching the status quo?* European Law Review. 2001, 26(6). Str. 583,595

²⁴ K tomu pozri pozn. 15 v článku: De BÚRCA, G. *The domestic impact of the EU Charter of Fundamental Rights*. Irish Jurist. 2013, 49, 49-64

záujmy musia byť prvoradé (*paramount*), pričom uvádza najmä čl. 24 ods. 2 Charty základných práv EÚ.²⁵

Každopádne však nemožno poprieť, že právo Európskej únie jednak zdublikovalo a jednak rozšírilo povinnosť súdnych orgánov rozhodovať v záujme maloletých detí. O zdublikovanie povinnosti pôjde pri všeobecnom čl. 24 ods. 2 Charty základných práv EÚ, ktorý má podobné znenie ako čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa, ako bolo spomenuté vyššie. Jediným rozdielom je skutočnosť, že súdny orgán musí aplikovať čl. 24 ods. 2 Charty základných práv EÚ, iba ak uplatňuje právo EÚ.²⁶ V tejto požiadavke tvrdíme, že súdny orgán si pri aplikácii unijného práva (napríklad v spore s cudzím prvkom, kde bude používať nariadenia z oblasti medzinárodného európskeho práva súkromného) bude môcť vybrať, či sa na zásadu najlepších záujmov dieťaťa odvolá na čl. 24 ods. 2 Charty základných práv EÚ alebo sa odvolá priamo na čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa alebo uvedie oba. O explicitné rozšírenie povinnosti brať najlepšie záujmy dieťaťa ako prvoradé hľadisko pôjde v tej oblasti, ktorá bude nad rámec vnútroštátnych predpisov stanovená v sekundárnom práve Európskej únie.

Spomínané rozšírenie povinnosti v širšom kontexte Európskej únie treba však chápať aj s odkazom na iné orgány ako súdy. Predovšetkým pôjde o samotné inštitúcie, orgány, úrady a agentúry Únie, keď vykonávajú právo EÚ. Nakoľko samotná Európska únia nie je stranou Dohovoru o právach

²⁵ Európsky súd pre ľudské práva. *Rozsudok vo veci Neulinger a Shuruk proti Švajčiarsku zo dňa 6. júla 2010*. Sťažnosť č. 41615/07, bod 135

²⁶ čl. 51 ods. 1 Charty základných práv EÚ: Ustanovenia tejto charty sú pri dodržaní zásady subsidiarity určené pre inštitúcie, orgány, úrady a agentúry Únie, a tiež pre členské štáty výlučne vtedy, ak vykonávajú právo Únie. V dôsledku toho rešpektujú práva, dodržiavajú zásady a podporujú ich uplatňovanie v súlade so svojimi príslušnými právomocami a pri zachovaní obmedzení právomocí Únie, ktoré boli na ňu prenesené zmluvami.

dieťaťa a s prihliadnutím na špecifický charakter Európskej únie, povinnosť brať najlepšie záujmy dieťaťa ako prvoradé hľadisko, vychádzajúca z čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa, pri činnostiach únie jej výkonnými orgánmi by sa na ne nevzťahovala. Záväznosťou Charty základných práv EÚ sa táto povinnosť preniesla aj na spomínané inštitúcie, orgány, úrady a agentúry Únie, keď vykonávajú právo EÚ.

VÝZNAM ZÁSADY NAJLEPŠÍCH ZÁUJMOV DIEŤAŤA V SÚDNEJ PRAXI

Najlepšie záujmy dieťaťa uvedené v čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa sú **koncept s trojakým významom: sú hmotným právom, základným právnym interpretačným princípom a sú aj procesnou normou.** Týmto spôsobom kladie rozsah použitia Komentár č. 14. Cieľom Komentára č. 14 je zaručiť aplikáciu a rešpektovanie najlepších záujmov dieťaťa stranami dohovoru.²⁷

A. Právo dieťaťa na posudzovanie a zohľadnenie jeho najlepších záujmov ako hmotné právo a aj ako základné právo Jean Zermatten rozlišuje dve línie jedného aspektu najlepších záujmov dieťaťa, ktorý im priznáva Komentár č. 14. Uvádza, že automatický nárok dieťaťa na to, že jeho najlepšie záujmy budú skutočne zohľadnené neexistuje (angl. *considered*). Dôvodom je, že nikto skutočne nedokáže určiť, či práve to konkrétne rozhodnutie je skutočne v najlepších záujmoch dieťaťa. Naopak, existuje nárok dieťaťa na to, že jeho najlepšie záujmy budú posudzované (angl. *evaluated*), že táto zásada bude aplikovaná.²⁸ Komentár č. 14 uvádza, že čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa je nárokovateľný pred súdom (*invoked*). Dieťa má právo domáhať sa, aby jeho najlepšie záujmy boli posudzované a brané ako prvoradé hľadisko v prípade, že sa posudzuje viacero záujmov v spore. Teda čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa zakladá právo dieťaťa, aby sa mohlo domáhať posudzovania jeho najlepších záujmov a zároveň

²⁷ Organizácia spojených národov. Committee on the Rights of the Children. *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*. Bod 10

²⁸ ZERMATTEN, J. *The Best Interests of the Child: Literal Analysis, Function and Implementation*. Str. 8

aby v procese posudzovania došlo k zohľadneniu ako prvoradého hľadiska. Pre stručnosť budeme ďalej uvádzať „*právo dieťaťa na posudzovanie a zohľadnenie jeho najlepších záujmov*“.

Toto právo, v súkromnom ponímaní nároku, je však odvodené od svojho ústavnoprávneho základu resp. od základu stanoveného medzinárodnou normou v kvalite základného práva. Dohovor o právach dieťaťa je ľudskoprávny dokument. Aj keď, ako sme uviedli vyššie, čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa zakotvuje jeden z vodiacich princípov celého dohovoru. V takomto kontexte je však potrebné vnímať postavenie práva dieťaťa na posudzovanie a zohľadnenie jeho najlepších záujmov v slovenskom právnom poriadku. Ľudské práva bývajú súčasťou katalógu zakotveného v ústavách štátov. Ústava Slovenskej republiky neupravuje normu obdobnú čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa. Napriek tomu však Ústavný súd SR považuje právo dieťaťa na posudzovanie a zohľadnenie jeho najlepších záujmov ako základné právo, o ktorého porušení môže rozhodnúť. Napríklad vo svojom náleze zo dňa 13. decembra 2011 č. k. III. ÚS 454/2011-55 Ústavný súd konštatuje vo výroku okrem iného, že „*právo maloletej na zohľadnenie záujmu dieťaťa pri činnosti súdu podľa čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa porušené bolo*“.

Ako sa môže domáhať dieťa svojho práva vyplývajúceho z čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa? Túto otázku je potrebné zodpovedať v kontexte slovenského právneho poriadku a jeho predpisov. Postavenie osoby v súdnom konaní upravujú procesné predpisy. Účastníkom konania môže byť aj maloleté dieťa, avšak jeho účasť vyžaduje kvalifikované zastúpenie; v sporoch starostlivosti súdu o maloletých kolíznym opatrovníkom, ktorého úloha je práve dbať na to, aby najlepšie záujmy dieťaťa boli brané ako prvoradé hľadisko. Zároveň, aj vstup prokurátora do vecí starostlivosti súdu o maloletých v zmysle procesných predpisov má za cieľ zvýšiť úroveň ochrany detí

v súdnom konaní. Obdobne to bude aj v oblasti procesných predpisov trestného práva.

Môžeme teda uzavrieť, že neposudzovanie a nezohľadnenie (teda neuvedenie v samotnom odôvodnení rozsudku) najlepších záujmov dieťa ako prvoradého hľadiska pri rozhodovaní súdu v intenciách slovenského právneho poriadku a judikatúry Ústavného súdu SR môže zakladať až porušenie základného práva. Ústavný súd SR, ako sme vyššie uvádzali, povyšuje hmotné právo dieťaťa na posudzovanie a zohľadnenie jeho najlepších záujmov až do roviny základného (ľudského) práva. Avšak, pre vyrieknutie jeho porušenia, zásah vyžaduje určitú intenzitu. Teda nie každé nerešpektovanie subjektívneho hmotného práva na posudzovanie a zohľadnenie najlepších záujmov dieťaťa v súdnom konaní zároveň zakladá aj porušenie základného (ľudského) práva.

Z pohľadu Opčného protokolu o zabránení mučeniu a neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu, kde Komisar pre deti v zmysle aktuálnej legislatívy môže vykonávať kontrolu v miestach, kde sú umiestnené deti na nariadenie alebo so súhlasom štátu, pričom tieto kontroly môžu mať dvojitý charakter, preventívny a represívny, je potrebné brať najlepšie záujmy dieťaťa ako pomeriavacie hľadisko. O postupe orgánu v tomto prípade je na konci publikácie vydané samostatné addendum.

Ľudské práva bývajú súčasťou katalógu zakotveného v ústavách štátov. Ústava Slovenskej republiky neupravuje normu obdobnú čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa. Napriek tomu však Ústavný súd SR považuje právo dieťaťa na posudzovanie a zohľadnenie jeho najlepších záujmov ako základné právo, o ktorého porušení môže rozhodnúť. Príkladom uvádzame uznesenie sp. zn. I. ÚS 57/2011, v ktorom Ústavný súd SR zamietol sťažnosť sťažovateľa, ktorý sa domáhal určenia, že rozsudkom krajského súdu a postupom kolízneho

opatrovníka v predmetnom konaní mali byť porušené práva maloletej na ochranu záujmu dieťaťa podľa čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa. Ústavný súd SR v odôvodnení skonštatoval, že „kedže o úprave pomerov k maloletej sťažovateľke rozhodoval všeobecný súd v riadnom občianskom súdnom konaní, k porušeniu označených práv dieťaťa garantovaných Dohovorom o právach dieťaťa by mohlo dôjsť len za situácie, ak by tento súčasne porušil ústavno-procesné princípy postupu vyplývajúce z čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru (II. ÚS 78/05); k tomu však rozsudkom krajského súdu nedošlo“.99 Naopak, vo svojom náleze zo dňa 13. decembra 2011 č. k. III. ÚS 454/2011-55 Ústavný súd konštatuje vo výroku okrem iného, že „právo maloletej na zohľadnenie záujmu dieťaťa pri činnosti súdu podľa čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa porušené bolo“.

Z uvedeného prístupu Ústavného súdu SR možno vyvodit', že slovenský právny poriadok prihliada na práva dieťaťa na to, aby jeho najlepšie záujmy boli posudzované a zohľadnené ako na základné právo odvodené z Dohovoru o právach dieťaťa a teda také, ktoré je súčasťou nášho ústavného poriadku. Zároveň pôjde o subjektívne hmotné právo dieťaťa domáhať sa v každom spore, aby jeho najlepšie záujmy boli zohľadnené a brané ako prvoradé hľadisko. Súdny orgán preukáže rešpektovanie a aplikovanie tohto práva tak, že jeho posudzovanie náležite v rozhodnutí odôvodní. Zároveň by sa mal vysporiadať s každou námietkou strán, kolízneho opatrovníka či prokurátora, ktorí sa v konkrétnom spore odvolávajú na najlepšie záujmy dieťaťa. Akúkoľvek argumentáciu týchto osôb by súd nemal nechať bez povšimnutia a odôvodniť, prečo vyhovie resp. nevyhovie návrhu niektorej z týchto osôb a či takého vyhovie/nevyhovie je alebo nie je v najlepších záujmoch dieťaťa a akým myšlienkovým postupom k tomu súd dospel

B. Zásada najlepších záujmov dieťaťa je základným právnym interpretačným princípom

Komentár č. 14 uvádza, že najlepšie záujmy dieťaťa musia slúžiť ako základný interpretačný princíp. Teda, v prípade, že je norma otvorená viacerým možnostiam interpretácie, musí byť zvolená tá možnosť, ktorá najefektívnejšie slúži najlepším záujmom dieťaťa. Komentár č. 14 k tomu však dodáva, že práva uvedené v Dohovore o právach dieťaťa a jeho opčných protokoloch poskytujú rámec pre interpretáciu.²⁹ Vyriešenie konkrétneho súdneho prípadu vždy vyžaduje aplikáciu súboru relevantných ustanovení právnych noriem a teda pripúšťa aj možnosť niekoľkých spôsobov interpretácie noriem. Komentár č. 14 ďalej uvádza, že v individuálnych rozhodnutiach, najlepšie záujmy dieťaťa treba posudzovať vo svetle špecifických okolností konkrétneho dieťaťa. Je potrebné ich brať do úvahy pri riešení možných konfliktov medzi právami zakotvenými Dohovorom o právach dieťaťa alebo inými ľudsko-právnymi dohovormi. Navrhuje, že potenciálny konflikt medzi najlepšími záujmami dieťaťa a inými záujmami, by mal byť vyriešený prípad od prípadu, veľmi opatrne vyvažujúc záujmy zainteresovaných s cieľom nájsť vhodný kompromis. Zároveň upozorňuje, že pojem najlepších záujmov dieťaťa nesmie byť zneužitý manipulatívnym spôsobom.³⁰

Kelsen v roku 1934 uviedol, že aplikujúci orgán má vždy niekoľko možností výkladu práva v konkrétnom prípade, pričom rozhodnutím sa pre jednu možnosť vzniká pozitívne právo vo forme súdneho rozhodnutia. Podľa neho neexistuje pozitívna

²⁹ Organizácia spojených národov. *Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*. Bod 6, písm. b)

³⁰ Organizácia spojených národov. *Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*. str. 9-10

právna metóda ani kritérium podľa ktorého možno určiť, že jedna z výkladových možností by mal byť uprednostnená pred inou, teda kritérium určenia „správnej“ možnosti spomedzi viacerých. Je preto právomocou súdov rozhodovať v rámci výkladových možností, ktoré im právne normy poskytujú.³¹ Neexistujú všeobecne platné kritériá, ktoré by určovali, ktorý výsledok interpretácie je správny a ktorý treba uprednostniť. V procese interpretácie interpret používa metódy interpretácie. Použitím metód interpretácie dospieva k určitým riešeniam. Keď Komentár č. 14 označuje čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa za **základný interpretačný princíp, nemá tým na mysli interpretačnú metódu. Naopak, určuje špecifické kritérium pre aplikujúci orgán, podľa ktorého má tento uprednostniť jednu z možností interpretácie, ku ktorej dospel.**

Výbor pre práva dieťaťa vo Všeobecnom komentári č. 5 uviedol, že čl. 3 ods. 1 je jedným zo štyroch všeobecných princípov Dohovoru o právach dieťaťa.³² Komentár č. 14 k tomu dodáva, že sa jedná o všeobecný princíp pre interpretáciu a implementáciu všetkých práv dieťaťa.³³ Komentár č. 14 teda jednoznačne odhaľuje, čo myslí pod pojmom základný právny interpretačný princíp (*fundamental interpretative legal principle*).

Čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa teda slúži ako pomyselné závažie na miske váh, ktoré rozhodne, pre ktorú z výkladových možností je potrebné sa rozhodnúť. Pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí nie je možné toto výkladové hľadisko odmietnuť v prípade voľby viacerých možností. Aj v tomto

³¹ KELSEN, Hans. *Pure theory of law*, str. 352

³² Organizácia spojených národov. Committee on the Rights of the Child. *General Comment No. 5 (2003) General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child (arts. 4, 42 and 44, para. 6)*. Bod 12

³³ Organizácia spojených národov. Committee on the Rights of the Children. *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*. Bod 1

prípade je súd povinný zdôvodňovať, ako najlepšie záujmy dieťaťa ovplyvnili jednu zo zvolených výkladových možností.

C. Celý článok 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa je procesnou normou

Komentár č. 14 uvádza, že každý prípad rozhodovacieho procesu musí zahŕňať zhodnotenie (*evaluation*) možného dopadu rozhodnutia na dieťa, či už pozitívneho alebo negatívneho. Posudzovanie (*assessing*) a určovanie (*determining*) najlepších záujmov dieťaťa vyžaduje procesné garancie. Navyše, odôvodnenie rozhodnutia musí preukázať, že právo bolo explicitne vzaté do úvahy. Preto musí rozhodnutie vysvetľovať, ako bolo v tomto rozhodnutí rešpektované subjektívne právo, čo sa považuje za najlepšie záujmy dieťaťa, na báze akých kritérií a ako boli najlepšie záujmy dieťaťa vyvážené v kontraste s ostatnými hľadiskami. Súd musí uvádzať zvažovanie pozitívnych a negatívnych dopadov na dieťa v prípade voľby niektorej z možností.³⁴

Procesná norma je normou verejného práva. Zaväzuje štátny orgán, akým je aj súd. V intenciách právneho poriadku Slovenskej republiky určuje čl. 2 Ústavy pravidlo, podľa ktorého štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Štátny orgán nemôže konať tak, ako sa dovoľuje fyzickej osobe, ktorá môže konať všetko, čo jej zákon nezakazuje. Čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa sa preto chová rovnako ako procesná norma verejného práva. Súdny orgán je viazaný touto formou od začiatku až po koniec súdneho konania. Čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa je potrebné posudzovať tak, ako by bol súčasťou procesného kódexu. Porušenie procesných predpisov

³⁴ Organizácia spojených národov. Committee on the Rights of the Children. *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*. Bod 6 písm. c)

má za dôsledok možnosť účastníkov konania využiť riadne a mimoriadne opravné prostriedky ako aj ústavnú sťažnosť.

Teda, súdnemu orgánu z čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa vyplýva povinnosť náležite zdôvodniť svoje rozhodnutie. Toto je samotným obsahom princípu najlepších záujmov dieťaťa, keď ho považujeme za procesnú normu. Súd musí z procesného hľadiska brať najlepšie záujmy dieťaťa ako prvoradé hľadisko. Tento aspekt sa prelína s charakterom normy ako základného právneho interpretačného princípu a úzko s ním súvisí. Keď súd musí výslovne v rozhodnutí uvádzať, ktoré záujmy stoja v spore proti sebe a ktorý záujem ustupuje inému záujmu, aplikuje najlepšie záujmy dieťaťa ako interpretačné kritérium. Skutočnosť, že tento myšlienkový proces náležite opíše, teda riadne zdôvodní vo svojom rozhodnutí presným uvedením procesu vyvažovania záujmov v spore, zhodnotí dopady na dieťa a argumentačne podloží svoje rozhodnutie, naplní povinnosť tejto procesnej normy. Súd by nemal opomenúť zhodnotiť, aké možnosti interpretácie a aplikácie konkrétneho ustanovenia v tomto prípade má k dispozícii a v prospech ktorej sa rozhodol. Presvedčivo musí uviesť, prečo sa mu javí práve táto možnosť interpretácie a aplikácie práva ako tá, ktorá je v prospech najlepších záujmov dieťaťa. V súlade s uvedeným musí uviesť elementy, ktoré ho k takémuto rozhodnutiu priviedli.

Na základe predložených argumentov v tejto kapitole môžeme uviesť zhrnutie jednotlivých charakteristík zásady najlepších záujmov dieťaťa nasledovne:

Čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa zakladá právo na posudzovanie jeho najlepších záujmov a v procese posudzovania na zohľadnenie, ako prvoradého hľadiska, ktoré sa fyzicky zhmotní v adekvátnom odôvodnení príslušného rozhodnutia.

Čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa zakladá uvedené právo pre dieťa, teda dieťa je nositeľom (subjektom) tohto práva.

Dieťa sa môže domáhať tohto práva priamo odkazom na čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa, nakoľko ide o normu s priamym účinkom a to prostredníctvom kolízneho opatrovníka prípadne prokurátora prípadne právneho zástupcu v konkrétnej veci.

Uvedenému subjektívnemu hmotnému právu dieťaťa korelačne zodpovedá povinnosť súdneho orgánu toto právo aplikovať.

Neexistuje žiaden dôvod ani výnimka, ktorá by odôvodnila neposudzovanie a nezohľadnenie najlepších záujmov dieťaťa v súdnom rozhodovaní.

Neposudzovanie a nezohľadnenie najlepších záujmov dieťaťa v odôvodnení rozhodnutia v prípadoch, kde sa strany, kolízny opatrovník alebo prokurátor v spore na tieto odvoláva predstavuje porušenie korelačnej povinnosti súdu k právu dieťaťa na posudzovanie jeho najlepších záujmov a v procese posudzovania na zohľadnenie, ako prvoradého hľadiska.

Čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa má funkciu interpretačného kritéria (hľadiska), ktoré je spôsobilé rozhodnúť v prospech jedného z možných výkladov príslušnej normy.

Čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa nie je interpretačnou metódou, ale rozhodujúcim kritériom, teda závažím na pomyselných miskách medzi viacerými riešeniami sporu.

Najlepšie záujmy dieťaťa ako interpretačné kritérium (hľadisko) nie je možné pri výbere jednej z interpretačných možností odmietnuť.

Celý čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa je súčasťou procesných noriem vnútroštátneho poriadku.

Vnútroštátny súd nemôže odmietnuť alebo vylúčiť aplikáciu čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa ako procesnej normy.

Súdny orgán aplikuje čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa ako procesnú normu v súkromnoprávnom spore ako aj verejnoprávnom konaní.

Súdnemu orgánu z procesnej normy čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa vyplýva povinnosť náležite zdôvodniť svoje rozhodnutie a uviesť (opísať) kritériá a elementy, na základe ktorých dospel k rozhodnutiu, predostrieť dopad zvažovaných možností v spore na dieťa a zdôvodniť, ako aplikoval zásadu najlepších záujmov dieťaťa.

PSYCHOLOGICKÝ VÝZNAM NAJLEPŠÍCH ZÁUJMOV DIEŤAŤA V KONTRASTE S PRÁVNÝM VÝZNAMOM

Je potrebné rozlišovať medzi tým, čo môže byť v najlepších záujmoch dieťaťa z psychologického pohľadu a čo z právneho pohľadu. Miller pripúšťa, že **najlepšie záujmy dieťaťa z psychologického pohľadu nie sú najlepšimi záujmami z právneho pohľadu**. Uvádza príklad, keď psychiater v posudku v konaní pred súdom pripustil, že psychologickí rodičia by mali za každých okolností požívať opatrovnícke právo nad dieťaťom, ak biologickí rodičia boli dlhodobo neprítomní v živote dieťaťa. Avšak v konkrétnom prípade, únoscovia dieťaťa sa perfektne starali a vychovávali dieťa od jeho prvých dní až do siedmeho roku veku, keď bolo odhalené, že dieťa uniesli. Ďalšie zverenie dieťaťa do starostlivosti únoscov, hoci by bolo psychologicky odôvodniteľné, nie je však právne neprípustné.³⁵ Miller ďalej vysvetľuje, že v prípade únoscov ide o konflikt medzi tým, čo by sa z psychologického pohľadu dalo interpretovať ako rozhodnutie v najlepších záujmoch dieťaťa (napr. vrúcny vzťah) s tým, čo v mimo-psychologickom zmysle môže byť v najlepších záujmoch dieťaťa (napr. silný morálny vývoj).³⁶ Tento rozpor je treba mať na pamäti pri výklade konceptu najlepších záujmov dieťaťa, ako súčasť normy uvedenej v čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa. Rovnako treba brať do úvahy, že **najlepšie záujmy dieťaťa zakotvené v Dohovore o právach dieťaťa poskytujú len najvšeobecnejší rámec. Najlepšie záujmy dieťaťa vždy treba pri aplikácii vykladať v kontexte ďalšej**

³⁵ MILLER, Glenn, H. *The Psychological Best Interest of the Child Is Not the Legal Best Interest*. The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law. Volume 30, Number 2, p. 196

³⁶ MILLER, Glenn, H. *The Psychological Best Interest of the Child Is Not the Legal Best Interest*. The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law. Volume 30, Number 2, p. 197

normy, ktorá sa na spor aplikuje a v kontexte individuálnych okolností prípadu. Preto sa pri aplikácii Dohovoru o právach dieťaťa súdom alebo iným verejným orgánom nevyhnutne musí prihliadať na právny charakter. Súd zohľadňuje závery psychologického posudzovania, avšak psychológ - znalec nikdy nesmie odpovedať na otázku, čo je alebo nie je v najlepších záujmoch dieťaťa, a to aj s poukazom na všetky ďalšie argumenty uvedené v tejto publikácii.

Psychológ – znalec by mal v spore posúdiť, či konkrétne opatrenie, prostredie, aktuálny stav, atď. je pre dieťa vhodné či nevhodné, aký má na neho dopad a čo mu môže spôsobiť z krátkodobého aj dlhodobého hľadiska. Otázka pre znalca by teda nemala byť znieť, ktoré rozhodnutie (ktorá možnosť) v spore je alebo nie je v najlepších záujmoch dieťaťa. Túto otázku v rámci svojho aplikačného procesu je oprávnený posúdiť výlučne súd a znalec by sa k nej priamo nemal vyjadrovať. Naopak, posúdenie, aký dopad bude mať konkrétne rozhodnutie na dieťa, je plne opodstatnené. Rovnako by sa mali znalci vyvarovať zisťovania skutkovej pravdy v spore, teda hľadať riešenia na sporné tvrdenia strán (spravidla rodičov), hoci to môže mať vplyv na vec samotnú. Zisťovanie skutkového stavu je vecou dokazovania súdu a nie súdneho znalca – psychológa. Takýto nesprávny stav sa niekedy vyskytuje nielen v slovenskej aplikačnej praxi, ale aj v iných jurisdikciách. Autori Bala a Duvall-Antonacopoulosová uvádzajú zaujímavé zistenia vo vzťahu ku kontroverzii znaleckých posudkov v súdnom konaní v oblasti starostlivosti súdu o maloletých. Upozorňujú práve na skutočnosť, že neexistujú žiadne všeobecne platné metodologické postupy, protokoly alebo testy v sporoch o maloleté deti. Práve pre absenciu týchto postupov samotný proces posudzovania znalcom je ovplyvnený subjektívnym presvedčením, viac ako objektívnym zistením. Preto rozhodnutie znalca o tom, čo by bolo v najlepších záujmoch dieťaťa

je skôr vecou „klinického rozsudku“ ako aplikácie vedeckej metodológie a odborných vedomostí. Preto posúdenie najlepších záujmov dieťaťa vyžaduje zasadenie do špecifického právneho kontextu a zahŕňa aplikáciu právneho štandardu ktorý nevyhnutne zahŕňa hodnotové posudzovanie o tom, čo bude najlepšie pre dieťa.³⁷ Napriek skutočnosti, že aj americké súdy sa v 80% prípadov pridŕžajú znaleckých posudkov, existujú sudcovia, ktorí toto striktnie odmietajú. Už v roku 1993, sudca najvyššieho súdu v Kanade uviedol, že znalecké dokazovanie by nemalo byť rutinne vykonávané s cieľom zistiť najlepšie záujmy dieťaťa. Podľa jeho názoru, v modernej dobe je to moderný mýtus, že znalci dokážu lepšie zhodnotiť potreby dieťaťa ako rodičia. Sudcovia si do veľkej miery navykli spoliehať sa na odporúčania znalcov veriac, že títo sú nadaní akousi objektívnou vedeckou vedomosťou o tom, čo je v najlepšom záujme dieťaťa.³⁸ **Preto nie je správnym postupom, ak sa z rozsudku osoba dozvie, čo skonštatoval znalec, ale nedozvie sa, ako boli posúdené najlepšie záujmy dieťaťa z pohľadu právneho a z akého dôvodu bolo potrebné rozhodnúť tak, ako rozhodol súd. Formálny odkaz, že súd rozhodoval s ohľadom na najlepšie záujmy dieťaťa nestačí.**

Pre správnu aplikačnú prax je nevyhnutné akceptovať, že najlepšie záujmy dieťaťa zakotvené v čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa majú normatívny charakter. Preto súd uvažuje výlučne v právnych intenciách a posudzovanie najlepších záujmov dieťaťa vykonáva vo väzbe na iné právne elementy, na kontext iných zásad, iné ľudskoprávne dokumenty. Zároveň,

³⁷ BALA., N - ANTONACOPOULOS., K., D. - *The Controversy over Psychological Evidence in Family Law Cases*. In: BROOKS-GORDON, B.- FREEMAN, M. (ed.). *Law and Psychology. Current legal issues 2006*. Volume 9, str. 226 -227

³⁸ BALA., N - ANTONACOPOULOS., K., D. - *The Controversy over Psychological Evidence in Family Law Cases*. In: BROOKS-GORDON, B.- FREEMAN, M. (ed.). *Law and Psychology. Current legal issues 2006*. Volume 9, str. 228

v zmysle všetkých relevantných aspektov je zrejmé, že sledovaný pozitívny cieľ môže mať rôzny obsah. S poukazom na historický kontext by napríklad v 19. storočí súd zjavne rozdielne u konkrétneho dieťaťa v rannom školskom veku balansoval medzi možnosťou vzdelania v kontraste s možnosťou pracovať, ako by balansoval dnes. Z kultúrneho pohľadu bude súd určite rozhodovať odlišne v európskom prostredí (extrémne abstrahované), na rozdiel od napr. ázijského prostredia. Aj v geografickom vymedzení Slovenskej republiky súd musí zohľadniť odlišnosť kultúr, napr. arabskej či rómskej. V ešte užšom meradle pôjde o podmienky prostredia konkrétneho prípadu, teda jednotlivkej rodiny zasadenej v sociálnom prostredí mesta, dediny, školy a podobne. Uvedené kontexty sú v súlade s požiadavkou posudzovať každý jednotlivý prípad dieťaťa individuálne bez toho, aby príslušný orgán opomenul právny rámec.

Karkošková vo svojej štúdii poukazuje, že „Hoci v pomere k ostatným druhom dôkazov nemá znalecký posudok privilegované postavenie (Prokeinová 2007; Musil 2010) a má podliehať dôslednému hodnoteniu kvality, v aplikačnej praxi súdov sa predsa len najväčšia váha zvykne automaticky pripisovať záverom a odporúčaniam vyplývajúcim zo znaleckých posudkov. Obdobné tendencie sa prejavujú aj na strane polície (v prípade, že paralelne s poručníckym konaním prebieha aj trestné konanie). Rovnako aj sociálni pracovníci z oddelení sociálnoprávnej ochrany detí (zastupujúci dieťa pred súdom v prípade kolízií záujmov medzi rodičmi) vnímajú znalecké posudky ako smerodajné pre formuláciu svojich vlastných stanovísk, ohľadne najlepšieho záujmu dieťaťa.“³⁹

³⁹ KARKOŠKOVÁ, S: *Znalecké posudzovanie domáceho násillia v kontexte poručníckych sporov o deti. Metodologické východiská pre súdnych znalcov a znalkyne*, str. 7

V miestach, kde sú deti pozbavené osobnej slobody alebo deti umiestnené bez možnosti opustiť toto miesto, ktorých kontroly spadajú pod kompetenciu Úradu komisára pre deti, bude potrebné, aby kontrolný orgán zozbieral informácie skutkového, obsahového a praktického charakteru vrátane subjektívneho názoru samotného dieťaťa a prezentovaných názorov zo strany zamestnancov a starajúcich sa osôb. V kontexte najlepších záujmov dieťaťa totiž môžeme dôjsť ku kľúčovým záverom. Totiž, zaobchádzanie alebo zaužívaná prax daného miesta mohla nasledovať najlepšie záujmy dieťaťa pred niekoľkými dekadami, avšak jej nástojčivým opakovaním bez relevantného akceptovania novších poznatkov, môže vyústiť v súčasnej dobe do posúdenia určitej praxe ako praxe dosahujúcej intenzitu neludského alebo ponížujúceho zaobchádzania. Z histórie môžeme jednoznačne v tomto poukázať na prax, na ktorú poukázal prof. Zdeněk Matějček v roku 1963 vo filme „Deti bez lásky“, ktorý bol v čase bývalého režimu zakázaný. Zábery ukazujúce mnoho detí v postieľkach, natáhujuce sa za jedinou sestričkou, hoci v krásnom, sterilnom, zdravotne a výživovo dokonalom prostredí samé o sebe poukázali na absurdnosť takto vytvoreného štátneho systému. Veda a výskum v tom čase už mal poznatky o vzťahovej väzbe a jej vplyve na rozvoj osobnosti dieťaťa, a to vďaka priekopníkovi Johnovi Bowlbym, vďaka ktorému sa vo svete presadila aj zdanlivo malá zmena, a to možnosť hospitalizácie matky s dieťaťom do troch rokov. Napriek týmto poznatkom československý štátny systém starostlivosti o deti išiel v zabehnutých koľajách, ktoré mali devastačné účinky na psychiku detí, a niektoré deti na nedostatok lásky zomreli (mnoho prípadov zo sirotincov z komunistického Rumunska). Napriek týmto poznatkom, ktoré máme dnes, štátne systémy nereflektujú tieto potreby detí a stále sa nájdu systémy (napríklad v Českej republike), ktoré ponechávajú novonarodené deti v kojeneckých

ústavoch v režime, kedy sa zamestnancom zakazuje k tam zvereným deťom prejavovať náklonnosť, nakoľko je to vnímané ako nežiaduce. V príkrom kontraste s touto praxou je naopak prax neonantologických oddelení nemocníc, ktoré praktizujú kľokankovanie detí, hladkanie a pritúlenie aj zo strany personálu zdravotných sestier v čase neprítomnosti rodičov, nakoľko to preukázateľne zlepšuje stav predčasne narodených detí. Rovnako iniciatívy v Slovenskej republike ako Dominika pre Kukulíka, kedy profesionálne školené ženy poskytujú nasýtenie emočných potrieb opustených bábätiok práve kontaktom koža na kožu, hojdaním v náručí, hladkaním, sú prelomové. Záverom teda konštatujeme, že deti zverené v inštitucionálnej starostlivosti, kde personál nie je osobne stotožnený s potrebou naplnenia emočných potrieb detí a prechováva názory bývalého režimu pochádzajúce z popísaného obdobia, rozhodne musia mať možnosť, aj prostredníctvom hlasu Komisára pre deti (keďže často ide o nemluvňatá alebo deti neschopné vyjadriť svoju potrebu), uplatniť, aby ich najlepšie záujmy boli posudzované, zohľadnené a v praxi aj realizované.

VÝKLAD ČLÁNKU 3 ODS. 1 DOHOVORU O PRÁVACH DIEŤAŤA

Pojem „najlepšie záujmy dieťaťa resp. slovenský ekvivalent „záujem dieťaťa“

„Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.“ (čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa)

Všeobecný komentár č. 14⁴⁰ rovnako ako aj Jean Zermatten zdôrazňujú napojenie čl. 3 ods. 1 na ostatné zásady zakotvené v Dohovore o právach dieťaťa. Zermatten navyše obsirnejšie uvádza, že takéto prepojenie je potrebné činiť aj s ostatnými normami uvedenými v tomto dohovore ba dokonca s ďalšími normami medzinárodného ako aj vnútroštátneho práva, ktoré môžu ovplyvniť určenie toho, čo v skutočnosti je v najlepších záujmoch dieťaťa.⁴¹ Berúc do úvahy kontext jednotlivých práv zakotvených v Dohovore o právach dieťaťa, predostierame nasledovné vymedzenie:

Najlepšie záujmy dieťaťa predstavujú také rozhodnutie, ktoré umožní dieťaťu dosiahnuť plný a harmonický rozvoj osobnosti; umožní dieťaťu vyrastať v rodinnom prostredí, v atmosfére šťastia, lásky a porozumenia; pripraví dieťa žiť v spoločnosti vlastným životom; bude vychovávané v duchu mieru, dôstojnosti, znášanlivosti, slobody, rovnosti a solidarity.

⁴⁰ Organizácia spojených národov. *Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*, kapitola 4, B.

⁴¹ ZERMATTEN, Jean. *The Best Interests of the Child: Literal Analysis, Function and Implementation*. str. 17

Ďalej brať najlepšie záujmy dieťaťa ako prvoradé hľadisko znamená zabezpečenie takej výchovy dieťaťa, ktorá smeruje k rozvoju jeho osobnosti, jeho nadania a rozumových aj fyzických schopností v čo najširšom objeme; výchovu k posilňovaniu úcty k ľudským právam a základným slobodám, úcty k rodičom dieťaťa, k svojej vlastnej kultúre, jazyku a hodnotám, k národným hodnotám krajiny trvalého pobytu, ako aj krajiny jeho pôvodu, k iným civilizáciám, k prírodnému prostrediu; akceptovanie zásady, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa, pričom rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa, základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa. Najlepšie záujmy dieťaťa rovnako znamenajú, že v prípade potreby sa rodičom a zákonným zástupcom poskytne potrebná pomoc pri plnení ich úlohy výchovy detí. Rozhodovať s ohľadom na najlepšie záujmy dieťaťa znamená aj uznať, že duševne alebo telesne postihnuté dieťa má požívať plný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť, podporujúcich sebadôveru a umožňujúcich aktívnu účasť dieťaťa v spoločnosti; umožnenie dieťaťu dosiahnuť najvyššie dosiahnuteľnú úroveň zdravotného stavu a využívanie liečebných a rehabilitačných zariadení.

Rozhodovanie v najlepšom záujme dieťaťa vždy zabezpečí prípravu dieťaťa na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia, mieru, znášanlivosti, rovnosti pohlavia a priateľstva medzi všetkými národmi, etnickými, národnostnými a náboženskými skupinami a osobami domorodého pôvodu; zohľadní význam tradícií a kultúrnych hodnôt národa, ktorého je dieťa súčasťou; zabráni odopieraniu práva dieťaťu patriacemu k menšine alebo domorodému obyvateľstvu spoločne s príslušníkmi svojej skupiny používať vlastnú kultúru, vyznávať a praktikovať svoje vlastné náboženstvo a používať

svoj vlastný jazyk; zachová totožnosť dieťaťa, včítane štátnej príslušnosti, mena a rodinných záväzkov.

Pri rozhodovaní v najlepších záujmoch dieťaťa orgán svojim rozhodnutím zabezpečí ochranu dieťaťa pred všetkými formami diskriminácie alebo trestania, ktoré vyplývajú z postavenia, činnosti, vyjadrených názorov alebo presvedčenia jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo členov rodiny; rešpektovanie práva dieťaťa na starostlivosť rodičov vrátane zabezpečenia, aby dieťa nemohlo byť oddelené od svojich rodičov proti ich vôli, iba že je také oddelenie potrebné v záujme dieťaťa (napríklad, ak ide o zneužívanie alebo zanedbávanie dieťaťa rodičmi alebo ak rodičia žijú oddelene a treba rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa) a zároveň uznávajú právo dieťaťa oddeleného od jedného alebo oboch rodičov udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa; pozitívne, humánne a urýchlené rozhodovanie o vstupe alebo opustení štátu zo strany dieťaťa alebo jeho rodičov za účelom spojenia rodiny a zároveň aby dieťa žiadajúce o priznanie postavenia utečenca alebo už považované za utečenca dostalo potrebnú ochranu a humanitárnu pomoc; rešpektovanie práva dieťaťa, ktorého rodičia sa zdržiavajú v rôznych štátoch, až na výnimočné okolnosti, udržiavať pravidelné osobné kontakty a priame styky s oboma rodičmi.

Rozhodovanie, keď najlepšie záujmy dieťaťa sú prvoradé hľadisko znamená náležité venovanie pozornosti názorom dieťaťa vo vzťahu k veku a úrovni dieťaťa; rešpektovanie slobody prejavu dieťaťa, práva na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva, práva dieťaťa na slobodu združovania a slobodu pokojného zhromažďovania uznávajú práva a povinnosti rodičov a v zodpovedajúcich prípadoch zákonných zástupcov, usmerňovať dieťa pri výkone týchto práv spôsobom, ktorý zodpovedá jeho rozvíjajúcim sa schopnostiam; zabránenie

vystavenia dieťaťa svojvoľnému zasahovaniu do jeho súkromného života, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť; zabezpečenie prístupu dieťaťa k informáciám a materiálom z rôznych národných a medzinárodných zdrojov, najmä takým, ktoré sú zamerané na rozvoj sociálneho, duchovného a mravného blaha dieťaťa a tiež jeho telesného a duševného zdravia.

Rozhodnutie vždy musí zabezpečiť ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, včítane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykoisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa; ochranu pred hospodárskym vykoisťovaním a pred vykonávaním akejkoľvek práce, ktorá môže byť pre dieťa nebezpečná, alebo bráni jeho vzdelávaniu, alebo ktorá by škodila zdraviu dieťaťa alebo jeho telesnému, duševnému, duchovnému, mravnému alebo sociálnemu rozvoju; ochranu dieťaťa pred všetkými formami sexuálneho vykoisťovania a sexuálneho zneužívania a pred všetkými ostatnými formami vykoisťovania, ktoré akýmkoľvek spôsobom škodia blahu dieťaťa; vykonanie nevyhnutných opatrení na podporu telesného a duševného zotavenia a sociálnej reintegrácie dieťaťa, ktoré je obeťou akejkoľvek formy zanedbania, využívania za účelom finančného obohacovania alebo zneužívania, mučenia alebo inej formy krutého, neludského alebo ponížujúceho zaobchádzania alebo trestania alebo ozbrojeného konfliktu, pričom zotavenie a reintegrácia sa uskutočňujú v mieste a prostredí podporujúcom zdravie, sebaúctu a dôstojnosť dieťaťa a napokon náležitú ochranu a rešpektovanie práv v trestnom konaní vedenom proti dieťaťu.

V širšom kontexte nemožnosti starostlivosti rodičov, najlepšie záujmy dieťaťa znamenajú náležité zohľadnenie

kontinuity vo výchove dieťaťa a jeho etnického, náboženského, kultúrneho a jazykového pôvodu pri voľbe náhradnej starostlivosti; pripustenie osvojenia až na základe všetkých zodpovedajúcich a spoľahlivých informácií, ktoré určia, že osvojenie je prípustné z hľadiska postavenia dieťaťa vo vzťahu k rodičom, príbuzným a zákonným zástupcom a že, ak sa to vyžaduje, dotknuté osoby dali vedomý súhlas na osvojenie po takom prejednaní, ktoré sa môže ukázať ako potrebné; pravidelné hodnotenie zaobchádzania s dieťaťom a všetkých ďalších okolností spojených s jeho umiestnením, ak bolo dieťa zverené do starostlivosti, ochrany alebo liečenia telesného alebo duševného zdravia náhradnému zariadeniu.

Najlepšie záujmy dieťaťa ďalej umožňujú zabezpečenie nevyhnutnej životnej úrovne pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj; rešpektovanie práva dieťaťa na vzdelanie a s cieľom postupného uskutočňovania tohto práva a na základe rovných možností; rešpektovanie práva dieťaťa na odpočinok a voľný čas, na účasť na hre a oddychovej činnosti zodpovedajúcej jeho veku, ako aj na slobodnú účasť na kultúrnom živote a umeleckej činnosti; rešpektovanie práva dieťaťa na všestrannú účasť na kultúrnom a umeleckom živote a poskytovanie zodpovedajúcich a rovných možností v kultúrnej, umeleckej oblasti, oddychovej činnosti a využívaní voľného času.

Z pohľadu kontextu ďalších ľudskoprávných dokumentov Ženevská deklarácia práv dieťaťa (1924) stanovuje požiadavku umožnenia normálneho rozvoja po materiálnej aj duchovnej stránke. Deklarácie práv dieťaťa (1959) ďalej objasňuje význam vo svojom druhom princípe. Tento stanovuje, že „dieťa má dostať príležitosť a prostriedky, právne alebo iné, ktoré mu umožnia sa rozvíjať fyzicky, mentálne, morálne, duchovne a sociálne zdravým a normálnym spôsobom a v podmienkach slobody a dôstojnosti. Pri prijímaní legislatívy za týmto

účelom, najlepšie záujmy dieťaťa majú byť rozhodujúcim hľadiskom⁴². Podľa Komentára č. 14 posudzovanie najlepších záujmov dieťaťa musí brať do úvahy okrem iného vek a pohlavie dieťaťa, úroveň vyspelosti, skúsenosti, príslušnosť k minorite, prípadné fyzické, senzorické alebo intelektuálne postihnutie, ako aj sociálny a kultúrny kontext v ktorom sa dieťa nachádza, napríklad prítomnosť alebo absencia rodičov, či dieťa býva s rodičmi, kvalita ich vzájomného vzťahu, bezpečnostné okolnosti, existencia alternatívnych východísk pre rodinu a podobne.⁴³ Predovšetkým treba mať na zreteli, že posudzovanie najlepších záujmov dieťaťa je s cieľom zabezpečiť efektívne požívanie práv zakotvených v Dohovore o právach dieťaťa jeho protokoloch a holistický rozvoj dieťaťa.⁴⁴ Rovnako treba brať do úvahy, že schopnosti dieťaťa sa rozvíjajú. Rozhodujúci orgán preto musí brať do úvahy nielen fyzické, emočné, vzdelávacie či iné potreby v okamihu rozhodovania ale taktiež zvážiť možné scenáre rozvoja dieťaťa a podrobiť ich analýze v krátkodobom aj dlhodobom horizonte. V tomto kontexte, rozhodnutie by malo zabezpečiť kontinuitu a stabilitu súčasnej a budúcej situácie dieťaťa.⁴⁵

⁴² Organizácia spojených národov. *Declaration of the Rights of the Child*. Adopted by UN General Assembly Resolution 1386 (XIV) of 10 December 1959

⁴³ Organizácia spojených národov. *Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*, Bod 48

⁴⁴ Organizácia spojených národov. *Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)* str. 17, bod 82

⁴⁵ Organizácia spojených národov. *Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*, str. 18, bod 84

Kritérium: „musí byť prvoradým hľadiskom“

„Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.“

Zermatten uvádza, že všeobecný koncept najlepších záujmov sám o sebe nestačí, musí byť kvalifikovaný iným pravidlom alebo kritériom. Konkrétne, najlepšie záujmy dieťaťa by mali byť najvyšším (angl. *paramount*) hľadiskom. Uvedené odôvodňuje anglickým znením textu, ktorý používa člen „a“ vo vzťahu ku „a primary consideration“ a nie člen „the“ („the primary consideration“). Táto jemná nuansa znamená, že v prípade, že rozhodujúci orgán musí vydať rozhodnutie, osobitnú dôležitosť musí byť priradená najlepším záujmom dieťaťa. Je potrebné zvážiť všetky možné dopady rozhodnutia na dieťa alebo skupinu detí v konkrétnom prípade. Takáto terminológia znamená, že najlepšie záujmy dieťaťa nebudú vždy jediným prevažujúcim záujmom, ale môžu existovať aj iné konkurujúce záujmy v tomto spore. Najlepšie záujmy však nevyhnutne musia byť predmetom aktívneho zvažovania a zváženia. Musí byť preukázané, že záujmy dieťaťa boli skúmané a vzaté do úvahy ako prvoradé hľadisko. Zermatten naznačuje, že použitie člena „a“ neznamená zníženie významu tohto princípu. Práve naopak mu dáva svoje správne miesto a vytvára povinnosť posúdiť najlepšie záujmy dieťaťa medzi inými hľadiskami.⁴⁶

Podľa Komentára č. 14 použitie „musí byť prvoradým hľadiskom“ (angl. *shall be a primary consideration*) ukladá štátom výraznú právnu povinnosť a nedáva im možnosť úvahy,

⁴⁶ ZERMATTEN, J. *The Best Interests of the Child: Literal Analysis, Function and Implementation.*, str.11

či budú alebo nebudú posudzovať najlepšie záujmy dieťaťa. Zároveň spojenie „prvoradé hľadisko (*primary consideration*)“ znamená, že najlepšie záujmy dieťaťa ako hľadisko nebudú posudzované na rovnakej úrovni ako iné hľadiská a to z dôvodu, že deti majú menej možnosti presadiť svoje záujmy, ako dospelí a preto rozhodujúce orgány musia mať vedomosť o ich najlepších záujmoch; ak ich záujmy nie sú zdôraznené, zväčša sa prehliadajú.⁴⁷

Európsky súd pre ľudské práva pripúšťa, že v niektorých prípadoch môžu najlepšie záujmy dieťaťa prevážiť, nie je to však absolútne pravidlo. Vo veci *Haase* uviedol, že musí existovať spravodlivá rovnováha medzi záujmami dieťaťa, ktoré je umiestnené v starostlivosti inej osoby ako rodičov a záujmami rodičov na zjednotené rodiny. Pri posudzovaní tejto rovnováhy súd berie do úvahy, že najlepšie záujmy dieťaťa môžu prevážiť nad záujmami rodiča (*Johansen*, bod 78). Konkrétne, rodič nemá právo žiadať od orgánov také opatrenia, ktoré by mohlo poškodiť zdravie dieťaťa alebo jeho vývoju (*Elsholz*, bod 50, *Sahin*, bod 66).⁴⁸

Výkladový exkurs rozprava o povahe hľadiska najlepších záujmov dieťaťa predkladá D. Jílek. Dáva do kontrastu názory, že záujmy dieťaťa sú tým najvyšším a teda jediným hľadiskom, akýmsi tromfom na rozdiel od považovania najlepších záujmov za základné, nie ale nutne rozhodujúce. Uvádza, že pre Výbor pre práva dieťaťa znamená prvoradosť to, že iné hľadiská nesmú byť posudzované na rovnakej úrovni. Dodáva, že prvoradosť je možné používať s rovnakým interpretačným výsledkom v zmysle prvenstva. Iné záujmy môžu byť určené

a posudzované na rovnakej úrovni ako najlepšie záujmy dieťaťa bez toho, aby bola nevyhnutná ich hierarchizácia.⁴⁹

Najlepšie záujmy dieťaťa majú absolútny charakter v tom zmysle, že za každých okolností záujmy dieťaťa musia byť posudzované a brané ako prvoradé hľadisko medzi inými hľadiskami. Nie sú to „najlepšie záujmy dieťaťa“, ktoré kladieme na pomyselnú jednu stranu váh a na druhú kladieme iné záujmy. Práve naopak. Na misky váh kladieme záujmy strán, napríklad rodičov, ale najlepšie záujmy dieťaťa sú tým posledným závažím, ktoré rozhodne, kam sa váhy vychýlia.

Najmä treba uvážiť, že v spore stoja obvykle proti sebe iba dve strany záujmov, nie niekoľko záujmov: záujmy rodičov individuálne alebo záujmy rodičov spoločne proti záujmom iných osôb či záujmom spoločnosti a niekedy ide o kombináciu. Dieťa spravidla nie je stranou v spore, ktorá háji svoje práva v kontraste s inými právami. Dieťa spravidla stojí v spore ako ďalší element, ktorého posudzovanie nemožno za žiadnych okolností opomínať. Napríklad v prípade rozvodu stoja proti sebe manželia a rozhodovanie o zverení dieťaťa jednému z nich nie je sporom medzi dieťaťom a rodičmi. V tomto prípade brať najlepšie záujmy dieťaťa ako prvoradé hľadisko bude znamenať prikloniť sa na stranu toho rodiča (tomu zveriť), u ktorého bude zabezpečená plná možnosť dieťaťa požívať všetky svoje práva (uvedené v predošlej stati) a tým bude učinené zadosť posudzovaniu najlepších záujmov dieťaťa ako prvoradého hľadiska. Nemôže byť napríklad v najlepších záujmoch dieťaťa, ak súd zverí dieťa do starostlivosti toho rodiča, ktorý aktívne bráni druhému rodičovi v styku s dieťaťom či sústavne verbálne aj neverbálne znevažuje úlohu druhého rodiča pred dieťaťom, nakoľko dieťa má zaručené právo

⁴⁷ Organizácia spojených národov. Committee on the Rights of the Children. *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*, Bod 36, 37

⁴⁸ Európsky súd pre ľudské práva. *Rozsudok vo veci Haase proti Nemecku zo dňa 8. apríla 2004*. Sťažnosť č. 11057/02, bod 93

⁴⁹ JÍLEK, D. Jak porozumět nejlepším zájmům dítěte. In: Zborník ze semináře: Pobyť cizinců: vybrané právní problémy. Str. 329

na starostlivosť zo strany oboch rodičov v plnej miere. Rovnako obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rozhodnutie musí dieťaťu umožniť dosiahnuť plný a harmonický rozvoja osobnosti, umožniť vyrastať v rodinnom prostredí, v atmosfére šťastia, lásky a porozumenia; umožniť vyrastať v duchu mieru, dôstojnosti, znášateľnosti, slobody, rovnosti a solidarity.

Máme za to, že takto volené odôvodňovanie najlepších záujmov dieťaťa už v samotnom rozhodovacom procese je spôsobilé motivovať k budovaniu zdravých medziludských vzťahov aj v prípade konfliktných situácií pred súdom. Spoločnosť dostane jasný odkaz v tom, že najlepšie záujmy dieťaťa nie sú vágnym ani formálnym pojmom, ale majú konkrétny obsah, ktorý by mali rešpektovať a naplňovať aj samotní rodičia resp. tí, ktorí sa podieľajú na starostlivosti a výchove dieťaťa.

Kritérium: „pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí“

„Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi“

Komentár č. 14 uvádza, že sa jedná nielen o akúkoľvek činnosť ale aj o nečinnosť orgánov.⁵⁰ Na prvý pohľad sa môže zdať, že je nelogické, aby pri „nečinnosti“ mohli byť najlepšie záujmy dieťaťa prvoradým hľadiskom. Podľa nášho názoru v určitej konkrétnej situácii nečinnosť, resp. neprijatie nejakého

⁵⁰ Organizácia spojených národov. Committee on the Rights of the Children. *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*, Bod 17

opatrenia, práve môže sledovať za cieľ najlepšie záujmy dieťaťa. Použitie spojenia „pri akejkoľvek činnosti“ naznačuje, že sa nejedná iba o činnosť vykonávanú verejnoprávnymi subjektmi, ale vzťahuje sa aj na súkromné vzťahy, teda najmä na činnosť rodičov vo vzťahu k deťom.⁵¹ Zároveň tento aspekt netreba preceňovať. Vskutku každý úkon môže mať svojim spôsobom dopad na deti, čo ale neznamená, že pri všetkých opatreniach treba uskutočniť plný proces hodnotenia najlepších záujmov dieťaťa. Avšak, ak rozhodnutie bude mať závažnejší dopad na dieťa, potom posudzovanie najlepších záujmov dieťaťa je na mieste. Preto vo vzťahu k opatreniam, ktoré priamo nie sú namierené na deti, rozhodnutie, či toto spadá pod pojem „týkajúce sa“ v zmysle č. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa musí byť objasnené s ohľadom na konkrétne okolnosti sporu.⁵²

Takto široko koncipované možnosti aplikácie uvedených dvoch častí „pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí“ naznačujú, že konaní pred vnútroštátnym súdom nie je rozhodujúce, či dieťa je v postavení účastníka konania alebo nie. Podstatnou skutočnosťou je, že bude mať na dieťa nejaký vplyv, dopad. Súdny v Slovenskej republike zvyčajne argumentačne nerozoberajú prípadné záujmy dieťaťa, ak sa jedná o sporovú agendu, ktorá sa podľa právnych okolností netýka maloletého dieťaťa. Napríklad, v spore o užívanie spoločného majetku patriaceho do bezpodielového vlastníctva manželov sa zdá, že záujem dieťaťa nemôže mať právnu váhu. Berúc do úvahy prípad, keď matka žiada od súdu užívať majetok spadajúci do bezpodielového spoluvlastníctva manželov od otca, ktorý tento majetok odniesol zo spoločnej domácnosti, a to najmä

⁵¹ ZERMATTEN, J. *The Best Interests of the Child: Literal Analysis, Function and Implementation*, str. 9

⁵² Organizácia spojených národov. Committee on the Rights of the Children. *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*, Bod 19, 20

z dôvodu, že ho potrebujú deti (napríklad počítač, na ktorom deti nevyhnutne potrebujú písať domáce úlohy vzhľadom na predmet štúdia na strednej škole). Nepochybne je v najlepších záujmoch dieťaťa, a zaručením jeho práva na vzdelanie, aby sa mu nezhoršil prospech v škole, najmä ak sa jedná o stredoškolské vzdelanie, ktoré môže mať dôsledky pre jeho budúce štúdium na vysokej škole. Je však relevantné za skutkových okolností, ktoré zahŕňajú výlučne majetok rodičov, a teda sa jedná o spor medzi rodičmi, že toto rozhodnutie bude mať dopad na maloleté dieťa? Hmotnoprávne ustanovenia slovenského Občianskeho zákonníka týkajúce sa majetku manželov pochopiteľne na záujem dieťaťa nemôžu pamätať. Toto môže byť jeden z reálnych praktických prípadov, keď by mal súd *ex officio* zvážiť, či rozhodnutie nebude mať dopad na dieťa, najmä ak tomu nasvedčujú skutkové okolnosti alebo toto jedna strana v spore namieta. V tomto prípade by mal súd pomeriavať záujmy oboch manželov na užívaní spoločného majetku, ktoré sú si absolútne rovné, avšak priklonenie sa k užívaniu konkrétneho majetku jedným z manželov, pretože má v starostlivosti maloleté deti a deti tento spoločný majetok potrebujú, je právne odôvodnené tým pomyselným záväzím najlepších záujmov dieťaťa.⁵³ V takýchto prípadoch by mal súd brať do úvahy čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa ako subsidiárnu normu, tak ako sme to vyjadрили vyššie.

⁵³ Súd v predmetnej veci vedenej na Okresnom súde v Trenčíne pod sp. zn. 14C/446/2012 nevydal predbežné opatrenie o vrátení vecí do spoločnej domácnosti manželov, kde žili deti s matkou. Krajský súd rozhodnutie o nenariadení predbežného opatrenia potvrdil odôvodňujúc: „Pokiaľ manželstvo účastníkov trvá, nedošlo ani k zrušeniu BSM za trvania manželstva, podľa §148a Občianskeho zákonníka, nemôže sa ani jeden z manželov domáhať obmedzenia vlastníckeho práva k spoločnému majetku druhého z manželov, pričom nesporne návrh navrhovateľky, ktorým sa domáha, aby odporcovi bola nariadením predbežného opatrenia uložená povinnosť priniesť navrhovateľke (aj keď do spoločnej domácnosti), veci patriace do BSM, takýmto obmedzením je.“ Súd nezobral do úvahy argumentáciu matky, ktorá žiadala majetok vrátiť do spoločnej domácnosti pre užívanie detí. (Uznesenie Krajského súdu v Trenčíne zo dňa 20.2.2013 19Co/41/2013)

Aj vypočutie dieťaťa v spore, teda nielen rozhodovanie v merite veci je subsumovateľné pod „akúkoľvek činnosť“ v ustanovení čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa. Napríklad ohľadne vypočutia pri aplikácii unijných noriem Súdny dvor stanovuje presné elementy, ako má vnútroštátny súd pristupovať k právu dieťaťa byť vypočutý. Vo veci *Joseba Andoni Aguirre Zarraga v. Simone Pelz* uvádza, že „na jednej strane totiž tento článok 24 Charty základných práv vo svojom odseku 1 vyžaduje, aby deti mohli slobodne vyjadrovať svoje názory a že tieto názory sa berú do úvahy pri otázkach, ktoré sa ich týkajú, výlučne „s prihliadnutím na ich vek a vyspelosť“, a vo svojom odseku 2 ukladá povinnosť pri všetkých opatreniach, ktoré sa týkajú detí, brať do úvahy najlepší záujem dieťaťa, pričom tento záujem môže odôvodniť, že sa nepristúpi k vypočutiu dieťaťa. Na druhej strane tento článok 42 ods. 2 prvý pododsek písm. a) ukladá povinnosť dať dieťaťu možnosť vyjadriť sa, „pokiaľ sa to s ohľadom na jeho vek a stupeň vyspelosti nepovažovalo za nevhodné“. To v sebe zahŕňa, že je úlohou súdu, ktorý má rozhodnúť o vrátení dieťaťa, posúdiť vhodnosť takéhoto vypočutia, keďže konflikty, ktoré si vyžadujú rozhodnutie o priznaní opatrovníckeho práva k dieťaťu alebo práva na zverenie dieťaťa do osobnej starostlivosti jednému z rodičov a napätie, ktoré je s ním spojené, predstavujú situácie, v ktorých sa vypočutie dieťaťa, najmä ak prípadne vyžaduje jeho fyzickú prítomnosť pred súdom, môže ukázať ako nevhodné či dokonca na ujmu psychického zdravia dieťaťa, ktoré často znáša napätie a trpí jeho škodlivými následkami. Vypočutie, hoci zostáva právom dieťaťa, teda nemôže predstavovať absolútnu povinnosť, ale musí byť predmetom posúdenia v závislosti od požiadaviek spojených s najlepším záujmom dieťaťa v každom konkrétnom prípade v súlade s článkom 24 ods. 2 Charty základných práv.“⁵⁴

⁵⁴ Súdny dvor Európskej únie. Rozsudok z 22. decembra 2010. *Joseba Andoni Aguirre Zarraga v. Simone Pelz*. Vec C-491/10 PPU, bod 64

Takéto široké koncipovanie „akejkoľvek činnosti“ preto apeluje na rozhodujúce orgány, aby brali do úvahy najlepšie záujmy dieťaťa aj pri iných ako rodinných sporoch, keďže majú dopad na deti. Keďže, ako sme uviedli vyššie, neposudzovanie najlepších záujmov dieťaťa môže za určitých okolností dosiahnuť až kvalitu porušenia základného práva.

Nepôjde len však o rodinné spory, ale aj o prípady umiestnenia detí do inštitucionálnej starostlivosti zo strany štátu. Na týchto miestach má Komisár pre deti oprávnenie vykonávať preventívne aj represívne kontroly. Na týchto miestach ide o praktickú každodennú činnosť starostlivosti o zverené deti všetkých vekových kategórií. Prístup k tam umiestneným deťom musí nielenže byť prostý od ponížovania a neludského zaobchádzania, to by bolo príliš málo. Prístup na týchto miestach musí zohľadňovať všetky hľadiská, ktoré tu uvádzame, a to vo svetle každého jednotlivého práva dieťaťa, ktoré mu garantuje dohovor. Teda ako najvyššie merítko musí byť stanovené také zaobchádzanie, ktoré má ekvivalent v harmonickej rodine a takéto prostredie je potrebné do čo najväčšej možnej miery simulovať.

ELEMENTY VYMEDZUJÚCE OBSAH POJMU NAJLEPŠÍCH ZÁUJMOV DIEŤAŤA

Kľúčovým problémom je rozprava o tom, ako vlastne majú byť najlepšie záujmy dieťaťa brané ako prvoradé hľadisko. Toto je však otázkou konkrétneho rozhodovania prípad od prípadu. Neznamená to ale, že nemožno načrtnúť rámcovú predstavu o tom, čo majú byť najlepšie záujmy dieťaťa a stanoviť elementy posudzovania. Už v predošlých statiach sme uviedli výpočet elementov uvedených v novelizovanom Zákone o rodine, ďalej vytiahnutých z ľudskoprávných či iných dokumentov, ktoré dávajú pojmu jasný zmysel a smer výkladu a následne aj aplikácie.

Problematickým v čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa je práve jeho aplikácia v praxi. Za účelom zabezpečenia riadnej aplikácie konkrétneho ustanovenia je však potrebné poznať obsah aplikovaného ustanovenia, teda interpretovať ho. Proces aplikácie práva zahŕňa tri stupne.⁵⁵ Najskôr je potrebné poznať skutkový stav veci, potom určiť relevantné právne normy, tieto normy podrobiť výkladu a následne vydať akt aplikácie práva, ktorý obsahuje argumentačné zdôvodnenie prijatého rozhodnutia. Práve skutkové okolnosti sú nevyhnutnou súčasťou posudzovania najlepších záujmov dieťaťa v konkrétnom spore. Ako uvádza Komentár č. 14, pri implementácii čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa aplikujúci orgán musí najprv odhaliť skutkový kontext prípadu, zistiť, aké sú relevantné elementy v posudzovaní najlepších záujmov, následne im musí dať konkrétny obsah a priznať hodnotu (váhu) v ich jednotlivých vzájomných vzťahoch. Následne zabezpečí riadnu aplikáciu tohto práva (práva dieťaťa na posudzovanie a zohľadnenie jeho najlepších záujmov). Teda posudzovanie

⁵⁵ Pozri napr. BRÖSTL, A. *Teória práva*, str. 101, GERLOCH, A., TRYZNA, J. – *Metodologie interpretace práca a právní jistota*, str. 9

a určenie (*assessment and determination*) najlepších záujmov dieťaťa vyžaduje tieto dva uvedené kroky.⁵⁶

DOBRE PRÍKLADY Z PRAXE - EXEMPLIFIKATÍVNY VÝBER PRE ILLUSTRÁČNÉ ÚČELY

V tejto súvislosti by sme radi demonštrovali tri rozhodnutia súdov, kde posudzovanie a hodnotenie najlepších záujmov dieťaťa spĺňa požiadavky stanovené Dohovorom o právach dieťaťa, teda jasne, zrozumiteľne a výstižne opisuje, ako súd vzal do úvahy konkrétne skutkové okolnosti, aké elementy najlepších záujmov dieťaťa bral do úvahy a prečo rozhodol tak, ako rozhodol. Vyjadrujeme presvedčenie, že práve takéto rozhodnutia môžu byť inšpiráciou aj pre ďalšie súdy v záujme nielen skvalitnenia aplikačnej praxe, ale v prvom rade v záujme skvalitnenia života detí a následne aj k zlepšeniu medziľudských vzťahov najmä v konfliktných rodinných veciach.

Okresný súd Dunajská Streda rozhodol dňa 29.11.2013 vo veci sp. zn. 12P/106/2013 o zmene zverenia dieťaťa zo starostlivosti otca do starostlivosti matky. Svoje rozhodnutie odôvodnil nasledovne:

„Pri rozhodnutí o zverení dieťaťa do výchovy rodičov súd sleduje predovšetkým záujem dieťaťa so zreteľom na jeho osobnosť, najmä vlohy, schopnosti a vývojové možnosti a so zreteľom na životné pomery rodičov. Dbá, aby sa rešpektovalo právo dieťaťa na starostlivosť obidvoch rodičov a udržiavanie pravidelného osobného styku s nimi. Súd prihliadne aj na citovú orientáciu a zázemie

⁵⁶ Organizácia spojených národov. *Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration* (art. 3, para. 1), body 46 - 47

dieťaťa, výchovnú schopnosť a zodpovednosť rodiča, stabilitu budúceho výchovného prostredia, na schopnosť rodiča dohodnúť sa na výchove s druhým rodičom, na citové väzby voči súrodencom, prarodičom a ďalším príbuzným, ako aj na hmotné zabezpečenie zo strany rodiča vrátane bytových pomerov. Súd vždy zoberie do úvahy, kto sa dosiaľ okrem riadnej starostlivosti o dieťa staral o jeho výchovu zo stránky citovej, rozumovej a mravnej. Účelom zmeny zverenia pri zohľadnení práva obidvoch rodičov na výchovu dieťaťa a zabezpečenie dieťaťu primeraný kontakt s obidvoma rodičmi je aj redukovanie traumatizácie dieťaťa, prispievanie k citovej vyrovnanosti a k jeho zdravému psychickému vývoju. Kolízna opatrovníčka maloletej podporila návrh matky a navrhla maloleťu zveriť do jej starostlivosti, aj vzhľadom na skutočnosť, že maloleťá prechádza svoju životnú etapu puberty veľmi citlivo a blízkosť matky má na ňu mimoriadne priaznivý vplyv. Súd vyhodnotil tieto skutočnosti, že sú v záujme maloletej a maloleťá má lepšiu možnosť zaistenia potrieb pri spôsobe osobnej starostlivosti matkou. Svojho otca má veľmi rada, avšak svoje problémy, najmä psychického charakteru, vie lepšie riešiť so svojou matkou. Pričom tieto nové okolnosti súd bral za dôvodné pre zmenu pomerov, ktoré odôvodňujú zmenu rozhodnutia o výchove maloleteho dieťaťa. Rozhodujúcim hľadiskom pre úvahu o najvhodnejšiu úpravu výchovy maloleteho dieťaťa je aj to, ak iné okolnosti prevažujú nad požiadavkou stálosti výchovného prostredia. Doteraz maloleťá bola zverená otcovi, avšak ten opustil spoločnú domácnosť, a prakticky maloleťá vyrastala so svojimi staršími bratmi sama. Samozrejme určite bola v kontakte tak s otcom, ako aj so svojou matkou, avšak nemali na ňou dennodenný dohľad, čo v takomto jej veku je neprijateľné. Jej psychické problémy prevýšili až do krajnosti siahnutia na svoj život, čo v absolútnom rozpore so zdravím vývinom maloletej. Matka sa evidentne snaží o výchovu svojich detí aj na diaľku, z dôvodu, že svojím bývalým manželom mala zakázané vstúpiť na nehnuteľnosť, preto dlhodobo nosievala

stravu len k bráne, kde si po stravu potom chodili deti. Starší chlapci sú už dospelí, avšak nenahradia rodičovskú starostlivosť, ani to z celého súdneho konania ani nevyplývalo. Samozrejme otec maloletej sa snaží vo všetkom vyhovieť svojej dcére, dcéra o tom aj vie, a súdu je to známe aj zo spisového materiálu, čo sa mu pripisuje v jeho prospech. V jeho neprospech sa mu pripisuje neadekvátne zvládnutie mimoriadnej situácie - vážneho zásahu do zdravotného stavu maloletej, kedy mal na to myslieť, že minimálne informuje matku dieťaťa o nehode. Tak sa však nestalo, danú situáciu riešil príliš impulzívne (bez reverzu zobral dieťa z nemocnice), neporadil sa s matkou dieťaťa, prípadne nevyhľadal inú aktuálnu pomoc. Súd vždy kladie dôraz na rešpektovanie práva maloletej na zachovanie jej vzťahu k obidvom rodičom a prihliada na záujem maloletého dieťaťa, najmä na jeho citové väzby, vývinové potreby, stabilitu budúceho výchovného prostredia, ako aj na schopnosť rodiča dohodnúť sa na výchove a starostlivosti o dieťa s druhým rodičom. Pri zabezpečovaní takejto starostlivosti je nevyhnuté, aby rodičia maloletej intenzívne komunikovali a aby si udržali schopnosť dohodnúť sa tak, aby maloletá v tom smere nepocitovala nesvár alebo nepríjemnosti pri odovzdávaní dieťaťa, prípadne pri inom kontakte s druhým rodičom. S ohľadom na vyššie uvedené súd dospel k záveru, že maloletá má oboch rodičov veľmi rada a u oboch má vyvinutý dobrý rodinný vzťah. I napriek tomu má bližší vzťah k matke, ktorá pre ňu vie zabezpečiť vhodné podmienky na trvalé bývanie a zaisťuje adekvátne výchovné prostredie. Preto súd má za to, že osobná starostlivosť matkou je v súčasnej situácii v záujme maloletej, a preto rozhodol tak ako je vo výroku rozhodnutia“.

Krajský súd v Trnave svojim rozhodnutím zo dňa 31.3.2014, sp. zn. 23CoP/119/2013 zakázal styk otca s dieťaťom na nasledovných dôvodoch:

„Vzhľadom na zistenú psychickú poruchu nie je otec schopný mať v starostlivosti maloleté dieťa, aj keby bol schopný zabezpečiť

maloletému dieťaťu základnú celodennú starostlivosť, nie je schopný mu zabezpečiť podmienky pre zdravý a harmonický duševný vývin. Z uvedeného dôvodu sa súd následne zaoberal otázkou, či táto zmena pomerov je takého charakteru, že bude potrebné obmedziť styk otca s dieťaťom, resp. tento styk úplne zakázať. Jedná sa o prípad, keď záujem dieťaťa vyžaduje, aby bolo dočasne stretávanie dieťaťa z jedným z rodičov obmedzené, alebo úplne zakázané, pričom ide výnimočné riešenie a vážny zásah do výkonu rodičovských práv a povinností, ktorý môže byť odôvodnený len okolnosťami na strane dieťaťa. Tieto musia byť natoľko závažné, že ochrana záujmu dieťaťa vyvolala potrebu obmedziť prirodzený kontakt s rodičom.... V znaleckom posudku č. 22/2010 zo dňa 05.09.2011, časť symptomatika (č. l. 303 spisu) znalecká organizácia okrem iného uvádza, že v začiatkoch [otec] vyjadruje vcelku psychologicky pochopiteľné nesúhlasné postoje k rozhodnutiu súdu, svoje presvedčenie o lepších osobnostných vlastnostiach a výchovných kvalitách ako má matka.... Okrem liečiteľských schopností dokáže ovplyvňovať verejné, spoločenské, politické dianie v republike aj v celosvetovom rozmere, ovplyvňovať medzinárodné dianie, vojnové konflikty.... Pri dávnejších stretnutiach s otcom sa mal. S. vracal domov po troch dňoch do X. rozrušený, plakával, bol nevyrovnaný, napríklad v noci pred spaním matke šepkal do ucha napr. „maminka spamätaj sa“, čo matka vyrozumela, že vlastne otec hovoril maloletému a maloletý matke takéto reči sprostredkúval. Maloletý S. tiež od uvedeného obdobia rozprával o tom, že otec mu hovorí, že ho rodina v X. týra. Súd je názoru, že takéto verbálne prejavy otca určené mal. S. majú negatívny vplyv na psychický vývin mal S.. Pokiaľ by bol mal. S. naďalej takýmto prejavom náhodne, resp. cielavedome vystavovaný zo strany otca počas stretávania sa s otcom, tieto by ho traumatizovali a narušovalo by to jeho zdravý duševný vývoj, budovanie životných hodnôt a rodinnej spolupatričnosti k matke jej terajšiemu manželovi a ostatným členom rodiny. Je veľmi

pravdepodobné, že takéto konanie otca je spôsobované práve jeho psychickou poruchou a začalo od obdobia, keď matka maloletého uzatvorila manželstvo a začala s rodinou bývať v X.. Zo správ Úradu práce sociálnych vecí a rodiny bolo zistené, že maloletý S. odmieta naďalej stretávať sa s otcom. Súd prihliadol i na názor maloletého, ktorý bol zisťovaný nielen pri znaleckom dokazovaní, ale aj príslušným orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, Úradom práce sociálnych vecí a rodiny Senica, kde na referáte poradensko-psychologických služieb boli taktiež počas celého konania vykonané individuálne konzultácie psychológa s maloletým. Maloletý vyjadruje k svojmu otcovi negatívny emocionálny postoj až strach. Súd posudzoval danú vec s poukazom na to, že záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri rozhodovacej činnosti súdu (č. 1.3 Dohovoru o právach dieťaťa) avšak zároveň by mali byť zachované rovnaké práva obidvom rodičom na stretávanie sa s dieťaťom. V tomto prípade však súd dospel k záveru, že záujem maloletého S., ktorý má podľa ústavy právo na všestranný harmonický vývoj a rozvoj, prevyšuje právo rodiča na styk s dieťaťom. Otcovi sú zaručené rodičovské práva jednak zákonom o rodine podľa § 28 zákona o rodine a jednak priamo v ústave SR, avšak na druhej strane sú zaručené aj práva dieťaťa na harmonický a zdravý duševný vývoj a z tohto pohľadu súd dospel k záveru, že právo rodiča na styk s dieťaťom ustupuje dôležitejšiemu právu a záujmu maloletého dieťaťa, ktorým je jeho psychický vývin. Z uvedeného dôvodu je súd názoru, že za danej situácie je potrebné zakázať otcovi stretávanie sa s maloletým S. v záujme ochrany jeho zdravého psychického vývoja a jeho duševnej pohody. Tento záver vyplýva aj zo skutočnosti, že po vydaní predbežného opatrenia na dočasný zákaz otca stretávať sa s dieťaťom, stav mal. S. sa skonsolidoval, v škole dosahuje výborné vyučovacie výsledky, športuje.“

A napokon Krajský súd Prešov vo svojom uznesení zo dňa 30.4.2014, sp. zn. 21CoP/10/2014 v predbežnom oparení na čas do meritórneho rozhodnutia súdu rozšíril rozsah styku otca s dieťaťom napriek požiadavkám matky:

„Rozsah predbežnej úpravy styku otca s maloletou tak, ako bol upravený v napadnutom uznesení (t.j. 4 hodiny každý párný a 3 hodiny každý nepárny týždeň za prítomnosti matky) nerešpektuje, že možnosť byť spolu je pre rodiča a jeho dieťa základným prvkom rodinného života vyplývajúceho z čl. 8 ods. 1 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (porov. rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva Bronda vs. Taliansko). Je v záujme samotnej maloletej, aby nedochádzalo kvzájomnému odcudzovaniu sa medzi ňou a jej otcom v dôsledku nedostatočného rozsahu úpravy styku medzi nimi. Podľa názoru odvolacieho súdu je v jej záujme, ak sa medzi nimi bude udržiavať blízky vzťah otec - dieťa, čomu môže dopomôcť možnosť otca stretávať sa s maloletou aj bez prítomnosti matky počas celého párneho víkendu v mesiaci (od soboty rána do nedele večer)... Význam rozhodovania vo veciach úpravy styku predbežným opatrením vychádza z postulátu, že „predbežné opatrenie upravujúce styk rodiča s deťmi musí byť použité aj s ohľadom na charakter a význam ním chráneného záujmu, ktorým je umožniť rodičovi, ktorý s dieťaťom trvale nežije pravidelný a čo najširší kontakt, pretože je to práve množstvo času, počas ktorého je možné realizovať aj neverbálne výchovné pôsobenie rodiča, tzv. výchovu prítomnosti či príkladom, ktorá je, ako je vo všeobecnosti známe, tou najúčinnjšou výchovnou metódou. Je nutné mať na zreteli, že akákoľvek deformácia vzťahu rodič - dieťa je v dôsledku odcudzenia v neskoršej dobe iba ťažko napravitelná (porovnaj Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 618/05)... Odvolací súd však zdôrazňuje, že je v záujme maloletej I., aby vyrastala v pokojnom, harmonickom prostredí s prihliadnutím na jej zdravý psychický vývin. Je na zodpovednosti rodičov, aby svojím prístupom

k napĺňaniu záujmu maloletej I. prispeli a prípadné nezhody a negatívne prejavy neprenášali na svoju dcéru.“

Pozitívne hodnotíme spájanie najlepších záujmov dieťaťa s aspektmi, ktoré vyplývajú z ostatných ustanovení Dohovoru o právach dieťaťa, tak ako sme uvádzali v predošlých rozhodnutiach. Z prvého rozhodnutia je zreteľné, prečo súd zmenil zverenie od otca k matke, porovnal situáciu u matky a následne u otca a určil, ktoré rozhodnutie je s ohľadom na najlepšie záujmy dieťaťa. V druhom prípade súd jasne ukázal, ako zvažuje, či okolnosti na strane otca sú tak závažné, aby odôvodnili zákaz styku dieťaťa s ním, teda že rozhodnutie o zákaze styku bude rozhodnutím, ktoré je v najlepších záujmoch dieťaťa. Jasne uviedol, že právo rodiča na styk s dieťaťom ustupuje dôležitejšiemu právu a záujmu maloletého dieťaťa, ktorým je jeho psychický vývin. Posledný prípad je obzvlášť prelomový v rozhodovaniach súdov ohľadne úpravy styku dieťaťa s jedným z rodičov. Doterajšia aplikačná prax zastávala názor, že predbežným opatrením o úprave styku sa iba konzervuje minimálny rozsah styku dieťaťa s rodičom tak, aby sa väzby medzi nimi nenarušili a nedošlo k odcudzeniu, pričom rozsah spravidla konštatoval znalec v znaleckom posudku ako dostačujúci. Tu však súd u v predbežnom opatrení rozšíril styk tak, aby nielen že nedošlo k odcudzeniu, ale naopak, aby dieťaťu a rodičovi bola daná možnosť posilňovať vzájomnú väzbu a rodičovi výchovne pôsobiť na dieťa až do právoplatného rozhodnutia súdu.

Zaiste už samotné posudzovanie a balansovanie všetkých záujmov, vyvažovanie záujmami dieťaťa vyjadrené písomne v súdnom rozhodnutí je samo o sebe motivačné a výchovné nielen pre konkrétne strany sporu. Dovoľme si tvrdiť, že takýmto prístupom súdov aj právni zástupcovia strán budú poznať detailný rozmer najlepších záujmov dieťaťa a v tomto duchu budú aj inštruovať svojich klientov. Rovnako si dovoľme

tvrdiť, že čím viac rozhodnutí bude obsahovať takýto detailný popis a posudzovanie najlepších záujmov dieťaťa s ohľadom na pozitívne vzťahové aspekty v rodine, tým silnejší vplyv bude mať rozhodovacia činnosť súdov aj na budovanie spoločenských vzťahov a prinavrátanie hodnoty rodiny a harmónického výchovného prostredia pre maloleté deti ako záruku budúcej prosperujúcej spoločnosti.

ĎALŠIE DOBRÉ PRÍKLADY Z PRAXE – ROZHODOVANIE O ROZVODE A NAJLEPŠIE ZÁUJMY DIEŤAŤA

Zaujímavé je z pohľadu najlepších záujmov dieťaťa ustanovenie § 22 ods. 2 Zákona o rodine, ktoré kladie najlepšie záujmy dieťaťa ako hmotnoprávnu podmienku rozvodu. Podľa tohto ustanovenia súd zisťuje príčiny, ktoré viedli k vážnemu rozvratu vzťahov medzi manželmi, a pri rozhodovaní o rozvode na ne prihliada. *Súd pri rozhodovaní o rozvode vždy prihliadne na záujem maloletých detí.* Toto ustanovenie nového Zákona o rodine prijatého v roku 2005 kopíruje požiadavky predošlého zákona 94/1963 Zb.⁵⁷ V učebnici schválenej Ministerstvom školstva SSR ako vysokoškolskej učebnici pre poslucháčov právnických fakúlt z roku 1975 (schválené 23. januára 1974, číslo Š 234/1974) je celá kapitola venovaná rozvodu manželstva a záujmu maloletých detí. Uvádza, že Zákon o rodine obsahuje ustanovenia, ktoré majú chrániť záujem maloletých detí priamo pri rozhodovaní o rozvode. Záujmom maloletých detí sa má súd zaoberať už pri otázke, či manželstvo je schopné plniť svoj spoločenský účel. Záujem na zabezpečení dobrej rodinnej výchovy detí sa

⁵⁷ § 24 Zákona 94/1963 Zb. o rodine: Súd môže manželstvo na návrh niektorého z manželov rozviesť, ak sú vzťahy medzi manželmi tak vážne rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj spoločenský účel. Pri rozhodovaní o rozvode musí súd prihliadnuť najmä na záujmy maloletých detí.

nadraduje úsiliu manželov rozviesť sa pre vzniknutý rozvrat v ich vzájomných vzťahoch. Keď súd dospeje k názoru, že rozvrat, ktorý vznikol, sa zatiaľ neodráža negatívne na výchove maloletých detí, má návrh na rozvod manželstva zamietnuť... hoci vzťahy medzi manželmi sú vážne rozvrátené. V tomto prípade musia manželia podriadiť svoje užšie záujmy širším záujmom spoločnosti, najmä záujmu na zachovaní rodinného prostredia pre zdarnú výchovu maloletých detí.⁵⁸

Nezdá sa, že by sa súčasné citované ustanovenie stalo obsoletným. V dôvodovej správe k novému Zákonu o rodine 36/2005 Z.z. sa uvádza: Rovnako ako podľa platného právneho stavu súd bude prihliadať na záujmy maloletých detí ako k jednej z hmotnoprávných podmienok rozvodu.⁵⁹ Taktiež S. Ficová v komentári k Zákonu o rodine uvádza, že súd má prihliadnuť na záujem maloletých detí, t. j. že rozvod nebude v rozpore so záujmami maloletých detí. Pri rozhodovaní o rozvode manželstva musí súd vždy prihliadnuť na záujem maloletých detí. To znamená, že posúdi, ako pôsobí rozvrat medzi manželmi na deti a v akom výchovnom prostredí deti budú vyrastať po prípadnom rozvode manželstva ich rodičov.⁶⁰ K tomu v roku 2009 autori Horváth a Varga uvádzajú: Záujem maloletých detí by mohol mať vplyv na zamietnutie návrhu na rozvod manželstva v prípade, ak by súd zistil, že rozvrat vzťahov nemá negatívny vplyv na výchovu maloletých detí, tento rozvrat sa na ich výchove neprejavil, dieťa má silné citové väzby k obidvom manželom, ktorí aj napriek rozvratu vzájomných vzťahov riadne zabezpečujú jeho výchovu a vývinové potreby a existuje odôvodnená predpoklad, že tento

⁵⁸ GLOS, J. a kol. *Rodinné právo*. III. Doplnené vydanie, str. 89

⁵⁹ Národná rada Slovenskej republiky. *Dôvodová správa k návrhu nového Zákona o rodine z 19. augusta 2004*, str. 10

⁶⁰ SVOBODA, J. – FICOVÁ, S. *Zákon o rodine – komentár. Judikatúra, súvisiace predpisy a vzory rodinnoprávných podaní*. Str. 51

stav by sa po zániku manželstva rozvodom mohol podstatne zhoršiť.⁶¹

Tento popísaný prístup je však nanešťastie v príkrom rozpore s aplikačnou praxou. Súdy si len v malom množstve rozhodnutí dávajú námahu zdôvodňovať, že rozvod ako taký je v najlepších záujmoch dieťaťa, zväčša toto iba formálne konštatujú bez balansovania.. Súdy rozvádzajú približne polovicu⁶² všetkých manželstiev na Slovensku. Tento badateľný fenomén zmierňujú uvedení autori Horváth a Varga komentárom k tomu istému ustanoveniu tak, že uvádzajú, že nie každý rozvrat vzťahov musí byť hlučný a badateľný, preto by súd nemal a priori brániť rozvodu manželom, ktorí sa aj napriek existencii vážneho narušenia a trvalého rozvratu vzťahov snažia neprenášať vzájomné negatívne emócie na svoje maloleté deti.⁶³ V praxi je však častým javom, že práve pri rozvode konflikt eskaluje a po samotnej právoplatnosti rozsudku konflikt jednoducho nevymizne. Práve naopak, maloleté deti často trpia pretrvávajúcimi nezhodami rodičov pri odovzdávaní na styk, ktoré už ale bývalí manželia nie sú motivovaní riešiť zmierom alebo smerovať k medziludskému zmieru.

Je iste otázkou morálnej diskusie, ako sa má súd postaviť napríklad k rozvodu manželov, ak jedna strana podvádzala druhého manželského partnera, pričom ale táto druhá strana chce zachovať stabilitu zväzku kvôli deťom a avantúru druhého manžela berie ako dočasné zlyhanie a dúfa v návrat k stabilite po odznení bežných psychologicky odôvodniteľných emočných výkyvov prvé dva-tri roky mileneckého vzťahu. Takýchto prípadov na súdoch nie je zanedbateľné percento, keď podvádzajúci manžel či manželka pod návalom emócií

⁶¹ HORVÁTH, E. – VARGA, *Zákon o rodine – komentár*. Str 91

⁶² Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky. Dostupné na: http://portal.statistics.sk/files/Sekcie/sek_600/Demografia/Obyvatelstvo/grafy_mapy/2012/rozvodovost.pdf

⁶³ HORVÁTH, E. – VARGA, *Zákon o rodine – komentár*. Str 91

ihneď podáva návrh na rozvod aj napriek maloletým deťom. Dovoľme si tvrdiť, že v tomto ohľade, po skúmaní individuálnych podmienok konkrétneho sporu a aplikovaním zásady najlepších záujmov dieťaťa ako prvoradého hľadiska by súd s týmto odôvodnením mohol manželstvo nerozvieť; a to aj po zohľadnení trvania mimomanželského vzťahu a vyslovení predpokladu nápravy manželstva, najmä ak druhá strana s rozvodom nesúhlasí aj napriek nevere a s ohľadom na deti vo vzťahu. Nie je zanedbateľné hľadisko, že v praxi sa často stáva, že odídený manžel neskôr svoje prchké rozhodnutie rozvodu ľutuje, avšak už je ťažká cesta späť.

Takáto rozhodovacia prax súdov by mohla vyslať signál do spoločnosti, že nepodporuje unáhlené rozhodnutia odchodov jedného z manželov z domácnosti, ak sú prítomné aj maloleté deti, a dôvodom nie je závažné ohrozovanie blaha celej rodiny. Tak by rozhodovacia činnosť súdov učinila zadosť napĺňaniu čl. 1 Zákona o rodine a najmä samotnému účelu manželstva: *Manželstvo je zväzkom muža a ženy. Spoločnosť tento jedinečný zväzok všestranne chráni a napomáha jeho dobro. Manžel a manželka sú si rovní v právach a povinnostiach. Hlavným účelom manželstva je založenie rodiny a riadna výchova detí.*

Príkladom uvádzame opäť rozhodnutia súdov Slovenskej republiky, ktoré môžu byť inšpiratívne pre budovanie širšej rozšírenej praxe.

Vo veci vedenej na **Okresnom súde Košice II, sp. zn. 23P/158/2014** manželia uzatvárali manželstvo z lásky po siedmich rokoch známosti, u oboch išlo o prvé manželstvo. V čase rozvodového konania mali jedného syna, ktorý navštevoval škôlku. Navrhovateľka bývala v čase rozvodu s dieťaťom u rodičov, navrhovateľ u matky po tom, čo opustil spoločnú domácnosť. K dôvodu rozchodu účastníkov odporca vo svojej výpovedi upresnil, že nezhody v ich manželstve začali z jeho pohľadu z toho, že navrhovateľka bola

bezdôvodne podozrievavou a žiarlivou, čo sa u nej začalo prejavovať práve v apríli alebo máji 2013, kedy mu mala vytýkať, že má mimomanželskú známosť, popieral, že by v tom čase mal mimomanželskú známosť, pripustil ale, že s kolegyňou si v tom čase telefonoval, prípadne si písali SMS správy, ale nešlo o bližší vzťah, uvádzal, že s touto kolegyňou nadviazal intímny vzťah až po odstahovaní sa zo spoločnej domácnosti účastníkov a z toho vzťahu v súčasnosti sa má narodiť spoločné dieťa odporcu a jeho priateľky, s priateľkou napriek odstahovaniu sa zo spoločnej domácnosti účastníkov udával, že sa kontaktujú v priemere 2 až 3-krát do týždňa. Zo zhodných výpovedí účastníkov vyplynulo, že späťne 1 a pol mesiaca pred posledným pojednávaním vo veci odporca prejavil vôľu obnoviť manželské spolužitie s navrhovateľkou, mal záujem obnoviť rodinné spolužitie, čo na pojednávaní odôvodňoval predovšetkým tým, že má veľmi rád svojho syna a tento mu chýba, zo zhodných výpovedí účastníkov ďalej vyplynulo, že vzhľadom na túto prejavenu vôľu odporcu účastníci obnovili intímne spolužitie i keď doposiaľ nezačali žiť opätovne v spoločnej domácnosti. Navrhovateľka mala za to, že v súčasnosti odporca sa sám nevie rozhodnúť s kým chce žiť do budúcnosti. Pokiaľ ide o jej vzťah k odporcovi uviedla, že je to normálny vzťah, spoločne komunikujú, rozprávajú sa, telefonujú si a ako už bolo uvedené, obnovili i intímne spolužitie. K priateľke uviedol, že s touto sa kontaktuje v priemere 3-krát do týždňa na niekoľko hodín, občas u nej aj prespáva a upresnil, že v čase jeho kontaktovania sa s maloletým je vždy prítomná i navrhovateľka, t.j. matka dieťaťa, v čom on problém nevidí. Obaja účastníci pripustili, že maloletý W. si rozchod rodičov zatiaľ ešte, aj primerane k svojmu veku, neuvedomil práve vzhľadom na prebiehajúce kontakty s otcom dieťaťa. Vzhľadom na vyššie uvedené zistený skutkový stav, v súlade s citovanými zákonnými ustanoveniami, súd rozhodol tak ako je uvedené vo výrokovej časti tohto rozsudku a návrh navrhovateľky v celom rozsahu zamietol, keďže dospel k jednoznačnému záveru, že v danom prípade nie sú splnené zákonné predpoklady a zákonom

stanovené podmienky pre rozvedenie manželstva účastníkov. Ako vyplýva z vyššie citovaných zákonných ustanovení súd nemá povinnosť manželstvo účastníkov rozviesť, má len možnosť manželstvo účastníkov rozviesť v prípade, ak toto je trvalo, hlboko a nenapravitelne rozvrátené a nie je možno od účastníkov očakávať zlepšenie pomerov takým spôsobom, aby ich manželstvo mohlo spĺňať svoj spoločenský účel. Ako vyplýva z citovaných zákonných ustanovení základným účelom manželstva okrem povinnosti manželov vzájomne si pomáhať a byť si verný, je aj vytvárať plnohodnotné rodinné zázemie pre výchovu maloletých detí, v danom prípade z vykonaného dokazovania jednoznačne vyplynulo, že v tomto manželskom spoložití v nedávnej minulosti nastal problém, príčinu tohto problému súd vidí v nedostatočne zodpovednom, prístupe odporcu k manželstvu ako takému, keďže tento nadviazal mimomanželskú známosť, avšak, ako vyplynulo zo zhodných výpovedí účastníkov, napriek tomuto pochybeniu odporcu v minulosti medzi účastníkmi naďalej pretrvávajú citové väzby, v zásade možno konštatovať, že tieto viedli v nedávnej minulosti aj k obnoveniu ich intímneho spoložitia, ďalej z ich výpovedí jednoznačne vyplynulo, že obaja účastníci naďalej prechovávajú hlboké citové väzby k ich jedinému maloletému synovi W., ktorý je v podstate dieťaťom v útlom veku, silne citovo viazaným na obidvoch rodičov, dieťa si zatiaľ vôbec neuvedomilo existujúce problémy rodičov. Napriek pochybeniu na strane odporcu spočívajúcim v nadviazaní mimomanželskej známosti a napriek tomu, že z tejto známosti odporca v krátkej budúcnosti očakáva narodenie mimomanželského dieťaťa, súd v danom prípade jednoznačne vyhodnotil, že je potrebné, tak ako to vyplýva z citovaných zákonných ustanovení, návrh na rozvod tohto manželstva zamietnuť, keďže od účastníkov je možné dôvodne požadovať obnovenie manželského spoložitia po všetkých stránkach, ktorá schopnosť účastníkov vyplýva aj z medzicasom zlepšujúcich sa ich vzájomných vzťahov. Súdom nemôže poškodiť už narodené dieťa účastníkov, maloletého W., ktoré dieťa už má

vytvorené plnohodnotné citové väzby na svojich biologických rodičov len preto, že odporca sa dopustil nevery, s touto situáciou sa odporca musí zodpovedne vyrovnáť, čo nemôže byť až tak závažným problémom, keďže je nepochybné, že jeho priateľka, s ktorou očakáva narodenie dieťaťa, o tom, že je ženatým a že má maloleté dieťa v čase existencie ich vzťahu musela vedieť vzhľadom na ich neustálu vzájomnú komunikáciu. Nie je možné, aby štát pripúšťal rozpad existujúcich rodín s maloletými deťmi len z dôvodu, že by prioritne prihliadal na to, že z mimomanželských pomerov sa majú narodiť ďalšie deti, i keď tým samozrejme nie je povedané, že by deti pochádzajúce z manželstva alebo mimomanželského pomeru nemali rovnaké postavenie, ale je povinnosťou štátu, aj prostredníctvom súdu, chrániť rodinu ako základnú zložku spoločnosti, ktorej účelom je zabezpečenie plnohodnotnej, všestrannej starostlivosti o maloleté deti. Pre úplnosť súd dodáva, že v danom prípade nebolo zistené a ako to už bolo konštatované, že by medzi účastníkmi existoval nenapraviteľný rozvrát, a že by došlo k takému ich vzájomnému sa odcudzeniu, aby od nich nebolo možné požadovať plnenie si svojich manželských povinností do budúcnosti, čo sa prejavilo a prejavuje, ako už bolo uvedené, v tom, že títo sa pravidelne kontaktujú, zlepšila sa ich vzájomná komunikácia, ktorá bola naštartená v období ich krízy v minulom roku a ako už bolo konštatované, dôkazom zlepšenia ich vzťahov je i to, že obnovili intímne spoložitie. Vzhľadom na tieto zistenia súd návrh v celom rozsahu zamietol ako bezdôvodný.

Vo veci vedenej na Okresnom súde Bratislava III, sp. zn. 51P/86/2014 súd skúmal objektívnu existenciu kvalifikovaného rozvratu vzťahov medzi manželmi a dospel k záveru, že táto nie je úplne naplnená, nakoľko manželia spoju naďalej bývajú, spávajú v spoločnej spálni, naďalej spoločne hospodária, spoločne vykonávajú starostlivosť o maloleté deti, spoločne trávajú voľný čas s maloletými deťmi. Súdom mal tiež za preukázané, že maloleté deti

neboli doposiaľ oboznámené so situáciou v rodine, predovšetkým so skutočnosťou, že sa ich rodičia rozvádajú a na rozvod rodičova následné opustenie spoločnej domácnosti zo strany otca nie sú maloleté deti psychicky pripravené. Keďže súd pri rozhodovaní o rozvode manželstva vždy prihliadne na záujem maloletých detí, súd mal za to, že z uvedených dôvodov nie je rozvod rodičov v súlade so záujmami a potrebami maloletých detí a mohol by veľmi negatívne zasiahnuť do ich psychického a citového vývoja.

Vo veci vedenej na Okresnom súde Martin, sp. zn. 12P/58/2012 navrhovateľka žiadala, aby súd manželstvo rozviedol a maloletého syna zveril do jej osobnej starostlivosti tak, ako to uviedla v návrhu. Ďalej uviedla, že neboli v manželskej poradni, túto možnosť nevyužili. Pre manžela varí, žijú v spoločnej domácnosti, perie mu, odporca prispieva 100,- Eur mesačne na spoločnú domácnosť. So synom má veľmi dobré vzťahy, na výchove syna sa podieľa. Čo sa týka intímneho života, nestýkajú sa približne polroka potom, ako odporca oznámil, že má známosť s inou ženou. Za hlavnú príčinu rozvratu manželstva udáva známosť s inou ženou. Tvrdí, že ju miluje a keď bude chcieť ona s ním žiť, že pôjde za ňou, vie, že je vydatá. Odporca na pojednávaní uviedol, že súhlasí s rozvodom manželstva. Pokiaľ manželka nechce s ním žiť, nie je tu čo riešiť. Dá sa povedať, že býva väčšinou doma, iný vzťah trvá cca rok. Ide o vzťah s vydatou ženou, má jedno dieťa. Nevie, či jej rodina funguje. Za posledného polroka boli spolu dokopy trikrát. Jednoducho to nevychádza, sú tam iné okolnosti. Uvedomuje si, že spravil chybu, ale zrejme mu v tom manželstve niečo chýbalo, bola tam duševná prázdnota, fyzicky si vyhovovali. Stavali rodinný dom 10 rokov, venovali sa len stavbe, a ak aj boli nejaké problémy, neriešili to. Asi trištvrte roka spolu intímne nežijú. Manželka sa o neho v podstate stará, perie mu, varí. Na základe vykonaného dokazovania, súd dospel k záveru, že zákonné podmienky rozvodu v danom prípade splnené nie sú. Priamo z výpovede účastníkov vyplynulo, že v manželstve

neboli vážnejšie nezhody do roku 2011, kým odporca neoznámil navrhovateľke, že si nenašiel priateľku a že v prípade, že bude mať o neho záujem, že sa s ňou ožení. Avšak odporca na pojednávaní sám uviedol, že sa jedná o vzťah s vydatou ženou, ktorá má dieťa. Stretáva sa s ňou približne raz za pol roka. Z výpovedí účastníkov vyplýva, že určité nezhody neboli natoľko závažné, aby podstatnejšie narušili vzťahy medzi účastníkmi. Účastníci ešte v čase podania návrhu a aj v čase rozhodovania žijú v spoločnej domácnosti, spolu hospodária, navrhovateľka spoločne varí, perie, teda aj pre odporcu s tým, že tento prispieva na spoločný chod domácnosti sumou 100,- Eur mesačne. Intímne spolu nežijú cca polroka po tom, ako odporca oznámil navrhovateľke skutočnosť, že má známosť s inou ženou. Podľa názoru súdu k narušeniu funkcií manželstva došlo v dôsledku ľahkovážneho prístupu odporcu k inštitútu manželstva a jeho funkcií, keď nadviazal vzťah s inou ženou. Za danej situácie treba konštatovať, že manželstvo plní niekoľko funkcií, ktoré v danom prípade, pokiaľ ide o hospodársku funkciu, plní svoj účel. Obaja účastníci majú k dieťaťu dobrý vzťah, dieťa o rozvode manželstva nie je, toto sa snažia pred ním utajiť tým, že spolu komunikujú. Odporca priznal známosť s inou ženou, avšak jedná sa o vzťah s vydatou ženou, ktorá má dieťa a teda nie je predpoklad, že by situácia alebo pomery na strane odporcu boli riešené usporiadaním nového spolužitia s touto priateľkou. Charakter spolužitia sa od roku 2011 síce zmenil, avšak nie do takej miery, aby bolo možné konštatovať, že vzťahy medzi účastníkmi sú natrvalo rozvrátené a manželstvo nemôže plniť svoj spoločenský účel. Podľa názoru súdu manželstvo neplní biologickú funkciu, čo však neznamená, že tento stav nie je reparačný zo strany účastníkov konania potom, čo si uvedomia svoju zodpovednosť tak k rodine a najmä k maloletému dieťaťu. V tomto kontexte neobstoja ani argumenty navrhovateľky, ktorá trvala na rozvode manželstva, i keď na prvom pojednávaní pripúšťala možnosť návštevy manželskej poradne. Súd mal za danej situácie za to, že

terajšia podoba vzťahu vykazuje známky manželskej krízy, ktorá však podľa názoru súdu nedosahuje takú intenzitu, aby ju nebolo možné prekonať a manželské spolužitie obnoviť. Samozrejme že to predpokladá konštruktívny prístup zo strany odporcu, v ktorého deklarovanom záujme na udržanie manželstva musí byť také riešenie ďalšieho spolužitia, ktoré predpokladá odpustenie chyby odporcu, ktorých sa v manželstve dopustil so zameraním na záujem maloletého dieťaťa, ktoré potrebuje oboch rodičov. Za tejto situácie by rozvod manželstva bol v rozpore so záujmami maloletého dieťaťa, predovšetkým s ohľadom na tú skutočnosť, že samotné dieťa do celej záležitosti zainteresované nebolo. Z uvedených dôvodov súd návrh na rozvod zamietol. V neposlednom rade súd poukazuje aj na spoločné finančné záväzky oboch manželov, ktoré nie sú nepodstatné, najmä za situácie, kedy by bolo manželstvo rozvedené. Je povinnosťou predovšetkým odporcu zvážiť svoj doteraz súdom hodnotený postoj k manželstvu ako ľahkovážny na taký, ktorým by bolo možné zosúladiť osobné záujmy a trávenie voľného času oboch partnerov s ohľadom na práva a povinnosti vyplývajúce z manželského spolužitia a starostlivosť o maloleté dieťa. Tak navrhovateľka ako aj odporca si musia uvedomiť, že inštitút manželstva je predovšetkým o spoločnom prekonávaní prekážok, avšak tomuto spoločnému prekonávaniu prekážok sa zainteresované strany nesmú vyhýbať a unikať tak pred spoločnou zodpovednosťou za rodinu.

V tejto otázke môžeme v právnych poriadkoch pozorovať existenciu dvoch názorových prúdov, ktorú reflektuje aj legislatíva v príslušných krajinách. Na jednej strane ide o odstránenie všetkých formálnych prekážok rozvodu do ča najväčšej možnej miery odzrkadľujúc ideu, že ide o slobodné rozhodnutie manželov zotrvať v manželstve a tejto slobode by štátne zriadenie malo čo najmenej brániť. Túto ideu podporil napríklad nový Český občiansky zákonník. Naproti tomu existujú právne poriadky, kde je rozvod spojený s rozsiahlym dokazovaním (napr. Francúzsko, Veľká Británia), alebo donedávna bol

úplne nemožný (Malta). Otázku posudzovania miery rozvodovosti vo vzťahu k administratívnym podmienkam rozvodu ponecháme na výskum pre sociológov. Pre tvorcov legislatívy iba pripomínáme, že aj ich zaväzuje povinnosť brať najlepšie záujmy dieťaťa ako prvoradé hľadisko pri tvorbe legislatívy v zmysle Dohovoru o právach dieťaťa.

V aplikačnej rovine súdov však zostáva otázkou, aká forma rozhodnutia pri návrhu na rozvod je v najlepších záujmoch dieťaťa? Práve Zákon o rodine pri rozhodovaní o rozvode uvádza najlepšie záujmy dieťaťa ako hmotnoprávnu podmienku rozvodu. **V týchto prípadoch má súd jedinečnú šancu využiť plný potenciál čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa, teda posudzovať dve možnosti rozhodnutia, balansovať, ktorá z nich bude v najlepších záujmoch dieťaťa, ktoré záujmy stoja v spore proti sebe a v prospech ktorej a ako sa súd rozhodol.** V tejto súvislosti by mohlo byť prinajmenšom zaujímavé (ak nie aj prospešné pre spoločnosť) pozorovať vplyv dlhodobej rozhodovacej praxe súdov pri rozvodoch na spoločnosť samotnú. Ak by sudy začali skutočne posudzovať, či rozvod ako taký je skutočnej v najlepších záujmoch dieťaťa, dovoľme si tvrdiť, že by nerozvedli nie nepatrnú časť manželstiev. Ak by sudy postavili proti sebe dve možnosti, v ktorých bude maloleté dieťa vyrastať, žiť a formovať sa, bez rozvodu alebo po rozvode, až potom by sa ukázalo, ktoré rozhodnutie by bolo s ohľadom na najlepšie záujmy dieťaťa.

V týchto prípadoch je však nevyhnutné, aby slovenská aplikačná prax bola schopná dôsledne odlišovať jednotlivé typológie manželských a rodinných vzťahov, jednotlivé štádiá rozvratu manželstva, a to aj v spolupráci s psychológmi. Takýmto spôsobom by bolo možné vytypovať tie konania, pre ktoré by postup psychologickkej intervencie s následným nerozvedením manželstva mohol zabezpečiť zlepšenie rodinného prostredia v dlhodobom horizonte.

V tomto kontexte je však nevyhnutné, aby túto prax prebrali štandardizovane všetky súdy s cieľom vyhnúť sa opätovnému podávaniu návrhov na rozvod; teda aby opätovným podávaním návrhov na rozvod neexistovala možnosť dostať sa k vytypovanému sudcovi, ktorý manželstvá bez ďalšieho zisťovania jednoducho rozvádza.

SLOVO NA ZÁVER:

ŠIRŠÍ KONTEXT NAJLEPŠÍCH ZÁUJMOV DIEŤAŤA A ĎALŠIE ZDROJE

Táto publikácia nemá ambíciu komplexne pokryť celú materiu jednotlivých aspektov a detailov vyplývajúcich z komplexnosť rodinného práva a vzťahov. Súdne rozhodnutia sú ilustračnou pomôckou pri pochopení aplikácie zásady najlepších záujmov dieťaťa tak, ako ju má na mysli Výbor pre práva dieťaťa OSN. Komplexnosť rodinných vzťahov sa preukazuje nielen v súdnom konaní ale aj v dennodennej praxi príslušných oddelení úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, centier pre rodinu, poradní pre rodinu, detských a školských psychológov, rovnako aj psychiatrických ambulancií a mnohých ďalších aktérov.

Možno však konštatovať, že práve konflikt v rodinných vzťahoch v najširšom kontexte eskaluje práve v súdnom konaní. Legislatívne uchopenie najlepších záujmov dieťaťa, na druhej strane, reflektuje aj ciele celej spoločnosti, o ktoré by sa mali všetci usilovať. Máme tým na mysli fungujúcu rodinu ako základnú bunku spoločnosti a záruku harmonických vzťahov v ďalších generáciách.

Pokiaľ berieme na zreteľ súdne konanie ako miesto, kde eskaluje napätie v rodinných vzťahoch, musíme v tomto ohľade brať do úvahy celú škálu individuálnych aspektov vyplývajúcich z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. Táto publikácia, ako výsledok vedeckej činnosti, má za cieľ poskytnúť základný návod, ako pristupovať k najlepším záujmom dieťaťa prostredníctvom jednotlivých elementov. Použitá judikatúra ESLP v texte nemá charakter kompletného pokrytia problematiky, nakoľko toto by prekročilo rozsah a rámec celej publikácie. Pre aplikačné orgány je potrebné brať do úvahy, že výpočet elementov posudzovania najlepších záujmov

dieťaťa je otvorený a vždy podlieha posúdeniu aj vzhľadom na konkrétne závery vyplývajúce z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva.

Zohľadnenie všetkých jednotlivých konkrétností posudzovania najlepších záujmov dieťaťa, pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí z pohľadu judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva a komplexnej aplikačnej praxe, by si určite zasluhovalo samostatnú rozsiahlu odbornú publikáciu.

Veríme, že predložená publikácia poslúži ako základný návod v uvažovaní príslušných orgánov, akým spôsobom uchopiť zdanlivo neuchopiteľnú zásadu najlepších záujmov dieťaťa aby sa mohla stať konkrétnym nástrojom na ochranu detí.

BIBLIOGRAFIA

A. Knihy

- ABRAHAM, H., J. *The Judicial Process: An Introductory Analysis of the Courts of the United States, England, and France*. Oxford University Press, 1998. ISBN 9780195099874. 458 strán
- ALSTON, P., GILMOUR-WALSH, B. *The Best Interests of the Child. Towards a Synthesis of Children 's Rights and Cultural Values*. 1996 UNICEF. Innocenti Studies. 56 strán. ISBN 8885401293
- BALA., N - ANTONACOPOULOS., K., D. - *The Controversy over Psychological Evidence in Family Law Cases*. In: BROOKS-GORDON, B.- FREEMAN, M. (ed.). *Law and Psychology. Current legal issues 2006. Volume 9*. Oxford: Oxford University Press, 2006. 503 s. ISBN 0-19-921139-9
- BRÖSTL, A. *Teória práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, Slovenské učebnice. 199 s. ISBN 978-80-7380-425-1
- CIRÁK, J. – PAVELKOVÁ, B. – ŠTEVČEK, M. *Rodinné právo*. 2. vydanie. Heuréka Šamorín 2008. ISBN 987-80-89122-47-9
- DETRICK, S. *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*. Boston: M. Nijhoff Publishers, 1999, xlv, 790 p. ISBN 90-411-1229-4
- FITZMAURICE, M. *The practical working of the law of treaties*. In: EVANS. D. Malcolm (ed.). *International law*. Oxford: Oxford University Press. 2010. 865 strán. ISBN-978-0-19-956566-5
- FREEMAN, M. *Article 3 The Bests Interests of the Child* In: A. Alen, J. Vande Lanotte, E. Verhellen, F. Ang, E Berghmans and MVerheyde (Eds). *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*: Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2007, ISBN 9789004148611. 79 strán
- GERLOCH, A, TRYZNA, J, WINTR., J. (Ed.) *Metodologie interpretace práva a právní jistota*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 497 s. ISBN 978-807-3803-889.

- GLOS, J. a kol. *Rodinné právo*. III. Doplnené vydanie. Obzor Bratislava 1975. Číslo publikácie 2321. 384 strán
- HLOUCH, L. *Teorie a realita právní interpretace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011 348 s. ISBN 978-80-7380-303-2
- HODGKIN, R and NEWELL, P., *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*. United Nations Children's Fund. 2007. ISBN 978-92-806-4183-7
- HOHFELD, W., N. Fundamental Legal Conceptions as applied in judicial reasoning and other legal essays. Ed. Cook, W., W. Oxford University Press, London 1920
- HORVÁTH, E. – VARGA, *Zákon o rodine – komentár*. 1. vydanie Iura edition. Bratislava 2009. 676 strán ISBN 987-80-8078-257-3
- JAROŠOVÁ, A. (Ved. red.) – BUZÁSSYOVÁ, K. *Slovník súčasného slovenského jazyka*. H – L. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2011. 1087 s. ISBN 978-80-224-1172-1
- KAČALA, J. (Red.) – PISÁRČIKOVÁ, M. – POVAŽAJ, M. *Krátky slovník slovenského jazyka*. 4. dopl. a upr. vyd. Bratislava: Veda 2003. 985 s. ISBN 80-224-0750-X
- KELSEN, H. *Pure theory of law*. University of California Press, Berkely and Los Angeles: 1967, 356 s. ISBN 978-1-58477-578-2.
- KOSKENNIEMI, M. *What is international law for?* In EVANS. D. Malcolm (ed.). *International law*. Oxford: Oxford University Press. 2010. 865 strán. ISBN-978-0-19-956566-5
- KMEC., J. a kol. *Evropská úmluva o lidských právech - Komentář*. Praha: C.H. Beck 2012, 1660 s. ISBN 978-80-7400-365-3.
- LACHACZ, Olga - MAŃKO, Rafał. *Multilingualism at the Court of Justice of the European Union: Theoretical and Practical Aspects. Studies in Logic, Grammar and Rhetoric*. 34 (47) 2013 DOI: 10.2478/slgr-2013-0024. ISBN 978-83-7431-390-2. Str.: 75-92
- MacCORMICK, N. *Institutions of law: an essay in legal theory*. New York: Oxford University Press, 2007, xvi, 317 p. ISBN 978-019-8267-911

- MacCORMICK, N., WEINBERGER, O. *An Institutional Theory of Law: New Approaches to Legal Positivism*. Springer, 1986. ISBN 9789027720795. 248 p.
- McCORMQUODALE, R. *The Individual and the International Legal System*. In EVANS. D. Malcolm (ed.). *International law*. Oxford: Oxford University Press. 2010. 865 strán. ISBN-978-0-19-956566-5
- PAVELKOVÁ, B. – KUBÍČKOVÁ, G.- ČEČOTOVÁ, V. *Zákon o rodine – Komentár s judikatúrou*. Heuréka Šamorín 2005. 1 vyd. ISBN 80-89122-24-8. 369 strán
- PAVELKOVÁ, B. *Zákon o rodine - Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck 2013. 680 strán ISBN 987-80-89603-15-2
- PIROŠÍKOVÁ, M. *Komentár k vybraným článkom Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd*. 2. vyd. Bratislava: Euroiuris, 2008. 570 s. ISBN 978-80-969554-5-9.
- RAMCHARAN, B. G. *The Fundamentals of International Human Rights Treaty Law*. Martinus Nijhoff Publishers 2011. 287 s. ISBN 978-90-04-17608-9.
- SOBEK, T. *Argumenty teorie práva*. Praha: Ústav státu a práva, 2008. 330 s. ISBN 978-80-904024-5-4
- SVOBODA, J. – FICOVÁ, S. *Zákon o rodine – komentár. Judikatúra, súvisiace predpisy a vzory rodinnoprávnych podaní*. Eurounion Bratislava 2005. ISBN 80-88984-76-9. 728 strán
- STEINER, H., J. – ALSTON, P. – GOODMAN, R. *International human rights in context - Law, politics, morals. Text and materials*. Oxford University Press 2008. 3rd ed. ISBN 978-0-19927942-5. 1492 strán
- VAN DIJK, P. et al. *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*. Antwerpen: Intersentia 2006. 4th ed. ISBN 978-90-5095-546-1. 1190 strán
- VAN BUEREN, G. *The International Law on the Rights of the Child*. In: *International Studies in Human Rights – Zväzok 35. Save the children*, Martinus Nijhoff Publishers, 1998. ISBN 9789041110916. 435 strán

- VERHELLEN, E. *Convention on the Rights of the Child: Background, Motivation, Strategies, Main Themes*. Garant, 2000. ISBN 9789044110814. 193 strán
- VILLIGER, Mark Eugen. *Commentary on the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties*. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2009, xxxiv, 1057 p. ISBN 90-041-6804-4
- WOLF, J. *The Concept of the „Best Interests“ in Terms of the UN Convention on the Rights of the Child* in (eds.) M. Freeman and P. Veerman, *The Ideologies of Children 's Rights*. M. Nijhoff Publishers, 1992. ISBN 9780792318002. 369 strán
- ZERMATTEN, J. *Children 's rights: The importance of training professionals*. In: JÍLEK, D. et al. *Studie o právech dieťaťa*. Brno. Česko-britská o.p.s. 2011 ISBN: 978-80-260-0377-9, 288 strán

B. Články

- AKANDJI - KOMBE, J. F. *Positive obligations under the European Convention on Human Rights. A guide to the implementation of the European Convention on Human Rights*. Council of Europe. 2007. available at: http://www.coe.int/human_rights/
- CANALE, D. *Consequences of Pragmatic Conceptualism: On the Methodology Problem in Jurisprudence*. Bocconi University, Department of Legal Studies „Angelo Sraffa“, Research Paper No. 2009-01. dostupné na: <http://ssrn.com/abstract=1336859>
- De BÚRCA, G. *The domestic impact of the EU Charter of Fundamental Rights*. Irish Jurist. 2013, 49, 49-64
- DUBOVSKÝ, M.: *Právo dieťaťa na rodičovskú výchovu a starostlivosť v aplikačnej praxi vnútroštátnych súdov Slovenskej republiky*; Justičná revue č. 4/10
- EEKELAAR, J. *The importance of Thinking That Children Have Rights*. (1992). International Journal of Law and Family. Volume 6 (1): 221-235
- FICOVÁ, S.: *Predbežná vykonateľnosť rozsudku o úprave styku s maloletým dieťaťom v úvahách de lege ferenda*. Justičná revue č.11/07
- FICOVÁ, S.: *Ochrana práv maloletého v občiansko súdnom konaní z pohľadu Dohovoru o právach dieťaťa*. In: Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae XXVI. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008
- FREEMAN, M. *What's right with rights for children*. International Journal of Law in Context. 2006, 2(1), str. 89-98
- GRAILLAT, S. *The best interests of the child in question*. Invited talk on behalf of Association Française Janusz Korczak. International seminar 1-2 june 2012-Geneva. International Korczak Association and the permanent mission of the Republic of Poland to the UN Office. Dostupné na: http://korczak.fr/m4textes/conferences/gralliat-sophie_geneva-korczak_2-06-2012_9pr.pdf
- HAŤAPKA, M.: *Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže ako kolízny opatrovník maloletého dieťaťa*. Justičná revue č.11/01
- HAŤAPKA, M.: *Cezhraničné výživné v Európskej únii po novom – dopad na slovenskú justičnú prax*; Justičná revue č. 5/11
- HAŤAPKA, M.: *Dohovor o ochrane detí z roku 1996*. Justičná revue č.12/02
- HAŤAPKA, M.: *Ešte raz k pojmu „obvyklý pobyt“ v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom*. Justičná revue č. 4/11
- HAŤAPKA, M.: *Ochrana detí proti „medzinárodným únosom“*. Justičná revue č.4/02
- HREBÍKOVÁ, V.: *Praktické problémy súvisiace s úpravou tzv. neobmedzeného styku rodiča s maloletým dieťaťom v súdnom rozhodnutí*. Justičná revue č. 12/09
- HREBÍKOVÁ, V.: *Problém aplikácie výkonu rodičovských práv zastupovania maloletého dieťaťa na čas po rozvode manželstva*. Justičná revue č.12/05
- IFEZUE, G. - RAJABALI, M. *Protecting the interests of the child*. Cambridge Journal of International and Comparative Law. 2013, Vol. 2(1), 77-85

- JÍLEK, D. *Práva dítěte v kontextu*. In: Studie o právech dítěte. Implementace zkušeností dobré praxe ve vzdělávání v oblasti práv dětí ve Švýcarsku do podmínek ochrany práv dětí v České republice. Institut international des droits de l'enfant. Brno 2011 Česko – britská o.p.s.. I. vydanie. ISBN: 978-80-260-0377-9
- JÍLEK, D. *Jak porozumět nejlepšímu zájmu dítěte*. In: Zborník ze semináře: Pobyť cizincu: vybrané právní problémy. Kancelář veřejného ochránce práv. Brno 2014. ISBN 978-80-87949-02-3
- KARKOŠKOVÁ, S. *Znalecké posudzovanie domáceho násillia v kontexte poručenských sporov o deti*. Metodologické východiská pre súdnych znalcov a znalkyne. Bratislava: IVPR, 2017. ISBN: 978-80-7138-153-2. 98 s.
- KELLY, F. *Conceptualising the child through an „ethic of care“: lessons for family law*. International Journal of Law in Context 2005.1(4), str. 375-396
- KOHM, L., M. *Tracing the Foundations of the Best Interests of the Child Standard in American Jurisprudence*. Journal of Law & Family Studies. 2008. Vol. 10. Str.: 337-376. Dostupné na: <http://epubs.utah.edu/index.php/jlfs/article/view/46/39>
- McGLYNN, C. *Families and the European Union Charter of Fundamental Rights: progressive change or entrenching the status quo?*. European Law Review. 2001, 26(6), str. 582-598
- McLAUGHLIN, J., H. *The Fundamental Truth about Best Interests*. Saint Louis University Law Journal. 2009. Vol. 54:113. Str. 113-166. Dostupné na: http://www.slu.edu/Documents/law/Law%20Journal/Archives/McLaughlin_Article.pdf
- MILLER, Glenn, H. *The Psychological Best Interest of the Child Is Not the Legal Best Interest*. The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law. 2002. Volume 30, Number 2, str. 196-200
- PINKOVÁ, M.: K aktuálnej judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva týkajúcej sa medzinárodných únosov detí. Justičná revue č.4/13
- PIROŠÍKOVÁ MARICA. *Domáce násillie v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva*. Bulletin. Odbor dokumentácie, analytika a zahraničných vzťahov Najvyššieho súdu Slovenskej republiky. Domáce násillie v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva. 1/2016. V. ročník. ISSN: 2453-7705. Dostupné na: http://www.supcourt.gov.sk/data/files/1257_bulletin-2016-v-rocnik-c-1.pdf
- PIROŠÍKOVÁ MARICA. *Ochrana detí a mladistvých*. Bulletin. Odbor dokumentácie, analytika a zahraničných vzťahov Najvyššieho súdu Slovenskej republiky. 1/2017. VI. ročník. ISSN: 2453-7705. Dostupné na: http://www.supcourt.gov.sk/data/files/1666_bulletin-1-2017.pdf
- PIROŠÍKOVÁ, M. *Ochrana biologickej rodiny z pohľadu medzinárodných ľudsko-právnych štandardov*. Zo súdnej praxe. 3/2016. Wolters Kluwer.
- PIROŠÍKOVÁ, M.: *Najzraniteľnejší poškodení z hľadiska judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva*, Zo súdnej praxe, 6/2015 s. 247 - 253
- SCHUES, Christina, REHMANN-SUTTER, Christoph. *The Well- and Unwell-Being of a Child*. Springer Science + Business Media. Dordrecht 2013. Volume 32, pp197-205
- VALACHOVÁ, I.: *Medzinárodné únosy detí*. Justičná revue č. 6-7/12 a 8-9/12.
- VARVAROVSKÝ, P. *Posouzení zájmu dítěte z ústavněprávního hlediska*. - In: Právní forum. -- ISSN 1214-7966. -- Roč. 7, č. 4 (2010), s. 193-194
- WOOLF, M. *Coming of age? - the principle of „the best interests of the child“*. European Human Rights Law Review 2003, 2, str. 205-221
- ZERMATTEN, Jean. *The Best Interests of the Child: Literal Analysis, Function and Implementation*. 2010 Institut international des droits de l'enfant. Working report. 28 strán

C. Dokumenty

Národná rada Slovenskej republiky. *Dôvodová správa k návrhu nového Zákona o rodine z 19. augusta 2004*. Dostupné v databáze na: www.nrsr.sk

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. *Legislative History of the Convention on the Rights of the Child. Volume I*. United Nations. New York and Geneva, 2007. HR/PUB/07/1. Dostupné na: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/LegislativeHistorycrc1en.pdf>

Organizácia spojených národov. Committee on the Rights of the Child. *General Comment No. 5 (2003) General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child (arts. 4, 42 and 44, para. 6)*. 27 November 2003. CRC/GC/2003/5

Organizácia spojených národov. Committee on the Rights of the Children. *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*. CRC/C/GC/14. Distr.: General, 29 May 2013

Organizácia spojených národov. Human Rights Committee. *General Comment No. 31 [80] Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant: 26.05.2004*. CCPR/C/21/Rev.1/Add.13. (General Comments), dostupné na: <http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/0/58f5d4646e861359c1256ff600533f5f?Opendocument>

Organizácia spojených národov. Yearbook of the International Law Commission. 1966. New York 1967. Volume II. *Documents of the second part of the seventeenth session and of the eighteenth session including the reports of the Commission to the General Assembly*. A/CN.4/SER.A/1966/Add.I. Dostupné na: [http://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes\(e\)/ILC_1966_v2_e.pdf](http://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/Ybkvolumes(e)/ILC_1966_v2_e.pdf)

Organizácia spojených národov. Declaration of the Rights of the Child. Adopted by UN General Assembly Resolution 1386 (XIV) of 10 December 1959

Organizácia spojených národov. Dohovor o právach dieťaťa. 61. Valné zhromaždenie. 20 novembra 1989. A/RES/44/25. Dostupné na: <http://www.un.org/documents/ga/res/44/a44r025.htm>

Organizácia spojených národov. Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice. San Francisco, 26 June 1945. <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>

Organizácia spojených národov. Codification Division, Office of Legal Affairs. *Introduction*. 2008. dostupné na: <http://untreaty.un.org/cod/avl/ha/crc/crc.html>

Organizácia spojených národov. Declaration of the Rights of the Child. Adopted by UN General Assembly Resolution 1386 (XIV) of 10 December 1959

Organizácia spojených národov. Zbierka listín OSN: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtldsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en [14.7.2014]

Spoločnosť národov. Ženevská deklarácia o právach dieťaťa. Prijatá 26. septembra 1924

Stanford Encyclopedia of Philosophy. Interpretation and Coherence in Legal Reasoning. <http://plato.stanford.edu/entries/legal-reas-interpret/>, date of access 29.12.2012

Štatistický úrad Slovenskej republiky. Dostupné na: http://portal.statistics.sk/files/Sekcie/sek_600/Demografia/Obyvatelstvo/grafy_mapy/2012/rozvodovost.pdf

Abraham Maslow's Hierarchy of Needs motivational model, dostupné na: <http://www.businessballs.com/maslow.htm>;

VĚTROVSKÝ, J. Systém interpretace Evropské úmluvy o lidských právech: pravidla výkladu prvního a druhého stupně v judikatuře Evropského soudu: dizertačná práca. Bratislava: Paneurópska vysoká škola. 2011. 154 strán

RUTLEDGE, P. Social Networks: What Maslow misses, 8 nov 2011. Dostupné na: www.psychologytoday.com

E. Právne predpisy

- Európska únia. Konsolidované znenie Zmluvy o Európskej únii a Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Ú. v. EÚ. C 326. 26. októbra 2012. ISSN 1977-1037
- Európska únia. Vysvetlivky k Charte základných práv. Ú. v. EÚ. C 303. 14. Decembra 2007
- Zbierka zákonov. Zákon 96/1963 Zb. o rodine
- Zbierka zákonov. Zákon 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok
- Zbierka zákonov. Zákon 15/1988 Zb. Viedenský dohovor o zmluvnom práve
- Zbierka zákonov. 104/1991 Zb. Dohovor o právach dieťaťa
- Zbierka zákonov. 209/1992 Zb. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd,
- Zbierka zákonov. Ústavný zákon 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky
- Zbierka zákonov. Zákon 385/2000 Z. z o sudcoch a prísediacich
- Zbierka zákonov. 366/2001 Z.z. Európsky dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí týkajúcich sa starostlivosti o deti a o obnove starostlivosti o deti,
- Zbierka zákonov. 380/2001 Z.z. Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach
- Zbierka zákonov. 344/2002 Z.z. Dohovor o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa (uzavretý 19. októbra 1996) s prihliadnutím na Dohovor OSN o právach dieťaťa z 20. novembra 1989
- Zbierka zákonov. 424/2004 Z. z. Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii
- Zbierka zákonov. Zákon 757/2004 z.z. o súdoch
- Zbierka zákonov. Zákon 36/2005 Z. z. Zákon o rodine
- Zbierka zákonov. Zákon 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele

- Zbierka zákonov. Zákon 448/2008 Z.z. o sociálnych službách
- Zbierka zákonov. 487/2008 Z. z. Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi
- Zbierka zákonov. Zákon 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon)
- Zbierka zákonov. 317/2010 Z. z Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím
- Zbierka zákonov. 321/2013 Z.z. Nariadenie vlády ktorým sa ustanovuje suma minimálnej mzdy na rok 2014
- Zbierka zákonov. Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 543/2005 Z.z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné súdy, krajské súdy, Špeciálny súd a vojenské súdy
- Zbierka zákonov: Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 143/1988 Zb. z 18. augusta 1988 o Dohovore proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu

F. Judikatúra

- Európsky súd pre ľudské práva. *Rozsudok vo veci López Guió proti Slovenskej republike zo dňa 3. júna 2014*. Sťažnosť č. 10280/12
- Európsky súd pre ľudské práva. *Rozsudok vo veci Antwi a ďalší proti Nórsku zo dňa 14. februára 2012*. Sťažnosť č. 26940/10
- Európsky súd pre ľudské práva. *Rozsudok vo veci Neulinger a Shuruk proti Švajčiarsku zo dňa 6. júla 2010*. Sťažnosť č. 41615/07
- Európsky súd pre ľudské práva. *Rozsudok vo veci Haase proti Nemecku zo dňa 8. apríla 2004*. Sťažnosť č. 11057/02
- Európsky súd pre ľudské práva. *Rozsudok vo veci Sahin proti Nemecku zo dňa 8. júla 2003*. Sťažnosť č. 30943/96
- Európsky súd pre ľudské práva. *Rozsudok vo veci Kutzner proti Nemecku zo dňa 26. februára 2002*. Sťažnosť č. 46544/99

- Európsky súd pre ľudské práva. *Rozsudok vo veci Burrows proti Spojenému kráľovstvu, rozhodnutie Komisie zo dňa 27. novembra 1996*. Sťažnosť č. 27558/95
- Európsky súd pre ľudské práva. *Rozsudok vo veci Hokkanen proti Fínsku zo dňa 23. septembra 1994*. Sťažnosť č. 19823/92
- Európsky súd pre ľudské práva. *Rozsudok vo veci Johansen proti Nórsku zo dňa 7. augusta 1996*. Sťažnosť č. 17383/90
- Európsky súd pre ľudské práva. *Rozsudok vo veci Olsson proti Švédsku (č. 1) zo dňa 24. marca 1988*. Sťažnosť č. 10465/83
- Súdny dvor Európskej únie. *Rozsudok z 15. júna 1978. Gabrielle Defrenne v Société anonyme belge de navigation a rienne Sabena*. Vec 149/77. Zbierka judikatúry 1978 01365. ECLI:EU:C:1978:130
- Súdny dvor Európskej  nie. *Rozsudok z 23. decembra 2009. Jasna Deti ek proti Maurizio Sgueglia*. Vec C-403/09 PPU. Zbierka judikatúry 2009 I-12193. ECLI:EU:C:2009:810
- Súdny dvor Európskej  nie. *Rozsudok z 1. júla 2010. Doris Povse v. Mauro Alpagu*. Vec C-211/10 PPU. Zbierka judikatúry 2010 I-06673. ECLI:EU:C:2010:400
- Súdny dvor Európskej  nie. *Rozsudok z 5. októbra 2010. McB. v L.E.* Vec C-400/10PPU. Zbierka judikatúry 2010 I-08965. ECLI:EU:C:2010:582
- Súdny dvor Európskej  nie. *Rozsudok z 9. novembra 2010. Bianca Purrucker v Guillermo Vall s Pérez*. Vec C-296/10. Zbierka judikatúry 2010 I-11163. ECLI:EU:C:2010:665
- Súdny dvor Európskej  nie. *Rozsudok z 22. decembra 2010. Joseba Andoni Aguirre Zarraga v. Simone Pelz*. Vec C-491/10 PPU. Zbierka judikatúry 2010 I-14247. ECLI:EU:C:2010:828
- Súdny dvor Európskej  nie. *Rozsudok zo 6. decembra 2012. O. a S. proti Maahanmuuttovirasto (C-356/11) a Maahanmuuttovirasto proti L. (C-357/11)*. Zbierka judikatúry zatiaľ neuvverejnen . ECLI:EU:C:2012:776

- Súdny dvor Európskej  nie. *Rozsudok Súdneho dvora z 15. januára 2014 Association de médiation sociale proti Union locale des syndicats CGT a in *. Vec C 176/12. Zatiaľ neuvverejnen  v Zbierke. ECLI:EU:C:2014:2
-  stavn  súd Slovenskej republiky. *Nález zo dňa 30. apríla 2003, I.  S 36/02*
-  stavn  súd Slovenskej republiky. *Uznesenie zo dňa 18. februára 2010, IV.  S 70/2010*
-  stavn  súd Slovenskej republiky. *Uznesenie zo dňa 10. februára 2011, I  S 57/2011*
-  stavn  súd Slovenskej republiky. *Rozhodnutie zo dňa 13.12.2011, III.  S 454/2011*
-  stavn  súd Slovenskej republiky. *Rozhodnutie zo dňa 2. 11.2011, I  S 498/2011*
-  stavn  súd Slovenskej republiky. *Rozhodnutie zo dňa 13.6.2012, III.  S 230/2012*
-  stavn  súd Slovenskej republiky. *Uznesenie zo dňa 16. augusta 2012, IV.  S 426/2012*
-  stavn  súd Slovenskej republiky. *Uznesenie zo dňa 23. januára 2013, I.  S 46/2013*
-  stavn  súd Slovenskej republiky. *Nález zo dňa 10. júla 2013. II.  S 97/2013*
-  stavn  súd Slovenskej republiky. *Uznesenie zo dňa 13. marca 2013. I.  S 138/2013*
-  stavn  súd Slovenskej republiky. *Uznesenie zo dňa 23. januára 2014, II.  S 30/2014*
-  stavn  súd Slovenskej republiky. *Nález zo dňa 23. apríla 2014, IV.  S 100/2014*
- Rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici zo dňa 29.11.2012sp. zn. 16 CoP/102/2012*
- Rozsudok Krajského súdu v Trenčine zo dňa 22.05.2012, sp. zn. 6CoP/31/2012*

NAJLEPŠIE ZÁUJMY DIEŤAŤA

- Rozsudok Krajského súdu v Trenčíne zo dňa 26.03.2013, sp. zn. 6CoP/31/2013
- Rozsudok Krajského súdu v Trenčíne zo dňa 21.11.2011 sp.zn. 6CoP/71/2011
- Rozsudok Krajského súdu v Trnave zo dňa 31.3.2014, sp. zn. 23CoP/119/2013
- Rozsudok Krajského súdu v Žiline zo dňa 31.1.2014, sp. zn. 8CoP/5/2014
- Rozsudok Okresného súdu Galanta zo dňa 26.2.2013, sp. zn. 17P/241/2012
- Rozsudok Okresného súdu Galanta zo dňa 26.2.2013, sp. zn. 17P/241/2012
- Rozsudok Okresného súdu Lučenec zo dňa 17.10.2011, sp. zn. 8P/107/2011
- Rozsudok Okresného súdu Lučenec zo dňa 17.12.2012 sp. zn. 8P/142/2012
- Rozsudok Okresného súdu Lučenec zo dňa 27.2.2012, sp. zn. 8P/21/2011R
- Rozsudok Okresného súdu Malacky zo dňa 3.6.2010 sp. zn. 8P/36/2009
- Uznesenie Krajského súdu v Prešove zo dňa 30.4.2014, sp. zn. 21CoP/10/2014
- Uznesenie Krajského súdu v Trenčíne zo dňa 20.2.2013 19Co/41/2013
- Uznesenie Okresného súdu Trenčín zo dňa 15.4.2012, sp. zn. 14C/446/2012

PRÍLOHA Č. 1

Zhrnutie elementov posudzovania uvádzané v publikácii

ELEMENT POSUDZOVANIA	ZDROJ
Dosiahnuť plný a harmonický rozvoj osobnosti dieťaťa.	Preambula Dohovoru o právach dieťaťa (ďalej len „DPD“)
Umožniť dieťaťu vyrastať v rodinnom prostredí.	Preambula DPD
Umožniť dieťaťu vyrastať v atmosfére šťastia, lásky a porozumenia.	Preambula DPD
Umožniť úplnú prípravu dieťaťa žiť v spoločnosti vlastným životom.	Preambula DPD
Umožniť výchovu dieťaťa v duchu mieru, dôstojnosti, znášanlivosti, slobody, rovnosti a solidarity.	Preambula DPD
Umožniť výchovu dieťaťa, ktorá má smerovať k rozvoju osobnosti dieťaťa, jeho nadania a rozumových aj fyzických schopností v čo najširšom objeme	Čl. 29 ods. 1 DPD
Umožniť výchovu dieťaťa, ktorá má smerovať na posilňovanie úcty k ľudským právam a základným slobodám.	Čl. 29 ods. 1 DPD
Umožniť výchovu dieťaťa, ktorá má smerovať na posilňovanie úcty k rodičom dieťaťa, k svojej vlastnej kultúre, jazyku a hodnotám, k národným hodnotám krajiny trvalého pobytu, ako aj krajiny jeho pôvodu, a k iným civilizáciám.	Čl. 29 ods. 1 DPD
Umožniť výchovu dieťaťa, ktorá má smerovať k príprave dieťaťa na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia, mieru, znášanlivosti, rovnosti pohlavia a priateľstva medzi všetkými národmi, etnickými, národnostnými a náboženskými skupinami a osobami domorodého pôvodu.	Čl. 29 ods. 1 DPD
Umožniť výchovu dieťaťa, ktorá je zameraná na posilňovanie úcty k prírodnému prostrediu.	Čl. 29 ods. 1 DPD
Brať náležitý ohľad na význam tradícií a kultúrnych hodnôt každého národa.	Preambula DPD
Ochrániť dieťa pred všetkými formami diskriminácie alebo trestania, ktoré vyplývajú z postavenia, činnosti, vyjadrených názorov alebo presvedčenia jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo členov rodiny.	Čl. 2 ods. 2 DPD
Umožniť dieťaťu požívať právo na starostlivosť rodičov.	Čl. 7 ods. 1 DPD
Umožniť dieťaťu požívať právo na zachovanie jeho totožnosti, včítane štátnej príslušnosti, mena a rodinných záväzkov.	Čl. 8 ods. 1 DPD

NAJLEPŠIE ZÁUJMY DIEŤAŤA

Zabezpečiť, aby dieťa nemohlo byť oddelené od svojich rodičov proti ich vôli, iba že je také oddelenie je potrebné v záujme dieťaťa (napríklad, ak ide o zneužívanie alebo zanedbávanie dieťaťa rodičmi alebo ak rodičia žijú oddelene a treba rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa).	Čl. 9 ods. 1 DPD
Umožniť dieťaťu oddelenému od jedného alebo oboch rodičov požívať právo udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.	Čl. 9 ods. 3 DPD
Umožniť za účelom spojenia rodiny posudzovanie žiadosti dieťaťa alebo jeho rodičov o vstup na územie štátu, ktorý je zmluvnou stranou Dohovoru, alebo o jeho opustenie pozitívnym, humánnym a urýchlenným spôsobom.	Čl. 10 ods. 1 DPD
Dieťa, ktorého rodičia sa zdržiavajú v rôznych štátoch, má až na výnimočné okolnosti, právo udržiavať pravidelné osobné kontakty a priame styky s oboma rodičmi.	Čl. 10 ods. 2 DPD
Názorom dieťaťa sa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni.	Čl. 12 ods. 1 DPD
Umožniť dieťaťu požívať právo na slobodu prejavu.	Čl. 13 ods. 1 DPD
Umožniť dieťaťu požívať právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva uznávajúc práva a povinnosti rodičov, a v zodpovedajúcich prípadoch zákonných zástupcov, usmerňovať dieťa pri výkone jeho práva spôsobom, ktorý zodpovedá jeho rozvíjajúcim sa schopnostiam.	Čl. 14 ods. 1 DPD
Umožniť dieťaťu požívať právo na slobodu združovania a slobodu pokojného zhromažďovania.	Čl. 15 ods. 1 DPD
Žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému zasahovaniu do svojho súkromného života, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť.	Čl. 16 ods. 1 DPD
Zabezpečiť dieťaťu prístup k informáciám a materiálom z rôznych národných a medzinárodných zdrojov, najmä takým, ktoré sú zamerané na rozvoj sociálneho, duchovného a mravného blaha dieťaťa a tiež jeho telesného a duševného zdravia.	Čl. 17 ods. 1 DPD
Vynaložiť všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa. Rodičom a zákonným zástupcom poskytnúť potrebnú pomoc pri plnení ich úlohy výchovy detí.	Čl. 18 ods. 1 DPD
Zabezpečiť ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, včítane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa.	Čl. 19 ods. 1 DPD

PRÍLOHA Č. 1

Pri voľbe náhradnej starostlivosti treba brať potrebný ohľad na žiadúcu kontinuitu vo výchove dieťaťa a na jeho etnický, náboženský, kultúrny a jazykový pôvod.	Čl. 20 ods. 3 DPD
O osvojení treba rozhodnúť na základe všetkých zodpovedajúcich a spoľahlivých informácií určia, že osvojenie je prípustné z hľadiska postavenia dieťaťa vo vzťahu k rodičom, príbuzným a zákonným zástupcom a že, ak sa to vyžaduje, dotknuté osoby dali vedomý súhlas na osvojenie po takom prejednaní, ktoré sa môže ukázať ako potrebné	Čl. 21 DPD
Umožniť, aby dieťa žiadajúce o priznanie postavenia utečenca alebo už považované za utečenca dostalo potrebnú ochranu a humanitárnu pomoc pri využívaní práv ustanovených týmto dohovorom a inými dokumentami.	Čl. 22 DPD
Uznávať, že duševne alebo telesne postihnuté dieťa má požívať plný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť, podporujúcich sebadôveru a umožňujúcich aktívnu účasť dieťaťa v spoločnosti.	Čl. 23 ods. 1 DPD
Umožniť dieťaťu požívať právo na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu a na využívanie liečebných a rehabilitačných zariadení.	Čl. 24 ods. 1 DPD
Umožniť dieťaťu, ktoré zverili príslušné orgány do starostlivosti, ochrany alebo liečenia telesného alebo duševného zdravia náhradnému zariadeniu, požívať právo na pravidelné hodnotenie zaobchádzania s dieťaťom a všetkých ďalších okolností spojených s jeho umiestnením.	Čl. 25 DPD
Umožniť dieťaťu požívať právo na životnú úroveň nevyhnutnú pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj.	Čl. 27 ods. 1 DPD
Umožniť dieťaťu požívať právo na vzdelanie a s cieľom postupného uskutočňovania tohto práva a na základe rovných možností.	Čl. 28 ods. 1 DPD
Nesmie sa dieťaťu patriacemu k takejto menšine alebo domorodému obyvateľstvu odopierať právo spoločne s príslušníkmi svojej skupiny používať vlastnú kultúru, vyznávať a praktikovať svoje vlastné náboženstvo a používať svoj vlastný jazyk.	Čl. 30 DPD
Umožniť dieťaťu požívať právo na odpočinok a voľný čas, na účasť na hre a oddychovej činnosti zodpovedajúcej jeho veku, ako aj na slobodnú účasť na kultúrnom živote a umeleckej činnosti.	Čl. 31 ods. 1 DPD
Umožniť dieťaťu požívať právo na všestrannú účasť na kultúrnom a umeleckom živote a napomáhajú to, aby sa deťom poskytovali zodpovedajúce a rovné možnosti v kultúrnej, umeleckej oblasti, oddychovej činnosti a využívaní voľného času.	Čl. 31 ods. 2 DPD

NAJLEPŠIE ZÁUJMY DIEŤAŤA

Umožniť dieťaťu požívať právo na ochranu pred hospodárskym vykorisťovaním a pred vykonávaním akejkoľvek práce, ktorá môže byť preň nebezpečná, alebo brániť jeho vzdelávaniu, alebo ktorá by škodila zdraviu dieťaťa alebo jeho telesnému, duševnému, duchovnému, mravnému alebo sociálnemu rozvoju.	Čl. 32 ods. 1 DPD
Ochrániť dieťaťa pred všetkými formami sexuálneho vykorisťovania a sexuálneho zneužívania.	Čl. 34 ods. 1 DPD
Ochrániť dieťa pred všetkými ostatnými formami vykorisťovania, ktoré akýmkoľvek spôsobom škodia blahu dieťaťa.	Čl. 36 ods. 1 DPD
Zabezpečiť náležitú právnu ochranu dieťaťa v trestnom konaní.	Čl. 37, čl. 40 DPD
Zabezpečiť všetky nevyhnutné opatrenia na podporu telesného a duševného zotavenia a sociálnej reintegrácie dieťaťa, ktoré je obeťou akejkoľvek formy zanedbania, využívania za účelom finančného obohacovania alebo zneužívania, mučenia alebo inej formy krutého, neludzského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania alebo ozbrojeného konfliktu. Zotavenie a reintegrácia sa uskutočňujú v mieste a prostredí podporujúcim zdravie, sebaúctu a dôstojnosť dieťaťa.	Čl. 39 DPD
Umožniť normálny rozvoj dieťaťa po materiálnej aj duchovnej stránke.	Deklarácia práv dieťaťa (1924)
Umožniť dieťaťu rozvíjať sa fyzicky, mentálne, morálne, duchovne a sociálne zdravým a normálnym spôsobom a v podmienkach slobody a dôstojnosti.	Deklarácia práv dieťaťa (1959)
Zabezpečiť efektívne požívanie práv zakotvených v Dohovore o právach dieťaťa.	Výbor pre práva dieťaťa, Všeobecný Komentár č. 14
Zvážiť možné scenáre rozvoja dieťaťa a podrobiť ich analýze v krátkodobom aj dlhodobom horizonte.	Komentár č. 14

ADDENDUM

Posudzovanie najlepších záujmov dieťaťa pri interpretácii a aplikácii Dohovoru (OSN) proti mučeniu a inému krutému, neludzskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu s osobitným dôrazom na úlohy Národného preventívneho mechanizmu

Dohovor OSN) proti mučeniu a inému krutému, neludzskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej v tomto Addende len „Dohovor proti mučeniu“) bol dojednaný s cieľom zvýšiť účinnosť boja proti mučeniu a inému krutému, neludzskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu na celom svete. Dohovor proti mučeniu priamo explicitne nespomína ani dieťa (maloletého) ako subjekt práv, ani neuvádza odkaz na zásadu najlepších záujmov dieťaťa. Je to logické a legislatívne správne riešenie, nakoľko čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa, ako bolo popísané priamo v publikácii, pôsobí aj ako základný právny interpretačný princíp.

Všetko to, čo bolo podrobne rozpísané v publikácii pri aplikácii zásady najlepších záujmov dieťaťa platí aj pre Dohovor proti mučeniu. Je však dôležité si uvedomiť pôsobnosť tohto dohovoru. Osobitne je potrebné zdôrazniť, že zákaz mučenia je absolútnym základným právom bez možnosti výnimiek (čl. 2 ods. 2 Dohovoru proti mučeniu). Teda neexistujú dôvody, pre ktoré by štát dokázal obhájiť, pokiaľ na jeho území dochádza k mučeniu zo strany štátnych autorít alebo štátu.

V zmysle čl. 16 Dohovoru proti mučeniu každý štát, ktorý je zmluvnou stranou tohto dohovoru, sa zaväzuje **zabrániť na ktoromkoľvek území pod jeho jurisdikciou ďalším činom krutého, neludzského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania, ktoré nepatria pod mučenie, ako je vymedzené v článku 1 dohovoru, ak takéto činy spáchal verejný činiteľ alebo**

iná osoba konajúca z úradného poverenia alebo z ich podnetu alebo s ich výslovným alebo tichým súhlasom. Hlavnou úlohou Národného preventívneho mechanizmu je právomoc vykonávať systematické a pravidelné návštevy a prehliadky miest, kde sa nachádzajú alebo môžu nachádzať osoby obmedzené na ich slobode, v záujme predchádzania mučeniu a iného krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania.

V tomto bode je dôležité zdôrazniť pôsobnosť jednotlivých medzinárodných noriem.

Podľa čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu. Toto je všeobecné pravidlo.

Podľa čl. 37 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa štáty zabezpečia, aby žiadne dieťa nebolo podrobené mučeniu alebo inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu. Toto je všeobecné pravidlo, ktoré platí jednak v súkromnej sfére a jednak vo verejnej sfére. Teda štáty prostredníctvom trestného práva postihujú takéto konania, ako páchatelom je aj súkromná osoba ale aj ak páchatelom je „štát“ konajúci prostredníctvom poverených osôb.

Na rozdiel od uvedeného však Dohovor proti mučeniu: „**Mučenie**“ znamená akékoľvek konanie, ktorým je človekovi úmyselne pôsobená silná bolesť alebo telesné alebo duševné utrpenie s cieľom získať od neho alebo od tretej osoby informácie alebo priznanie, potrestať ho za konanie, ktorého sa dopustil on alebo tretia osoba alebo z ktorého sú podozriví alebo s cieľom zastrašiť alebo prinútiť jeho alebo tretiu osobu alebo z akéhokoľvek iného dôvodu založeného na diskriminácii akéhokoľvek druhu, **keď takúto bolesť alebo utrpenie spôsobí verejný činiteľ** alebo iná osoba konajúca z úradného poverenia alebo z ich podnetu alebo s ich výslovným alebo tichým súhlasom. Toto vymedzenie nezahŕňa bolesť alebo

utrpenie, ktoré vznikajú iba v dôsledku zákonných sankcií, sú od týchto sankcií neoddeliteľné alebo sú s nimi náhodou vyvolané

Uvedený rozdiel je potrebné si uvedomiť pri aplikácii týchto medzinárodných noriem, teda že každá má inú vecnú pôsobnosť.

Národný preventívny mechanizmus vzniká ako nová kompetencia Komisarára pre deti v Slovenskej republike po ratifikácii Opčného protokolu k Dohovoru proti mučeniu a to v zmysle Zákona 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím. Cieľom Národného preventívneho mechanizmu je zabrániť mučeniu a inému zlému zaobchádzaniu zo strany štátu, teda len v miestach a na miestach, kde štát vystupuje prostredníctvom svojich zamestnancov alebo poverených osôb; teda nepôjde o miesta, kde sa osoby nachádzajú výlučne v súkromných vzťahoch.

Teda z pohľadu detí, ktorým sa táto publikácia venuje, je potrebné rozobrať si, na akých miestach môže dochádzať k neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu, ktoré bude subsumovateľné pod Dohovor proti mučeniu. Ako sme zdôraznili, nejde totiž o výlučne súkromnú sféru, teda vzťahy medzi fyzickými osobami, alebo nie vždy medzi zamestnancami alebo poverenými osobami právnickej osoby a fyzickými osobami (napríklad na pracovisku). **Na aplikáciu Dohovoru proti mučeniu musí ísť o to, aby takéto činy spáchal verejný činiteľ alebo iná osoba konajúca z úradného poverenia alebo z ich podnetu alebo s ich výslovným alebo tichým súhlasom.**

V akých miestach môže dochádzať k skutkom subsumovateľným pod mučenie, neľudské a ponižujúce zaobchádzanie, vo vzťahu k maloletým deťom? Opčný protokol v článku 4 všeobecne stanovuje o ktoré miesta ide, keď uvádza, že „V súlade s týmto protokolom každý zmluvný štát povolí prehliadky, prostredníctvom mechanizmu uvedeného v článkoch 2 a 3, na ktoromkoľvek mieste pod jeho jurisdikciou a kontrolou,

kde sú alebo môžu byť osoby pozbavené ich slobody, buď na základe rozhodnutia vydaného štátnym orgánom alebo na jeho podnet, alebo s jeho schválením, alebo súhlasom (ďalej len „miesta zadržania“).“ V odseku 2 ďalej špecifikuje, že „Na účely tohto protokolu, pozbavenie slobody znamená akúkoľvek formu zadržania alebo uväznenia, alebo umiestnenia osoby vo verejnom alebo súkromnom zariadení, v ktorom sú osoby pod dohľadom, na základe príkazu ktoréhokoľvek súdneho, správneho alebo iného orgánu, ktoré táto osoba nie je oprávnená svojvoľne opustiť.“. Preventívny prístup, ktorý je základom opčného protokolu znamená, že interpretácia slovného spojenia „miesta, kde osoby sú alebo môžu byť pozbavené ich slobody“ by mal byť čo najširší, aby maximalizoval preventívny vplyv funkcie NPM. Opčný protokol neobsahuje žiaden zoznam miest, kde môže dôjsť k pozbaveniu slobody a zámerne je koncipovaný tak, aby podporoval široký prístup ohľadne týchto miest

Miesta by sme rozdelili na dve faktické skupiny. Prvou sú miesta, kde sú maloleté osoby v postavení podozrivých, obvinených, odsúdených. Teda v našom systéme ide o **ústavy na výkon trestu odňatia slobody, ústavy na výkon väzby, nemocnica pre obvinených a odsúdených**, t. j. zariadenia, v ktorých sa vykonáva väzba v trestnom konaní, trest odňatia slobody, prípadne ochranné liečenie podľa zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a zákona č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby v znení neskorších predpisov; **detenčný ústav** podľa § 81 a nasl. Trestného zákona, § 462 a nasl. Trestného poriadku a podľa zákona č. 231/2019 Z. z. o výkone detencie a o zmene a doplnení niektorých zákonov; **policajné zariadenia**, t. j. zariadenie pre zaistenie štátneho príslušníka tretej krajiny (§ 2 ods. 1 písm. t) zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení

zákona č. 82/2017 Z. z.), v ktorom je štátny príslušník tretej krajiny umiestnený na základe rozhodnutia o zaistení podľa § 88 alebo 88a zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov a **celý policajného zaistenia** podľa § 42 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov slúžiace na umiestnenie zatknutých (§ 73 Trestného poriadku), zadržaných (§ 85 a 86 Trestného poriadku), predvedených - svedkov na základe príkazu súdu (§ 88 Trestného poriadku), zaistených osôb (§ 19 zákona o Policajnom zbore), osôb prevzatých na vykonanie procesných úkonov alebo osôb, ktoré majú byť dodané do väzby alebo do výkonu trestu odňatia slobody (§ 42 zákona o Policajnom zbore); **azylové zariadenia** zriaďované podľa § 37 zákona č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov, t. j. záchytný tábor, pobyťový tábor, prijímacie centrum a humanitné centrum. Pôsobnosť verejného ochrancu práv sa vzťahuje aj na miesta, kde sa vykonáva **karanténa alebo izolácia osôb** pri opatreniach na predchádzanie vzniku a šírenia prenosných ochorení podľa zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o izolácia v domácom prostredí alebo v zdravotníckom zariadení, prípadne inom určenom zariadení (podľa § 12 ods. 2 písm. f)) a karanténa, t. j. izolácia osoby podozrivej z nákazy, jej vyšetrovanie a pozorovanie v rámci lekárskeho dohľadu v zdravotníckom zariadení, v domácom prostredí alebo v inom jej prirodzenom sociálnom prostredí (§ 12 ods. 2 písm. f) zákona v spojení s § 18 ods. 4 vyhlášky Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 585/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení.

Druhou skupinou sú miesta, ktoré nesúvisia s trestným konaním, azylovým konaním ani karanténou. Ide o **špeciálne výchovné zariadenia** podľa školského zákona (§ 120 - **diagnostické centrá, reedukačné centrá, liečebno-výchovné**

sanatóriá), v ktorých sa jednak môže vykonávať ochranná výchova, výchovné opatrenie, na základe rozhodnutia súdu, ale aj na základe žiadosti zákonného zástupcu alebo dohody so zariadením; **zariadenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately** podľa aktuálne platného znenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov sú centrá pre deti a rodiny podľa § 45 tohto zákona; **zariadenia, v ktorých sa vykonáva ochranná výchova mladistvých** podľa § 102 a nasl. Trestného zákona (osobitné výchovné zariadenia – ochranná ústavná výchova alebo profesionálna náhradná rodina – ochranná rodinná výchova; prednostne sú to zariadenia ústavnej zdravotnej starostlivosti), § 122 ods. 2 písm. d) školského zákona (redukčné centrum); **zariadenia, v ktorých sa vykonáva výchovné opatrenie** podľa § 37 ods. 3 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (zariadenie, ktoré vykonáva odbornú diagnostiku, zariadenie na zabezpečenie odbornej pomoci maloletému dieťaťu alebo zabezpečenia úpravy rodinných a sociálnych pomerov maloletého dieťaťa, zariadení, ktoré vykonáva resocializačné programy pre drogovu a inak závislých), § 12 a § 45 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (Centrum pre deti a rodiny) a § 106 a nasl. Trestného zákona (ide len o tie druhy výchovných opatrení, pri ktorých dochádza k obmedzeniu osobnej slobody mladistvého – aktuálne § 107 ods. 1 písm. f)); **zariadenia, v ktorých sa vykonáva ústavná starostlivosť dieťaťa** podľa § 54 a nasl. zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a § 30 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení.

Je možné vôbec uchopiť najlepšie záujmy dieťaťa v problematike implementácie Národného preventívneho mechanizmu

proti mučeniu, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu? V prvom rade je nevyhnutné si uvedomiť, na akom póle stoja najlepšie záujmy dieťaťa v praxi. Najlepšimi záujmami dieťaťa je plná miera realizácie jeho všetkých práv, ktoré mu priznáva Dohovor o právach dieťaťa. Kedykoľvek mu nie je umožnená realizácia priznaných práv v rôznej intenzite, tak sa znižuje miera blaha, ktorú dieťa má v ideálnych podmienkach zažívať. Svet však nie je ideálnym miestom, a preto aj pri nemožnosti realizácie všetkých práv dieťaťa, tieto vždy zostávajú štandardom, ktorý je potrebné usilovať sa naplniť.

Neľudské a ponižujúce zaobchádzanie a mučenie zo strany štátu alebo prostredníctvom osôb, ktoré konajú v mene štátu (vychovávateľa, sociálni pracovníci, dozorcovia, strážnici, policajti, vyšetrovatelia, ale aj učitelia a pod.) stojí na úplne opačnom póle oproti stavu o ktorom môžeme povedať, že je najlepším záujmom dieťaťa. Možno konštatovať, že najlepším záujmom dieťaťa je stav, v ktorom absolútne nedochádza k neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu a už vôbec nie mučeniu a už vôbec nie zo strany štátu a štátom poverených osôb.

Preto je potrebné uvedomiť si intenzitu možnosti realizácie práv dieťaťa konkrétnym dieťaťom a až na konci spektra nemožnosti realizácie niektorého práva môže (ale nie nevyhnutne musí) dôjsť k neľudskému, ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo mučeniu z pohľadu Dohovoru proti mučeniu.

Cieľom Národného preventívneho mechanizmu je však vytvorenie preventívneho systému proti mučeniu. Cieľom iných medzinárodných dohovorov, konkrétne Dohovoru o právach dieťaťa a Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných osôb je zabránenie mučeniu všeobecne (aj zo strany súkromných osôb, alebo zo strany štátu s inými cieľmi, ako sú uvedené v Dohovore proti mučeniu

Preto musí existovať nástroj, ktorým sa posúdi, či podmienky alebo zaobchádzanie s dieťaťom napĺňa intenzitu

NAJLEPŠIE ZÁUJMY DIEŤAŤA

porušenia niektorého subjektívneho práva, alebo dosahuje intenzitu porušenia práva garantovateľného Dohovorom o právach dieťaťa, alebo iného základného ľudského práva alebo dosiahne intenzitu neludzského, ponižujúceho zaobchádzania alebo mučenia (čo je tiež samé o sebe porušenie základného ľudského práva).

Nie každé porušenie práv dieťaťa a nerešpektovanie najlepších záujmov dieťaťa zároveň dosiahne intenzitu krutého, neludzského či ponižujúceho zaobchádzania alebo mučenia a nie každé takéto správanie bude zároveň mučením podľa Dohovoru o zabránení mučeniu.

Evaluálny nástroj

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd	Dohovor o právach dieťaťa	Dohovor o zabránení mučeniu, inému krutému, neludzskému alebo ponižujúceho zaobchádzaniu alebo trestaniu
Absolútny zákaz mučenia, neludzského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania	Absolútny zákaz mučenia, neludzského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania	Absolútny zákaz mučenia, neludzského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania
Obete: maloleté aj plnoleté osoby	Obete: maloleté osoby do 18 rokov	Obete: maloleté aj plnoleté osoby
Páchateľ: Štát alebo súkromné osoby	Páchateľ: Štát alebo súkromné osoby	Páchateľ: Výlučne štát alebo štátom poverené osoby alebo osoby s výslovným alebo tichým súhlasom štátu
Motív mučenia: Právne irelevantný	Motív mučenia: Právne irelevantný	Motív: - získať informácie alebo priznanie - potrestať za konanie ktorého sa dopustil - potrestať za konanie, z ktorého je podozrivý - zastrašiť, prinútiť - diskriminovať

ADDENDUM

Pozitívny záväzok štátu: Predchádzať mučeniu medzi súkromnými osobami alebo vo vzťahu štátu a súkromných osôb	Pozitívny záväzok štátu: Predchádzať mučeniu detí zo strany súkromných osôb alebo štátu	
Kompetencia verejného ochrancu práv v Slovenskej republike	Kompetencia Komisarára pre deti všeobecne	Kompetencia VOP všeobecne Kompetencia Komisarára pre deti vo vzťahu k maloletým Kompetencia Komisarára pre osoby so zdravotným postihnutím pre tieto osoby

Podľa § 4 ods. 1 Zákona 176/2015 Z. z. o o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím, komisár pre deti posudzuje na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy dodržiavanie práv dieťaťa, monitoruje dodržiavanie práv dieťaťa najmä vykonávaním nezávislého zisťovania plnenia záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná, uskutočňovaním systematických návštev miest podľa odseku 2 písm. h) na účely plnenia úloh národného preventívneho mechanizmu; na účely plnenia úloh národného preventívneho mechanizmu podľa § 2 ods. 1 písm. b) uskutočňovať systematické návštevy špeciálnych výchovných zariadení a zariadení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, iných miest, kde sa nachádzajú deti alebo sa môžu nachádzať deti obmedzené na slobode orgánmi verejnej moci alebo v dôsledku odkázanosti na poskytovanie starostlivosti; tým nie je dotknutá pôsobnosť iných orgánov verejnej moci.

Komisár pre deti pri svojej všeobecnej kompetencii posudzovať dodržiavanie práv dieťaťa sleduje najlepšie záujmy dieťaťa, ktoré v konkrétnom prípade môžu odôvodniť porušenie niektorého práva (napr. právo na súkromne vo forme

odňatia mobilného telefónu s cieľom odstrániť nelátkové závislosti dieťaťa a pod.). Avšak, žiadny záujem dieťaťa nemôže odôvodniť mučenie, kruté, neludské alebo ponižujúce zaobchádzanie vo všeobecnosti ako porušenie základného práva ani ako konkrétne činy s osobitnými motívmi uvedenými v Dohovore proti mučeniu.

Zákaz mučenia, krutého, neludského a ponižujúceho zaobchádzania je kogentnou normou medzinárodného práva, ktorý nemôže byť za žiadnych okolností derogovaný ani ospravedlnený.

O AUTORKE

Autorka od roku 2017 pôsobí na oddelení legislatívy a európskych záležitostí Konferencie biskupov Slovenska. Vyučovala na Paneurópskej vysokej škole európske medzinárodné právo súkromné a medzinárodné právo verejné. Je matkou troch detí a zriaďovateľkou portfólia súkromných škôl.

V roku 2009 úspešne absolvovala magisterské štúdium na Paneurópskej vysokej škole, po ktorom začala pracovať na Okresnom súde v Trenčíne. Ako vyššia súdna úradníčka strávila prevažnú časť svojho 28 mesačného pôsobenia na oddelení starostlivosti súdu o maloletých. Vzhľadom na rozšírený záujem o konanie s cudzím prvkom pôsobila aj ako kontaktný bod Európskej justičnej siete pre občianske a obchodné veci pre uvedený súd.

V roku 2014 úspešne ukončila denné doktorandské štúdium na Ústave medzinárodného a európskeho práva Paneurópskej vysokej školy, kde sa venovala rozsiahlemu výskumu aplikačnej praxe v oblasti najlepších záujmov dieťaťa pod vedením Prof. JUDr. Dalibora Jílka, PhD. Závěry jej výskumu sú podstatnou časťou tejto publikácie. Počas doktorandského štúdia sa krátko venovala advokátskej praxi ako koncipient prevažne v rodinných veciach a vo veciach s medzinárodným prvkom.

Od roku 2013 pôsobila v Justičnej akadémii Slovenskej republiky, kde implementovala európske vzdelávacie štandardy pre justičné vzdelávanie, realizovala spoločné vzdelávacie aktivity pre krajiny Vyšehradskej štvorky a odborne zabezpečovala cezhraničné výmeny sudcov a prokurátorov v Európskej únii. Pôsobila ako nezávislý expert ad hoc poradného orgánu Európskej komisie v oblasti justičného vzdelávania. Následne sa venovala publikačnej praxi v oblasti medzinárodného práva súkromného a najlepších záujmov dieťaťa.

Dizertačná práca, z ktorej vychádza táto publikácia, je dostupná na: <http://opac.crzp.sk/openURL?stype=0&sid=A5DD033C69C3F08FCD4A00ED4A35>

Pre účely tejto publikácie boli upravené niektoré aspekty, ktoré v čase odovzdania dizertačnej práce neboli skúmané prípadne vyhodnotené.

Ďalšie publikácie autorky:

Záruky právnej istoty pri vymáhaní pohľadávok formou Európskeho platobného rozkazu a aspekty jeho doručovania = The safeguards of legal certainty in recovering uncontested debts by the means of European order for payment procedure and the aspects of its service / Jana Berecová, Marcela Tóthová. In: *Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae*. - ISSN 1337-6810. - Č. 1 (2010), s. 79-92.

Povinnosť súdneho orgánu prihlíadať na najlepšie záujmy dieťaťa [Obligation of judicial authority to respect best interests of the child] / Jana Michaličková. In: *Ludské práva v súčasnom globalizovanom svete*. - Bratislava: [UNESCO], 2012. - ISBN 9788097104627. - S. 114-127.

Rights and principles - is there a need to distinguish them in the Charter of fundamental rights of the European Union? [Práva a zásady - je potrebné ich rozlišovať v Charte základných práv Európskej únie?] / Veronika Laciaková, Jana Michaličková. In: *Proceedings of the 3rd International Conference on Law and Social Order: Constantza, April 25-26, 2013. Volume 1*. - New York: Addleton Academic Publishers, 2013. - ISBN 9781935494546. - P. 18-26. Contemporary readings in law and social justice. - ISSN 1948-9137. - Vol. 5, no. 2 (2013), p 235-243.

Ius est ars boni et aequi - alebo má súd povinnosť rozhodovať spravodlivo? / Jana Michaličková. In: *Základné zásady v rozhodovacej činnosti súdnej moci* [elektronický zdroj]. - Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Právnická fakulta, 2014. - ISBN 9788081521195. - S. 225-234.

Normy rozhodného práva v oblasti cenných papierov držaných sprostredkovateľom v Európskej únii / Jana Michaličková. In: *Akademické akcenty 2012: zborník príspevkov z odborného seminára konaného dňa 19. októbra 2012*. - Žilina: Eurokódex, 2013. - ISBN 9788081550188. - S. 101-108.

Konceptuálne poňatie slobody a bezpečnosti v integrovanej Európe. Zborník z konferencie: *Ludské práva v súčasnom globalizovanom svete*, FSEV Bratislava, 10.12. 2013. ISBN: 978-80-223-3565-2

Výška výživného a najlepšie záujmy dieťaťa / Jana Michaličková. - Spôsob prístupu: WWW. In: *Dny práva 2013* [elektronický zdroj]: sborník. Část 5, Právo na výživné v. vyživovacia povinnosť = Days of Law 2013: proceedings. - Brno: Masarykova univerzita, 2014. - ISBN 9788021068124. - S. 85-99 [online].

Best Interests of the Child in International and European law. In: *Zborník z konferencie COFOLA 2014 – Telč 10. - 12. 4. 2014. ACTA UNIVERSITATIS BRUNENSIS IURIDICA. Editio Scientia. No 483*. ISBN 978-80-210-7211-4. [online]

Práva a zásady v Charte základných práv EÚ. Rights and principles in the Charter of fundamental rights of the European Union / Veronika Laciaková, Jana Michaličková.

In: Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae : vedec-
ký časopis Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy. - ISSN
1337-6810. - Č. 2 (2013), s. 44-51

The Conceptual Role of Habitual Residence. Dalibor Jílek –
Jana Michaličková. Czech Yearbook of Public & Private Inter-
national Law (Vol.7) - 2016. Read more: [http://www.cyil.eu/
contents-cyil-2016/](http://www.cyil.eu/contents-cyil-2016/)
<https://rozkotova.cld.bz/rww/CYIL-vol-7-20161>

**Používání pojmu obvyklého bydliště před Ujednáním o rus-
kých a arménských uprchlících z roku 1928.** Dalibor Jílek –
Jana Michaličková.. In: Aktuální právní problémy azylového
a cizineckého práva. ISBN 978-80-7552-364-8

**Teoretické východiská interpretácie najlepších záujmov die-
ťaťa v rozhodovacej praxi.** Theoretical background of interpre-
tation of the best interests of the child in judicial decisions.
In: doc. PhDr. Mária Šmidová, PhD. (ed.). Rodina a nejlepší
záujem dieťaťa. Podnázov publikácie: Zborník z 5. medziná-
rodnej konferencie Slovenskej spoločnosti pre rodinu. 2016.
I vydanie. ISBN 978-80-8181-040-1

**Prípadové štúdie z európskeho medzinárodného práva súk-
romného.** Jana Michaličková, Andrej Karpat. Wolters Kluwer
2018. ISBN 9788081689307

POZNÁMKY

POZNÁMKY

Jana Michaličková
Najlepšie záujmy dieťaťa

Úrad komisára pre deti

Bratislava 2023

Recenzenti Doc. Mgr. Lenka Dufalová,

PhD., Mgr. Tamara Čipková, PhD.

Grafická úprava a sadzba Juraj Vontorčík

Tlač ???

Publikácia neprešla jazykovou korektúrou.

Za text zodpovedá autorka publikácie.

ISBN 978-80-570-5383-5